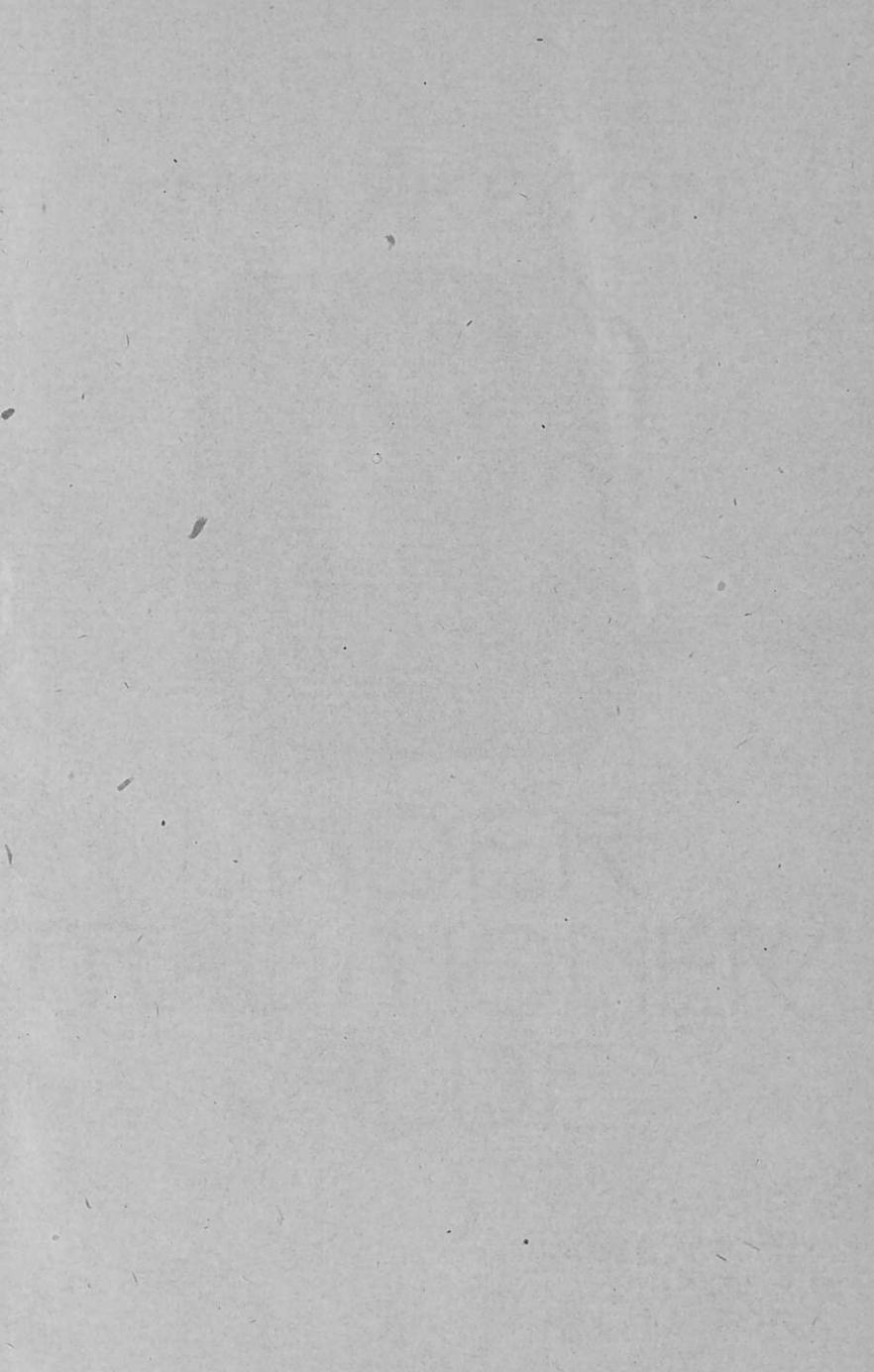

sson
er
oner
e

ANNA ÅKESSON

UNDER
TRADITIONER
VÄLDE

SÖDERSTRÖM & C
FÖRLAGS A. B.
HELSINGFORS.

UNDER TRADITIONERS VÄLDE

UNDER TRADITIONERS VÄLDE

AV

ANNA ÅKESSON

STOCKHOLM
WAHLSTRÖM & WIDSTRAND.

UNDER TRADITIONENS
VÄLDE

PAPPERSLEVERANTÖR: LESSEBO BOLAG
TRYCKT HOS IVAR HÆGGSTRÖMS BOK-
TRYCKERI A. B. STOCKHOLM 1911 . . .

STOCKHOLM
HÆGGSTRÖMS BOKTRYCKERI

I.

Johannes öppnade dörren varsamt och smög sig ur stugan. Barfota gick han genom farstun över den gröna gårdsplanen ned till viken.

På motsatta stranden syntes små, röda fiskarstugor med vita knutar. Skötar och andra fiskbragder voro upphängda till torkning på stolpar runt husen, och tjärade båtar lågo uppdragna på stranden. Icke en vindfläkt rörde löven på björkarna och alarna, som speglade sig i det blågröna, klara vattnet. Men på andra sidan udden dånade bränningarna mot klippskären, icke förfärande som i stormigt väder, men i jämn entonighet. En ständig påminnelse att havets makt är väldigare än människans, att det fångar sitt byte lättare än människan sitt, att det förstör och krossar liv och farkoster utan ändamål, utan syfte, att det endast behöver kalla till hjälp sin bundsförvant vinden för att förgöra dem det lockat ut på sina förföriska salta böljor.

Johannes gick långsamt ned till den lilla bryggan, vid vilken den stora båten låg förtöjd. Han var smalaxlad och hade långa armar, som slutade med stora, röda händer. Huvudet höll han böjt, och håret hängde i en brun tofs ned över pannan. Han hade blågrå, icke synnerligt stora ögon under tjocka ögonbryn. Ögon, som undrade och frågade och liksom bådo om förklaring på en hel mängd obegripliga saker. Munnen var vek som hos ett litet barn, men näsan stor och kraftig. I gestalten fanns något halvfärdigt och i gången och rörelserna något, som minde om ett föl.

Han satte sig på yttersta änden av bryggan och lät fötterna dingla ner i vattnet. Först tårna och så hela foten efter. Byxorna kavlade han upp mot knäet. Så tog han fram mössan, som han burit inlindad i silkespapper, den vita mössan, studentmössan, som sedan några dagar var hans, erövrade efter många års flit och arbete. Han strök andäktigt och vördnadsfullt med handen över den vita sammeten och den gyllene lyran. Ty mössan var symbol för högre makter. Den förvandlade honom, bondpojken, till herre, gav

honom plats bland dem, som fått den bättre lotten av livet, kultur och bildning. Den höjde honom över den klass han hittills tillhört — kroppslärdarnas. Mössan var det sesam, som öppnade porten till det gyllene tempel, där vetandets skatter finnas förvarade, och dit han aldrig sluppit in utan detta insegel på kunskaper.

Ute i viken på en liten sten, som knappast höjde sig över vattenytan, satt en tärna. Det såg ut som om den suttit orörlig på vattnet. Andra fåglar kretsade skriande omkring, nu slogo två sig ner på strandklippan och — plums — där dök en i vattnet efter en fisk. Den föll över sitt rov som en sten faller i vatten, men flög strax spänstigt upp igen.

Över skogsranden höjde sig solklotet, och under detta glödde det som om skogen stått i lågor.

Johannes skuggade med handen för ögonen. Det var som om han såg för sig det gyllene tempel, som skulle öppnas för honom; där han skulle få ösa av vetandets skatter och kanske få svar på de frågor, som trängde sig på honom. Där han skulle få kunskap om det godas och

det ondas mening och framför allt om vad som är gott och vad som är ont, vad rätt och vad orätt. Genom detta tempel gick vägen till visshet och ära och rykte.

Skoltiden hade varit ett enda pluggande från morgon till kväll. I klassen satt han bland de främsta och lärarnas favorit var han, ty han var tyst och uppmärksam, allvarlig och flitig. Kamrater hade han just inga, ty herrskapsgossarna sågo honom, bondpojken, över axeln. Kläderna voro hemgjorda och sutto därefter, och till krage och kravatt hade han ej haft råd. Varenda slant måste sparas till böcker och skoltillbehör. Modern släpade och stretade här hemma för hans skull, och äldre brodern Anders gick bakom pluggen och slet ont med fisket. Hos snickarsällena hade Johannes bott i staden och fått betala kontant för sin vrå. Mat fick han hemifrån, men kaffet, sockret och mjölken köpte han.

Om våren, då isen gick från sjön, längtade han hem till Långviken och hade gärna slängt böckerna i vrån, men annars var han från det han var liten vurmig att läsa. Mycket var det folkskollärarens förtjänst, att modern låtit honom

komma till lyceet i staden. Att hon hoppades, det den yngre sonen skulle bli präst visste Johannes, och länge hade han tänkt därpå, men nu hade han slagit det ur hågen. Modern skulle i alla fall få heder av honom, ty det kall han ämnade välja var lika hedersamt som prästens.

Han myste förnöjd och slog självsvåldigt med fötterna i vattnet, så det stänkte upp mot benen.

Nu blir du herre, Johannes, med fina kläder och folk kommer att artigta ta av hatten för dig. I dag skulle modern få veta vad han tänkte bli.

På två år hade han ej varit hemma sommartid, ty senaste sommar var han hemlärare för konsul Borgs gossar. Hos konsulns hade han lärt sig herrskapslater. Fru Borg hade begåvat honom med en tand- och en nagelborste, och han borstade oförtrutet tänder och händer. Varje morgon fingo läraren och eleverna visa fram sina händer, och konsulinna berömde Johannes för hans snygga naglar. Hon lärde honom även, att då han åt, aldrig föra kniven i munnen och att hålla i den på det riktiga sättet. Johannes ansträngde sig av alla krafter att bli lik fint folk och komma från bondfasonerna. Hela sommaren

gick han i vanda att herrskapsfolket skulle skratta åt honom. Han var mycket rädd för åtlöje och blef blossande röd, blott någon av familjen eller dess gäster såg på honom. Men tillika var han stolt och tänkte i sitt sinne: grina ni bara, jag är lika god som ni och har gått till åttonde klassen utan att stanna kvar i någon. Snart blir jag lika god herre som någon av er.

Under kritiska blickar blev han dock ännu tafattare än annars och visste aldrig, var han skulle göra av händerna. Bistert barsk försökte han se ut och ibland likgiltig som om han kände sig fullkomligt oberörd. Men då någon tilltalade honom, och han öppnade munnen för att svara, ville orden icke komma ordentligt fram, och han måste stappla och stamma och — skämmas.

Läsa och plugga skulle han ännu tills han hunnit målet. Sedan skulle andra få stå inför honom och stamma och skämmas. Under studietiden skulle han ge lektioner åt lata rikemanspojkar, så att han icke kostade modern mycket. Stackars mor, som fick slita och släpa så hårt sedan fadern drunknat för fjorton år sedan. Johannes

var då fyra år, men brodern Anders redan tio. Långviken var ett litet hemman med en häst och tre kor, och jordbruket var icke lönande. Det var fisket man fick lita till. Anders tyckte det var onödigt, att Johannes kom i storskolan, men folkskolläraren tyckte det var synd, om han ej finge läsa vidare, då han hade så gott läshuvud. Och modern var svag för den yngre sonen. Så fick han söka ta sig fram i staden, och slutligen fick han den vita mössan på huvudet. Till den hade han sparat ihop av den lön han fått hos konsulns.

Så vackert det var, när solen gick upp över skogen, och viken blänkte i solskenet. Och så gott tången luktade. Så här vacker hade Långviken aldrig varit. Och aldrig hade han varit så glad som då han i går kom hem med båten. Hur han viftat med mössan för att Anders, som rott mot ångbåten, skulle se honom. Så glad modern sett ut, då han tog henne i hand. Hon brukade annars se allvarsam ut och sällan skratta. I går skrattade hon i kapp med gossarna, då Johannes lade studentmössan bakfram på Anders huvud.

Så kär han hade modern och Anders och Långviken. Om känslor talades det aldrig här hemma, men moderns ögon hade varit våta i går, Johannes såg det, fastän hon vände sig bort för att dölja tårarna. När han fick tjänst, skulle han ta modern till sig, och hon skulle få äta med nysilversked i vardagslag. Något mer storartat i lyxväg kunde Johannes icke föreställa sig. I Långviken åt man ännu med träsked.

Nu vaknade vinden, och en liten kåre for fram över viken, det blev som silverfjäll på vågorna. Den bruna tofsen smällde mot Johannes panna, och han satte mössan varligt på huvudet.

En sak skulle han be modern och Anders om; att hädanefter kalla honom vid hela namnet och icke längre säga Janne. Var tredje pojke i byn kallades så, och Johannes lät så herraktigt. Herr Johannes Långvik. Det lät något, det! Och när han tagit sin examen räckte det icke länge förrän han fick titeln. Knoga måste han ännu några år, och pengar skulle det kosta, ty som student var han tvungen gå herrskapsklädd. Han funderade på att be handelsman om ett lån. Men först skulle han tala med modern och Anders.

Bäst Johannes satt fördjupad i sina framtidsplaner, kände han något fuktigt och kallt mot sitt ansikte. Han vände hastigt huvudet, och i detsamma strök en varm tunga öfver näsan och kinden. Han hoppade upp och tog skrattande sin fyrbenta vän i öronen:

Har du ingen skam i dig, Hektor, att slicka mig mitt i ansiktet. Lycka för dig att du inte slickade mössan, ty då skulle du fått några hederliga rapp. Med näsan är det inte så noga. Kom nu, gossen.

Tillsammans gingo de uppför stranden. Hektor var en brun hund av så blandad ras, som en hund rimligtvis kan vara. Huvudet liknade en spets, benen voro korta och pälsen mest lik en setters. Raggen hängde nästan i marken, så det såg ut som om den krupit på magen.

Efter aftonmaten, då det kvällades, sutto bröderna på gungbrädet under fönstret. Framför dem var en liten rund blomsterrabatt med gulröda ringblommor, Långviksvärdinnans stolthet.

Anders var en äkta skärgårdstyp, blå ögon och ljusbrunt, lockigt hår, rak och smidig, käck och duktig och alltid skrattlysten. Snabb i vänd-

ningarna, rask i arbetet och omtyckt af jäntorna. Rörde sig ogenerat och slängde omkring kvickheter vid gungan om lördagskvällarna. I djupet av sitt hjärta föraktade han boklärdom. Hans sätt mot Johannes var faderligt beskyddande, och han skämtade med brodern, då denne kom hem till ferierna.

— Si på pojken, som än kan svenska, jag trodd' han bara tala latin numera.

När modern slutat kvällssysslor, kom hon ut till söner. Hon var över femtio år och gick något böjd. Över munnen låg ett allvarstungt, nästan dystert drag, och blicken var inåtvänd. Det hårda arbetet hade fårat ansiktet, och under ögonen var en mörk skuggning, som än mer förhöjde det tunga i uttrycket. Man fick intryck av, att hon bar på en sorg.

Nu var stunden inne för Johannes.

— Mamma har visst tänkt, att jag nu skulle läsa mig till präst — sade han långsamt och såg rätt framför sig på ringblommorna — det är nog ett bra kall, men jag har tänkt bli jurist.

— Jurist, vad är det?

— Jurister äro de, som studera lagen och

sedan bli domare. Rådman Lundberg, som bor på Bastholmen, är jurist. En jurist kan bli senator, och högre ämbetsmän finns ej i vårt land.

Modern böjde sitt huvud djupare över stickningen, maskorna kommo i olag.

— Jag tänkt' du var hågad för prästakallet. En präst kommer liksom närmare herren Gud, och han hör kanske bättre sin egen tjänares böner än andra syndfulla människors. Och bön och åkallan behövs i Långviken, vet jag.

Hon började åter skramla med stickorna och såg dystert framför sig.

— Ja, sir I, pojkar, nu när I har vuxit stora, ska' I få veta det. Det är en tungor börda, som jag har burit i dessa många år, och för vart år har den blivit allt tyngre. Ni har inte haft en glader mor, och många gånger, när Anders varit yster och tokig, har jag tänkt tala om för er, vad som pinat mina tankar dagar och nätter, För det är synd ti' vara glader på Långviken. Janne har varit stillsam och tyst, men Anders har sin fars glada sinne.

Hon suckade tungt och strök den sträva handen över det fårade ansiktet.

— I vet, pojkar, att eran far drunkna', när han var på hemväg från markna'n i sta'n, att han föll från båten, när segle' slog över, och att Svartviks Kalle inte kund' få opp han i båten. Så sa' Kalle, när han ensam kom hem med pengarna för fisken. Men när han för tie år se'n låg på sitt yttersta, skicka' han bud ti' mej, och när jag kom ti' hanses säng sa' han, att han int' kund' få nå'n levandes ro, för'n han sagt mej, hur det gick till, när Gustaf drunkna'. Det var så, att dom haft brännvin i båten och blivit fulla och börjat slåss, och så ramla' Gustaf i sjön. Han var glader och snäller, när han var nykter men börja' gräl, när han druckit. Hanses far var ju från Österbotten, och där lär dom slåss alldeles fasligt. Kalle sa' att Gustaf tog ti' kniven, och att Kalle var tvungen ti' skuff' bort honom. Och så kom eran far inför Gud allsmäktigs ansikte så drucken som han var, utan att hinna ångra sina synder. Ti' allt detta var brännvinet skuld.

Hon vaggade kroppen av och an och talade med en underlig mörk klang i rösten. Orden kommo långsamt, ibland med långa mellanrum,

och hon såg icke på sönerna; blicken var utan fäste, men fingrarna stickade mekaniskt vidare.

Nu vet I, pojkar, varför aldrig en droppe brännvin eller annat starkt kommit till Långviken, och varför jag blef så arger, när Anders för ett år sen kom hem fuller på johannenatten. Då var jag nära ti' tala om eran fars bråda död, men så tänkt' jag; jag ska' vänta tills Janne blir stor, så blir det ti' varning för båda. Jag har talt med prosten, och han försökt' nog ge tröst, och jag hoppas på Guds barmhärtighet, men en kan aldrig veta om Gustaf är i brinnande helvetet, och tanken att han är där, pinar mig dagar och nätter. Nu trodd' jag så säkert att du ville bli präst, Janne, och be ti' Gud om din fars frälsning. Den tanken har varit ti' tröst för mig.

Jag kan be för far utan att bli präst, men jag har inte den tro man skall ha för att bli det. När jag tänker på treenigheten och nattvarden och annat, som en präst nödvändigt måste tro på och predika, kommer sådana underliga tankar för mig. Jag kan inte tro, att bröd och vin är kött och blod. Om jag blir präst, blir jag

en skenhelig människa och inte en ärlig. Men jag lovar att aldrig dricka mig full.

Modern höjde handen:

— Din far lova' det många gånger, men han kund' aldrig hålla sitt löfte. I brännvinet sitter djävulen, och han släpper inte den, som kommit i hans våld och börjat dricka.

Anders hade fått fatt i ett notsänke och fingrade på det där han satt. Hans glada ögon sågo bedrövade ut, när modern talade om faders död. Men småningom återfick han sin vanliga bekymmerslösa uppsyn och bjöd till att se morsk ut. Han spottade ett tag mitt ibland ringblommorna och sade:

— På det som hänt för fjorton år behöver ingen grubbla numera. Om Gud är nådig, har han länge sen förlåtit vår fars synder och tagit honom opp i sitt himmelrike. Jag och Janne skall akta oss att dricka för mycket. För Janne som skall vara i stan blir det svårare, för där finns så många krogar och frestelser, men hit kommer brännvin så sällan, och på stadsresorna skall jag ta mig i akt. Alla karlar ha väl varit fulla någon gång, men inte behöver man drän-

ka sig för det. Var lugn nu mamma och gruva er inte längre över fars död. Handelsman super och länsman super och baron på Alvik super och leva gör dom alla.

Han slängde sänket från sig, sträckte på benen och började vissla.

Modern suckade åter tungt.

— Ja, många är i djävulens våld, men dom hinner ångra sina synder förr än dom dör och skall inför herrans domstol. Varför vill du bli domare, Janne? I skriften står: dömen ej så varden I icke dömda.

— Det måste skipas rättvisa, och dåliga människor måste få straff t. ex. bedragare och tjuvar och mördare, så att goda människor få leva i fred. Det är inte något sådant, som menas i skriften.

Johannes talade fort och ivrigt. Han kände stort medlidande med modern, men kunde icke uttrycka det.

— Jag skulle gärna göra mamma till viljes, men då jag inte kan tro på allt det man skall tro på för att bli en bra präst, är det inte rätt av mig att bli det.

Moderns händer hade sjunkit i knäet, och det grå ullgarnsnystanet föll från hennes knä i marken. Det var som om armarna förlorat all kraft, och ryggen böjde sig som en båge.

— Jag ångrar, att jag lät dej fara ti' sta'n, eftersom du där har lärt, att man inte ska' tro på Gud och hans heliga ord. Djävulens lärdomar har du fått i skolan.

— Mamma förstår mig inte. Jag tror nog på Gud, men jag kan ej tro på alla dogmer, som prästerna lär. Mamma skall inte gruva sig över min otro. Var och en tror på Gud på sitt vis.

— Inte vet jag, vad dogmer är, men på levande Guds ord skall man tro, om man vill bli salig. Jag orkar inte höra på dina lärda ord, Janne.

Hon reste sig mödosamt, tog upp nystanet och gick i stugan utan att se på sonen. Händerna darrade, och inne i farstun hördes en snyftning.

Johannes knäppte händerna kring knäna och stirrade mörkt framför sig.

— En kan ju inte bli präst bara för sin mors

skull och kasta bort hela sitt liv och förakta sig själv. Skulle du göra det i mitt ställe, Anders?

— Inte är jag en lärder man, som kan bli något annat än en hederlig bonde, och bäst hade varit, om du aldrig lämnat Långviken. Men inte kan det ju gå an, ti' lära annat än vad man själv tror på. Vill du int' bli präst så bliv gärna för mig domare och domdera så mycket du vill. Inga duger du mer till bonde med så fina händer och kläder. Men hållre går jag bak plogen än jag dömer mördare och tjuvar med lagsens ord. Mamma är arg nu för att du inte gör henne till viljes, men hon blir nog snart god igen, hon är så svag för dig. För mig läser hon postillan allt för jämnan, men inte kan jag gå och se gudsnådlig ut, och inte menar väl vår herre, att man skall lipa och jämra sig, om också ens far har fått en bråd död. Si glad ut pojke! Skett är skett och kan inte förbättras med gråt och tandagnisslan.

Anders såg nu lika karsk ut som vanligt och började gnola en dansmelodi.

Johannes avundades brodern hans sunnda livsupfattning. Han undrade, varför de tunga tan-

karna, som så ofta anfäktade honom, lämnade Anders i fred. Johannes plågades redan under konfirmationsläsningen av religiöst tvivel och föreföll sig själv som en skrymtare, då han gick till nattvarden. Han beslöt att aldrig göra det om, ty hans samvete hade oroat honom länge efteråt. Otaliga gånger hade han bett; O Gud, giv mig tron! Han hade läst och tänkt så huvudet värkte, men till klarhet hade han icke kommit.

Han höll så innerligt av sin mor, och nu gjorde han henne likväl stor sorg. För moderns skull hade Gud bort ge honom tron om inte för hans egen. Men ju mer han försökte tro, dess svårare blev det att fatta alla de orimligheter, som en sann kristen borde tro på. Varför hade vår herre givit människorna förnuftet, om det icke fick användas utan skulle förblindas av tron.

Anders steg upp och gick ner till stranden för att ta in fiskredskapen i boden, men Johannes satt kvar på gungbrädet med nerböjt huvud, hängande armar och hårtofsen dinglande i pannan.

Borta var hans glädje över studentmössan. Vad båtade honom hans lärdom, då modern sörjde över honom och inte var nöjd med hans val av

levnadskall. Det kändes som om han med ens blivit främmande för modern och Anders. Han hörde icke mer till Långviken. Modern förstod honom icke och Anders icke heller. Brodern var nöjd med att gå bakom plogen och fara ut på fiske och sedan äta och sova. Han kände intet behov att samla vetande för att sedan använda detta till sina medmänniskors bästa, ingen längtan att höja sig över den kulturnivå, på vilken hans egen samhällsklass stod. Och modern gick här och sörjde över att fadern drunknat i fyllan för fjorton år sedan. Johannes kände ett häftigt agg mot denna far, som han ej mindes, men som genom sin självförvållade död förbittrat moderns hela liv.

Han sparkade till en sten och knöt händerna. Det var sant, att han i allmänhet var tyst och stillsam, men fastän han sällan brusade ut som Anders, kunde han inom sig känna en naggande vrede, isynnerhet då han tyckte sig lida en orättvisa. Men endast sällan hade sinnet runnit över. En gång, då en granngårdspojke, som ofta retat Johannes, beskyllt denne för att ljuga, hade det uppstått en väldig tvekamp, som Johannes inlett

och ur vilken han utgick med segern till stor förvåning för åskådarna.

Om fadern icke förspillt sitt liv, skulle modern troligen varit nöjd med att han blev jurist. Var det rimligt, det hon fordrade? Var det bättre att två liv gingo förlorade istället för ett? Ty om han bleve präst, bleve han hycklare och skulle förspilla sitt liv. Han kunde icke ge efter för modern, icke ens om man lovade honom ärkebiskopstolen i Åbo.

Två svalor hade byggt bo under farstutaket, och hanen kretsade kring stugan med snabba vingslag. Honan låg i boet, och hennes lilla huvud stack fram under taksågget. Som ett stort, glödande klot gick solen ned bakom skogen, och sommarnatten var drömmande stilla och ljum.

Nu kom Anders tillbaka med händerna i byxfickorna och hatten i nacken.

Lycklige Anders, som inte visste vad själsstrider äro. Johannes tog allt så tungt och gick och grubblade över rätt och orätt redan som barn. »Mamma, är det rätt att göra så?» frågade han som sexårig pilt. Och modern inplantade

hos honom sina enkla rättsbegrepp, och bland dem var lydnaden mot modern ett av de viktigaste. Han hade ej heller sig själv veterligt gjort henne emot. Hon blef ofta ond på Anders, som hade sin egen vilja, men Johannes var ett fogligt barn, som hon ej behövde gräla på. Och nu gjorde han henne större sorg än Anders någonsin gjort. Om hon blott kunnat begripa, att domarekallet också är stort och vackert, och att alla icke ha samma tro.

— Ska' du inte komma in och lägga dig, pojke?

Anders stod i dörren och höll i dörrposterna med vardera handen. Han hade tagit av rocken och stod i skjorta och hängslan. Den bruna, kraftfulla halsen och nacken, den raka näsan, de spelande ögonen och det lockiga håret bildade ett vackert helt, och han hade detta kraftiga friska över sig, som endast de, vilka bo vid havet ha. Anders var ingen blyg, omedveten ungdom, hans leende var godmodigt, men självmedvetenhet lyste ur ögonen och munvinklarna.

Johannes, som stirrat på svalhanen, lät blicken glida över till Anders, och plötsligt kände han

en obetvinglig lust att visa sin överlägsenhet gentemot brodern, att visa det han ej längre var ett barn, som behövde lyda.

— Nej, jag ämnar ta en bok och sitta här ute, jag är inte van att gå till sängs så tidigt.

Det fattades endast att han tillagt: jag, herr Johannes Långvik.

Anders började skratta så hängslena voro nära att brista:

— Sir man på pojken, som blivit kaxig och herrskapsaktig. Han är inte van ti' lägga sig med solen och stiga upp med tuppen — ha — ha — ha — vill herrn kanske ha en segar ti' fördriva tiden med?

Så gick han in i stugan allt jämt storskrattande, medan Johannes flat och röd satt kvar på gungbrädet, och svalhonans livliga ögon undrande stirrade ned på honom. Svalhanen susade förbi honom med ett kvi—vitt, kvi—vitt, som kunde uttydas ungefär: vad är du för en krabat, som stör vår nattro? Vi äro vana att få frid den här tiden på dygnet.

II.

Den 15 december 1893 blev juris studeranden Johannes Långvik inskriven som auskultant i kejsarliga Åbo hovrätt.

Några dagar senare, just då han hunnit göra sedvanlig uppvaktning hos hovrättens ledamöter, fick han brev från brodern, däri denne under rättade honom om, att modern haft ett svårt slaganfall. Hon var sängliggande och kunde ej röra sig, emedan högra sidan av kroppen var förlamad.

En dag i skymningen, när tåget stannade vid en liten station mitt i en granskog, hoppade Johannes ner på perrongen från en tredjeklassvagn. Han hade varit tveksam, om han icke vore skyldig det vördnadsvärda ämbetsverk han nu tillhörde och sig själv att hädanefter åka i andra klass, men sparsamheten tog överhand. Några silverslantar betyda mycket för den som har litet pengar, och den grå kappsäcken med svarta

beslag tog sig bäst ut på en tredjeklasshylla. Den omsorgsfullt hopvikta frackkostymen upptog hela ena sidan av kappsäcken. Den hade även upptagit Johannes tankar en ganska lång tid, ty en frackkostym kan bli ett svårlöst problem för ägaren av en mager börs.

Någon stor förändring hade Johannes icke undergått. Mager och kantig var han som förr men hållningen var rakare, och ett par tämligen långa mustascher bidrogo att framhäva manligheten hos den äldste av hovrättens yngste extraordinarie. Munnen doldes delvis av dem, och näsan hade kommit mer i proportion med de övriga ansiktsdragen, kinderna voro ock möjligen en hårsman fylligare. Av den bruna hårtofsen fanns endast ett fragment, men ögonen hade kvar sitt sökande uttryck. Måhända vetenskapens tempel missunsamt dolt sina skatter för denne unge sanningssökande. Johannes hade arbetat sig genom digra verk och tunga folianter, men sanningens ljus hade icke lyst honom till mötes. Varken i den romerska rätten eller i de djupsinniga utläggningarna om civilrätt och straffrätt m. m., vilka lärde män under århundradens lopp

gjort till mänsklighetens fromma, hade det uppenbarat sig. Och då han slagit igen den sista boken och gått igenom sin sista tentamen, hade en tanke stått för honom: i livet bör du söka sanningen, icke i böcker och luntor. Först då du tillämpar det du lärt, i rättvisans tjänst, kommer sanningen att stå klar för dig.

Under uppfyllandet av sitt kall; att straffa det onda på det att det goda måtte segra, skulle han nå sanningens klarhet och därmed livsharmonien. Och alla spörsmål och tunga tankar skulle vika, då ljuset tändes.

Och nu, då han skulle börja sitt livsverk, gick modern ur livet. Hon skulle antagligen aldrig uppleva den dag, då Johannes bjöd henne ett hem. Han skulle aldrig bli i tillfälle att godtgöra den sorg han gjort henne genom sitt val av levnadskall. Var det straffet för hans olydnad och otro?

Han blev stående på perrongen med kappsäcken i handen och lät knuffa sig av frusna hungriga resande, som längtade efter ett mål varm mat. Johannes stirrade ihållande på röken som välldes fram ur lokomotivet, liksom om han

väntat, att någon röst skulle tala uppenbarelsens ord ur den mörka skyn.

Under studentåren hade han knappast alls varit hemma. Han hade antagit hemlärarplats i finska trakter för att förkovra sig i finskan och så litet som möjligt vistats i Helsingfors. Om student- och kamratliv visste han intet. Ett ide- ligt pluggande hade studieåren varit. Nästan värre än i skolan. Och hela tiden trycktes han av känslan, att han hade att sona en skuld till modern. Först då han kunde erbjuda henne ett hem, där hon i bekvämlighet och överflöd fick sluta sitt strävsamma liv, blev han kvitt skulden. Att hon kunde dö därförinnan föll honom aldrig in. Han kunde icke fatta det. Ännu några år som biträde hos en domare tills han fick vicehäradshövdingstiteln. Sedan kunde han nog få en tjänst och ta modern till sig. Hon skulle fått sitta i en soffa och dricka kaffe dagen om. Hans första anspråkslösa luftslott hade ramlat i en hast, och han stod på ruinerna häpen och handfallen, just då han från vetenskapens tempel dragit in i en av lagens fasta borgar.

Ur halvmörkret dök en fårskinnspäls, en

lurvig skinnmössa, och ett par högskaftade stövelar upp. Johannes kände att någon fattade hans kappsäck och ryckte honom i armen. Ännu halvt frånvarande vände han sig om och fick vid åsynen av brodern något av överraskning i ögonen, tills ett leende lyste upp ansiktet, och han trohjärtat tryckte Anders hand.

— Jag trodd' redan, att du inte var med på tåget. Vad stod du och koxa' efter?

Johannes blev svaret skyldig, och bröderna gingo längs den slaskiga perrongen ned till vägen, där hästen stod bunden.

Stjärna gnäggade till och lyfte nosen ur den kring halsen bundna havrepåsen.

— Vi få allt raska på, för det är redan ganska mörkt. Dumt att isen int' ligger än, vi få nu färdas hela långa landvägen. Där har du en päls ti' ta på dig, pojke.

Anders avbröt sig och hostade litet förläget.

— Jag glömmer ju att det är med en häradshövding jag talar. För mig är du allt Lilljanne. Tjo, tjo, Stjärna, skall du äta opp påsen med! Hoppsan, nu far vi hem, du får allt gno i väg, hästen min. Hemvägen brukar gå rasande fort.

Han hoppade i släden efter brodern, och Stjärna satte av, så den våta snösörjan stänkte upp på dem. Mörkret föll allt tätare på, och granarna stodo som en tjock, svart mur på båda sidor om vägen. Vinden drev tunga moln över fästet, och stora, våta flingor ströko över panna och kinder under den raska farten.

De hade åkt ett stycke, innan Johannes kom sig att fråga, hur det stod till med modern.

— Hon ligger i sängen som en säck och kan knappt röra ett finger. Inte blir hon ti' någon nytta mer.

— Kan hon tala?

— De första dagarna kund' hon inte säga ett dugg, men nu har munlädret blivit liksom lite smordare, och jag och Sofi kan ungefär begripa vad hon vill, fast hon sluddrar fasligt.

— Hände det om natten?

— Menar du när hon fick slaget? Hon fick det just som hon stod och knådade degen i tråget. Hon blev med händerna i degen, men benen vekos, och hon föll till golvet. Sofi sprang ut och ropa' på mig, och så bar vi henna i sängen

Det är allt väl ti' ha Sofi i huset. Vad skulle jag annars tagit mig till?

— Har hon varit nöjd med Sofi?

Anders spottade åt sidan och smackade med tungan innan han svarade:

— I början var hon allt nöjd, för Sofi är en rasande duktig flicka, men på senare tiden var hon arger på henna och kan' inte lida henna. Det är som så att — att —

Åter smackade Anders åt hästen och skelade från sidan på brodern, som dragit mössan djupt ner i pannan. Så spände han ut kinderna och fortsatte:

— Det är som så, att jag och Sofi snart måste gå ti' prästen ti' ta ut lysning. Och barnsöl får vi väl hålla med samma.

— Skall du gifta dig med Sofi?

Johannes vände huvudet och såg förvånad på brodern. Sofi var i tjänst på Långviken sedan ett år ungefär.

När hon kommit i olycka för min skull, får jag väl gå med henna ti' prästen ock. Sofi är en duktig och rapp flicka, och en sådan behövs på Långviken.

— Jag trodde du skulle gifta dig med Gissloms Marie.

— Det var mamma, som allt tänkte para ihop oss två. Och om Sofi int' råkat i olycka, hade jag väl tagit Marie. Hon är nog rikare än Sofi stackare, som bara är en fattig piga. Men inte kan det hjälpas numera, för Sofi går med barn.

Johannes teg. Inom sig kände han något, som var besläktat med tillfredsställelse. Också Anders hade gjort modern emot. Det liksom lättade bördan, som tyngde Johannes sinne. Icke han allena hade gjort modern sorg. Han visste att modern önskat få den förmögna hemmansägarens på Gisslom dotter till sonhustru. Och det hade förefallit som om Anders icke varit obenägen för partiet, ehuru han icke brådskat med frieriet. Och nu hade den fattiga tjänarinnan kommit i vägen. Glädjelöst hade moderns liv varit. Ingen av hennes innersta önsknings hade gått i uppfyllelse. Hon, som så fast trodde på Gud och på prästernas läror, prövades så hårt.

Stjärna hade fallit i en jämn lunk, den längs .

tade efter hemspiltan och sträckte på benen utan att behöva manas. På sina ställen var föret så uselt, att sanden gnisslade under medarna. Bröderna hoppade då ur släden och vandrade bredvid tills väglaget blev bättre. Här och där skymtade ett ljussken från någon gård, och ibland skällde en ilsken hund, då de foro förbi. Då och då hördes bjällerklang, som icke kom från Stjärnas bjällror, och en mörk massa for förbi dem. En och annan gång voro de nära att stälpa men kommo på rätt i det avgörande ögonblicket. Den friska luften och den entoniga bjällerklngen verkade sövande. Johannes föll i ett slags dvala och tyckte att han åkte ut på ett stort hav, där vägen aldrig tog slut.

Anders småpratade, men Johannes hörde knappast vad han sade; dock plötsligt, när släden stötte mot en sten, for han upp:

— Har ni haft någon läkare där hemma?

Han hade tidigare ämnat göra denna fråga, men icke kommit sig för.

Överhuvud var det en ansträngning för honom att tala. Han endast längtade att få sova. Den nervspänning han varit i under tentamens-

tiden började ge sig, och han kände sig genomtrött och slö. Han orkade icke ens mer tänka på modern. Det kylde så skönt kring kinderna, och mörkret var så rogivande och fridfullt. Att glida in i natten i en sömnlös dröm — var det döden?

Anders sjungande uttal skar åter genom stillheten:

— Vad sku' det nyttat till? Inte kan en doktor blåsa nytt liv i döda lemmar. Och stora pengar kostar det att ha honom ut till våran by. Gammelmor på Svartviken, hon som förstår sig på sjukdomar, har givit morsgumman en hälso-dryck, som hon kokat, men den var ti' ingen nytta. Gamlan på Svartviken säger, att inte kan hon leva länge för hjärtkrampen, som hon haft de sista åren. Den är farligare än slaget och gör snart kol på henna. När människans tid är ute, skall hon dö.

Anders hade rätt. Vad han sade var en sanning, som av ingen kunde bestridas. Först levde man, och så dog man, men vad meningen var med livet kunde ingen göra riktigt klart. Allra minst prästerna. Dem trodde Johannes

allt mindre på, ju äldre han blev. Brodern tog allting så naturligt och gick ej och sörjde över att han gjort modern emot. Men Johannes tog livet så tungt och grämde sig över allt — men nu skulle han sova — sova —

Då de äntligen stannade vid hemgrinden, måste Anders ruska brodern för att få liv i honom. Johannes klippte med ögonen, då han från mörkret trädde in i storstugan. Taket föreföll lägre än förr, han böjde ofrivilligt huvudet i dörren. Allt var sig likt, putsat och fint. Kär-len blänkte på hyllan, golvet och bänkarna voro nyskurade. På brödspetten i taket hängde hålkakor i rader. Det luktade färskt enris.

Sofi kom ut från kammaren och räckte Johannes handen.

— Välkommen hem.

Så böjde hon huvudet och drog i förklädesnibben, medan rodnaden steg upp längs halsen, i kinder och öron. Hon visste att hennes tillstånd var synligt för envar, och vem kunde veta vad Johannes trodde om henne. Om Anders nämligen icke talt om för honom, hur det hängde ihop med saken. Men Johannes såg knappast

alls på hennes fylliga gestalt och runda, rödbrusiga ansikte. Hans ögon, ovana vid ljuset, sågo allt i ett töcken. Från mustascherna droppade det, och galoscherna lämnade fula märken på det vita golvet. Han slängde pälsen av sig och ämnade utan vidare gå in till modern, men Sofi hejdade honom.

— Skall inte Johannes — herr Johannes ville jag säga, ta av sig ytterkläderna först?

Hon blev allt rödare, och de ljusblå ögonen vågade ej se upp. Johannes stannade och började tafatt kränga rocken av sig. Sofi drog i ena armen och hängde upp den på en spik, medan Johannes gned sina fötter mot mattan utan att minnas, att han hade galoscher på.

— Tack, Sofi, — mumlade han, men Sofi var redan ute på gården för att hjälpa Anders med hästen.

Fullt vaken blef Johannes ej, förrän han satt vid moderns bädd. Mot det vita dynvaret föreföll hennes ansikte ännu mer tårt, och skuggorna under ögonen hade vuxit och blivit förfärande mörka. Håret var flätat i två långa flätor, som likt ormar ringlade sig på kudden. En stor tår

hängde i ögonfransarna och mellan de tunna, blåaktiga läpparna pressades andedräkten fram med ett ibland pipande, ibland sorlande ljud. Vänstra handen med de magra, knotiga fingrarna höjdes långsamt mot sonen, som sakta fattade den. Vad hon sade kunde Johannes icke genast uppfatta, men han gladde sig över det nöjda, fridfulla uttryck, som utbredde sig över hennes ansikte, medan han satt där.

Är det inte svårare att dö — tänkte han, ty han trodde att modern vilket ögonblick som helst skulle uppge anden.

— Är mamma ännu ledsen för att jag ej blev präst? — viskade han i hennes öra. Spänt lyssnade han till svaret.

— Nej — Lilljanne — jag — är — god — på dig — igen — Guds — vägar — är outgrundliga — och — det — var — väl — hanses — vilja — att du — int' — sku' — bli — präst. — Nu — när — jag — känner — att — döden — nalkas — tror — jag — att Gud — förlåtit — Gustafs — synder — och — att — han — finns — bland — de saliga. — Jag — fick — nattvarden — i går — och — pastorn — trodd',

att — Herran — ska — ta — mig — upp —
till — sig — i sin — stora — nåd. —

Här avbröts hon av ett hostanfall, som gjorde pipandet och sorlandet dubbelt hemskare och kom ansiktet att förvridas. Svettpärlor glänste på den fårade pannan, och den ännu levande handen famlade och trevade på täcket.

Johannes såg sig hjälplöst om efter Sofi, men instinkten sade slutligen vad han skulle göra. Han stack handen under kudden och höjde moderns huvud. — Vatten — stönade hon, då hostan äntligen gav sig litet. Johannes fick fatt i ett stop, som stod på bordet bredvid, och höll det till moderns läppar. Hon återfick småningom det fridfulla utseendet och låg en stund med slutna ögonlock.

Måne hon dör nu — undrade Johannes och var förvånad över hur lugn han var, och hur den fruktan han känt vid tanken på döden började försvinna. Han kände sig så underligt dåsig och likgiltig för allt.

När människans tid är ute skall hon dö —
Det var nog lyckligast om modern fick dö snart, ty annars bleve hon en börda för Anders

och Sofi. Och för henne blev döden en befriare från lidande och vedermöda. Johannes var glad att hon förlåtit honom, men även om hon ej gjort det, hade han aldrig kunnat bli präst.

III.

Ljusen på domarbordet i tingssalen flämtade till, varje gång dörren öppnades, och parter, ombud eller vittnen trädde in. Luften var kvav, ty ventilationen var dålig, och man kände att kakelugnen rökt in, då den eldats.

Längs ena långväggen satt nämnden uppradad på brunbetsade pinnstolar. Myndiga hemmansägare i vadmalskläder och högskaftade stövlar, några med tjocka ylledukar virade om halsen. Den, som satt längst borta i kakelugnsvrån, hade sträckt benen utåt golvet och lutade huvudet mot stolens ryggstöd. Det såg ut som om han fallit i sömn, ty ögonen voro slutna. De flesta övriga sutto styva och medvetna om sitt ansvarsfulla värv. En välfödd rusthållare hade skjutit glasögonen upp mot pannan och bearbetade sin tjocka näsa med en storrutig bomullsnäsduk.

Biblar och lagböcker, handlingar och protokoll betäckte den gröna duken på domarbordet, och

vid dess ena långsida satt Johannes i domarsätet förrättande sitt första ting. Att säga det han såg stolt och belåten ut över att äntligen ha kommit på den plats han valt i livet, vore att fara fram med grov osanning. Ty att döma av uttrycket i hans ansikte var han för tillfället en av jordklotets mest olyckliga individer. Svettpärlor glänste på pannan, och axlarna hade han dragit upp så halsen nästan försvunnit. Det såg ut som om han varje ögonblick väntat, att ett osynligt svärd skulle falla ned på honom och ända hans lidande. Kapitel och paragrafer dansade en vild ringdans i hans hjärna, och han såg stundom hjälplöst sökande på nämnden, som syntes fullkomligt oberörd av hans vädjande blickar. Blott han tänkte på den gamle domarens — hos hvilken han var biträde — trygga väsen och vana sätt att leda förhandlingar, kände han lust att krypa under bordet och dölja sig under det gröna klädet, som hängde ned i golvet. Var det förnuft i att en ung man på par och tjugu år ensam skall reda ut och avgöra invecklade mål av olika beskaffenhet och döma sina medmänniskor till förlust av ära och frihet? Af nämnden hade han ringa stöd,

han var tvärtom dess auktoritet, som borde vara väl bevandrad i juridikens irrgångar.

Gud i himlen, vilket ansvar han påtagit sig!

Den gamla domaren hade lugnat honom med att det första tinget är det svåraste, sedan går det lättare, men han fruktade att digna under ansvaret, innan tinget tog slut. Han kunde varken äta eller sova, och lagen, som han hittills vördat som ett verk av högre makter, blev en mara, som red honom dagar och nätter. Då det gällde att passa in de rätta paragraferna på de olika rättsfallen, föreföll det som om de förstnämnda lekt kuragömma och icke ville låta finna sig i den tjocka lagboken, som han trodde sig känna så väl, och som för honom var inbegreppet av jordisk vishet och rättvisa.

I yttre rummet ropade lantpolisen upp ett nytt mål. Ljusen i salen flämtade åter till, och genom dörren trädde en kvinna i fångdräkt, åtföljd av en fångknekt, som omilt skuffade till henne, då hon stannade tätt vid dörren. Det var svårt att genast avgöra, hur gammal hon var, ty kläderna voro för vida, och huvudet höll hon så nedböjt, att man ej såg ansiktet, endast ett

svall av bruna lockar. Det föreföll som om hon knappast orkat släpa sig fram över golvet.

Johannes torkade sig med näsduken i pannan, medan allmänna åklagaren utvecklade anklagelsen. Polisundersökningsprotokollet innehöll endast nakna fakta: Ogifta torpardottern Karolina Sjöholm hade framfött ett gossebarn och avdagatagit detta i en badstubyggnad. Hon tillstod sin gärning, då hon häktades. Nu stod barnamörderskan inför domstolen för att få sitt rättvisa straff. Protokollet var icke vidlyftigt, endast en kort relation om brottets utförande. Men det fanns en annan ouppptecknad sann historia, som hade nära samband med det avskyvärda brottet. Att mörderskan vid sexton års ålder från torpet långt inne i skogen kommit i tjänst på prostgården, ett oskyldigt barn, som icke hade vetskap om livets frestelser och snaror. Att en ung man, son till ett rikt kommerseråd i en kuststad, vistats i prostgården för studier, ditskickad af fadern, emedan hans liv vid universitetet började bli alltför dyrbart t. o. m. för kommerserådets fyllda pung. Att den unge mannen haft jämmerligt tråkigt på bondlandet och i brist på skänkfröknar börjat roa sig

med den lilla torpartösen. Att han i den närbelägna staden köpt grannlåter åt henne och lockat henne in i sina rum i gårdsbyggnaden samt där trakterat henne med sötsaker och vin tills han fått henne i sitt våld. Att hon kommit till honom och gråtande berättat, hur det stod till med henne och bett honom ta henne med sig, ty hon visste ej, vad hon skulle ta sig till, då prostinnan komme underfund med hennes tillstånd. Att den unge mannen blivit högeligen förargad över detta förslag och slängt några sedlar åt henne samt förklarat, att han ingalunda var säker på att barnet var hans, ty hon kunde ju ha haft detsamma för sig med drängarna som med honom. Att hon gråtit och ängslats och svurit, att barnet var hans och bett honom icke överge sig. Att han slutligen lovat skicka pengar till henne varje månad och rest bort utan att ta avsked av henne. Att hon sedan aldrig hört ett ord från honom, än mindre fått några pengar. Att hon tre månader innan barnet föddes blivit bortkörd av prostinnan i sant kristlig sedlighetsiver. Att hon skämts så hon ej begett sig hem till torpet i skogen, utan bott hos en gammal backstugusitterska, tills barnet

kom till världen. Att hennes pengar tagit slut, och att hon knappast var tillräknelig, då hon i förtvivlan kvävde barnet.

Johannes kände icke denna oskrivna historia, han hade endast för sig polisundersöknings- och obduktionsprotokollet, vilket senare utvisade, att barnet levat, då det föddes, och dött genom kvävning. Han var uppfylld av avsky för det ohyggliga brottet, som stod i strid med alla mänskliga känslor, och beredd att låta lagens stränghet oblidkeligt drabba denna den första förbrytare han hade att döma till tukthusstraff.

Då han frågade den anklagade, om hon vidhöll den bekännelse hon avlagt inför länsmannen, höjde hon för första gången huvudet och neg, medan ett knappast hörbart »ja» kom över hennes läppar.

Johannes såg nu först hennes ansikte och blev så överraskad, att han for tillbaka. Det var ju ett barn, som stod inför honom, ett oskyldigt barn, blekt som döden och med något av dödens fasa i sina stora ögon. De snövita kinderna voro mjuka och gropiga, och det lockiga håret bildade en vacker ram kring ansiktet. Men blicken var

som hos en sömngångerska, stelnad i skrämself och fasa över något, som hon sett och aldrig kunde glömma. Det var ögon, som stirrade framför sig utan att synas varsebli något annat än detta hemska, fasansfulla, som aldrig försvann, som hon alltid såg för sig. Man såg att det icke var fruktan för det oundvikliga straffet, som jagat denna ångest och fasa i ögonen. De voro som hos ett barn, som sover en lugn, oskuldsfull sömn och plötsligt väckes upp och får se för sig ett gräsligt ohyggligt vidunder, som skrämmer det till döds.

För varje fråga Johannes ställde till henne gjorde hon en liten barnslig nigning, allt under det ögonen bibehöllo sitt stela, skrämnda uttryck. Fångvaktaren stötte till henne, om hon ej genast svarade, och Johannes märkte, att hon darrade i hela kroppen.

— Låt henne sitta, hon är ju sjuk — sade han till fångvaktaren, som motvilligt hämtade en stol.

— Sätt er — sade Johannes vänligt. Hans sedliga förtrytelse hade försvunnit, och han kände endast djup medömkan med detta barn.

Några af nämndemännen rätade på sig, och åklagaren såg ogillande på den unge domaren, som tillät en dylik flickslampa att sätta sig inför rätten.

Bland vittnena, som skulle höras, befann sig den gamla backstugusitterskan, hos vilken flickan bott. Det var en stor händelse i gummans liv, och hon hade ifört sig sin kyrkklänning av hemvävt, grått halvulle. Kjolen var så styv, att hon stod som i en tunna, och håret glänste af fett. Hon trängde sig framom de andra vittnena och lade fingrarna på bibeln, medan ögonen foro kring rummet med ett stolt uttryck, ty hon kände sig som en betydande personlighet i detta ögonblick. Hela varelsen minde om ett gammalt, skrumpet vinteräpple, som glömts kvar i en vrå och av någon anledning dragits fram i ljuset. Hon hade otaliga gånger berättat historien för grannar och bekanta, och vittnesmålet forsade ur hennes mun som en strid ström, utan hejd. Hon rörde ihop likt och olik, som hade intet att göra med brottet.

Johannes försökte gång på gång avbryta hennes svada, men förgäves. Då ödet engång varit så gunstigt, att det förlänat henne en framstående

plats inför höga rätten, som dessutom uppmanat henne att bruka sin tunga, kunde hon på intet villkor avstå från denna förmån. Hon bedyrade under tårar, att hon ägnat mörderskan moderlig omsorg under hennes svåra tid.

Johannes gav slutligen tappt, och gumman höll i tills hon miste andan och fick ett hostanfall. Då passade Johannes på och lät ett nytt vittne komma in. Gumman försökte än en gång få fatt i den förlorade tråden, men lantpolisen förde henne ut trots det hon spjånade emot.

Genom vittnesmålen blev den oskrivna historien om brottet tämligen klar för Johannes, och hans medlidande med barnamörderskan än större. Men målet måste avgöras, det fanns ingen rimlig anledning att uppskjuta det. Saken var utredd, och mörderskan bekände. Den paragraf, som fann tillämpning på detta fall, gömde sig icke undan. Han behövde icke ens slå upp strafflagen, ty den hade präglat sig i hans minne. Paragraf 1 i kapitel 22 slutar med de tydliga orden: »straffes för barnamord med tukthus från och med två till och med tio år.»

Hans ungdomliga rättskänsla reste sig mot

detta straff. Den bok, som för honom var inbegreppet av mänsklig vishet och rättvisa, tillät, att upphovsmannen till brottet gick fri, medan barnet, som han förfört, miste frihet och heder för ett brott, begånget i förtvivlan och sannolikt i otillräknelighetstillstånd. Johannes hade ställt sig i rättvisans tjänst, och då han första gången dömde en förbrytare till ett strängt straff, begick han en uppenbar orättvisa. Inom honom ropade det högt: du dömer den ena, men den andra skyldiga låter du gå fri.

Om det osynliga svärdet, som svävade över Johannes huvud, nu fallit ned och ändat hans liv, hade han känt det som en befrielse. Hans lidande i denna stund var måhända större än mörderskans, som synbarligen knappast ännu ens var fullt medveten om det gräsliga i sitt brott. Johannes blev ömsom röd och ömsom blek, men nämndemännen sutto lika styva och oberörda som förut.

En jury skulle kunnat frikänna henne — tänkte Johannes — varför ha vi icke denna institution i vårt land? Är vi grymmare än andra civiliserade folk?

Han kände lust att kasta lagboken i golvet och trampa på den. Den tvingade honom att skipa blodig orättvisa.

Då han avkunnade domen, som lydde på två års tukthus, hade hans ögon något av samma ångest som mörderskans, och hans röst darrade, så att orden knappast kommo fram. Barnet, som mördat sitt barn, neg igen och fördes bort av fångnekten för att inom fängelsets murar sona ett brott, till vilket en annan var skuld i vida högre grad än hon själv. Rättvisan hade haft sin gång, och samhället kunde känna sig tryggt. En farlig brottsling var satt inom lås och bom. Och en av Åbo hovrätts Kejserslige extraordinarier satt i domarsätet och kände sig djupt olycklig. Men mot honom stirrade § 1 i kap. 22 av strafflagen; ett mänskligt dokument bärande vittne om egoism och hårdhet och bristande ansvar och rättskänsla hos den starkare gentemot den svagare och skyddslösa.

— — — Åter flämtade ljusen för luftdraget och rasslet av kedjor ljud i rummet. Förbrytaren n:o 2 gjorde sitt inträde. Denna gång var det

en man med vild och fräck uppsyn och något djuriskt i de härjade dragen.

Johannes kände sig lättare till sinnet, ty här åtminstone var ett strängt straff på sin plats. Denne man var samhällsvådlig, och samhället hade full rätt att spärra in honom.

Mannen steg med upprätt huvud och fasta steg in i rummet och ställde sig i en obesvärad ställning inför domarbordet, medan han rasslade med handklovarna som om detta gjorde honom ett särskilt nöje, och han antog, att domstolen även uppfattade det roliga i saken. Hans stora, sinnliga mun drog sig till ett halvt leende, och ögonen plirade nästan godmodigt mot Johannes som om han velat säga: »Domstolarna och jag är gamla bekanta.»

Anklagelsen lydde, att mannen vid ett dryckeslag stuckit kniven i en kamrat. Själf sade han sig icke ha en aning om, att han begått ett brott, ty han hade varit så drucken, att han först i polishäktet vaknat ur ruset. Ur hans prästbevis framgick, att han var oäkta son av en fabriksarbeterska, att han blifvit två gånger straffad för fylleri och motstånd mot polis, en gång för stöld

och en gång för misshandel. Hans levnadsbana hade varit ganska skiftande, och han var känd inom fängelsemurarne.

Den oskrifna historien om honom var i kortet: att han växt upp utan tillsyn i rännstenen på en bakgata i huvudstaden. Att modern, då han ännu var ett spätt barn, brukat sticka en brännvinstuss i hans mun för att få honom att tystna om nätterna. Att han sällan fått ett vänligt ord av henne, men ofta hugg och slag. Att han vid tretton års ålder kommit i tjänst hos en åkare, vars drängar narrat honom att dricka sig full, innan han fyllt fjorton år, och där han oftare än hos modern blivit utsatt för hugg och slag. Att han rymt från åkaren och fört ett kringflackande liv, ibland med och ibland utan arbete. Att det varit vida märkvärdigare, om han blivit en nyttig samhällsmedlem, än att han blev en förbrytare.

Mannen påstod ihärdigt, att han icke hade den ringaste hågkomst af brottet.

— Den, som är dödfull, kan inte veta, om han gör galenskaper. Den sårade och jag är

goda vänner, han är en jäkla glad gosse, kan dricka som en kalv.

Han blinkade åt nämnden som om han velat säga: pass upp nu, gubbar, — och fortsatte oskyldigt:

— När herr domarn är full, vet han inte heller vad han gör.

Rösten var en äkta brännvinsstämma, skrovlig och hes som en kraxande korps, och han slöt med ett gurglande ljud i strupen, som kanske skulle föreställa skratt.

Nämndemännen rätade åter på sig. Rusthållaren med den storrutiga bomullsnäsduken lät sin näsa vara i fred och drog ner glasögonen. Alla stirrade förväntansfullt på Johannes, som blef röd ända upp i hårfästet och kände susning i öronen. Detta var uppenbar vanvördnad mot rätten. Skulle det få passera onäpst?

Johannes höjde huvudet och såg stadigt på brottslingen, som mötte hans ögon med en utmanande blick. Men länge dröjde det ej, innan han slog ned ögonlocken och mumlade något, som lät som en ursäkt, med en röst, som med ens blev ynkligt jämrande:

— Vad skall en fattig fan göra annat än supå, när brännvin och öl fås öfverallt, och krogar finns i vart hörn — stämman ändrade tonfall och blev åter hånande — och här i landet supå ju alla, fast alla inte ha råd att dricka vin och konjak och punsch och likörer. Till det ha bara herrarna råd, men fattigt folk dricker brännvin och öl, och därav blir människan vild och oregerlig. Men brännvinspatronerna och bryggarna måste ju leva, och hur skulle de kunna bli rika och feta och åka med hästar och vagn, om fattigt folk inte skulle supå — till sist tar nog djävulen oss alla ändå. —

Han skramlade muntert med kedjorna, som om det sista varit en synnerligt trösterik utsikt.

Allmänne åklagaren såg het och ond ut. Hans gredelina näsa, som möjligen inspirerat mannen, vädrade samhällsfara i brottslingens vanvördiga uppträdande, och han viskade något till domaren. Men Johannes fäste ingen vikt därvid, han var uppvuxen i ett bondehem och hade ännu icke någon uppfattning om den nimbus af värdighet, som bör omge en ämbetsman och höja honom över allt folket omkring. Han var tvärtom liv-

ligt medveten om sin ovärdighet och fortsatte förhandlingarna utan att fästa avseende vid de sidohugg mannen riktade mot samhället.

Detta mål måste uppskjutas, emedan åklagaren yrkade på nya vittnens hörande, och det ännu var ovisst, om den sårade skulle komma sig eller dö.

Den anklagade fördes bort mellan två fångknektar muntert rasslande med sina kedjor som om han velat säga: — var inte ledsna, gossar, vi träffas snart igen.

— — — Ljusen hade slutligen brunnit ned, och då klockan slog nio, var det sista målet äntligen affärdat, och nämndemännen klampade i väg hem till sitt. Johannes torkade för sista gången svettpärlorna från pannan och samlade ihop akter och protokoll i sin svarta läderportfölj.

Till domargården, där han bodde, var det nära en kilometer, och han beslöt att vandra hem till fots, ehuru han kunnat få åka med någon af nämndemännen, som for där förbi.

Där ute var stjärnklart och blixtrande kallt. Månen stod rund och stor på fästet, och snön på vägen gnisslade med ett metalliskt ljud under

fötterna. Skogen runt om var övergjuten av ett blåaktigt, spöklikt sken, och luften var skarp och bet i kinder och öron. Johannes drog skinnmössan ner och gick med raska steg framåt.

Det kändes skönt att komma ut i kylan från den kvava tingssalen och få ren vinterluft i lungorna och mot de heta kinderna. Han längtade att få gå och gå, ända tills han bleve kvitt den oro och ängslan, som plågade honom. Det var som om han velat springa undan ett osynligt väsen, som gick bredvid honom och viskade i hans öra: har du skipat rättvisa i dag, Johannes?

Om natten i drömmen gick han samma väg och såg vid en dunge vitstammiga björkar, som lyste likt silver i månskenet, en mörk skugga. Då han kom närmare, blev han varse barnamörderskan, som stått och nigit för honom, när hon fick sin dom. Hon sträckte armarna mot honom och — då var det icke hon allena — vid varje stam stod en kvinnofigur och sträckte armarna mot honom. Han såg dödsbleka ansikten och stela, skrämnda ögon och halvöppna munnar, som ropade: har du skipat rättvisa i dag, Johannes? Och skogens träd svarade med dov

röst: nej, nej! och månen och stjärnorna ropade: nej, nej! och luften instämde: nej, nej!

Men då hördes rasslet av kedjor, och mannen, som stuckit kniven i sin kamrat, rusade fram, fäktade med armarna och skrek: bäst hade varit, om mor min kvävt mig i vaggan, men det gör detsamma, djävulen tar oss nog alla ändå! — —

I detsamma vaknade Johannes med kallsvett på pannan och darrande i varje lem.

IV.

Då vår- och sommarvindarna fläktade från väster och söder, då vågorna sjöngo i viken, då person- och lastångare, skepp och skutor, segel- och roddbåtar kommo in och foro ut från hamnen, kände den lilla staden starkast, att den utgjorde en del av världen. Livet i den tog mer fart, och man gick omkring med en känsla av att tillhöra ett idogt kultursamhälle, som betydde något för den allmänna världsutvecklingen. Om vintern, då isen bildade barrikader, som hindrade samfärdseln, var det svårare att med stöd endast av järnvägen bibehålla denna uppfattning, isynnerhet som denna järnväg med sina två tåg om dagen av någon obegriplig anledning aldrig orkat krypa fram till staden utan stannat en god halv kilometer därifrån.

Om någon kommit och påstått, att människorna i denna avkrok av världen utgjorde ett sovande samhälle utan andliga intressen, utan

aning om de stora frågor, som upprörde sinnen och bådade en ny stormfylld tid ute i världen på andra sidan vattnen, skulle isynnerhet de, som styrde och ställde i det lilla samhället, känt sig mäktiga förnärmade. Och sanningen att säga hade det varit orättvist att påbörda den lilla staden mindre livaktighet än någon annan stad i landet. Ty då det gällde allmänna spörsmål av politisk eller social natur, var man lika likgiltig överallt. Och då man i luften hörde suset av nya idéer, nya krafter, som därute i Europa satte sinnen i rörelse och strävade fram på bekostnad av det bestående, sade man belåtet:

— Här i landet kunna vi vara lugna för samhällsomstörtande idéer. Det finska folket är gud ske lov icke alls mottagligt för galenskaper sådana som socialism o. d. Vårt finska folk är ett laglydigt, sansat, lyckligt folk, som går framåt i lugn utveckling under de faderliga omsorger dess lantdag och regering ägnar det. Och då det mullrade vid den politiska horisonten i öster sade man lugnt:

— Vi har vår konstitution och våra grundlagar, dem kan ingen röra vid.

Hur kunde annat vara möjligt än att ett folk, som styrdes på ett så patriarkaliskt sätt som av adelsmän, präster, borgare och förmögna bönder, skulle vara det lyckligaste i världen. Vid denna tidpunkt drömde man, att det finska folket öfverhuvud bestod av individer sådana som »bonden Paavo», vilka undergivet togo emot alla ödets skickelser och delade sitt knappa bröd med sina grannar. Och man drömde, att dessa fattiga Paavor voro oändligt lyckliga öfver att adelsmän, präster, borgare och förmögna bönder mådde gott och hade det väl ställt, medan Paavorna hade det svårt, isynnerhet de, som icke ens hade ett frostigt hemman att leva på.

Att man så litet som möjligt befattade sig med sociala reformer, berodde nog icke allenast på den inneboende tröghet, för vilken det ifrågavarande folket blivit bekant, utan måhända huvudsakligast på att det fanns ett allt uppslukande intresse i landet, en inre fejd, en strid mellan familjen Montague och familjen Capulet — dock utan en Romeo och Julia — vilken sedan årtionden satte känslorna i brand och upptog människornas tankar, framför allt deras som styrde

och ställde i landet. Fejden hade begynt som en berättigad kamp för likställandet av flertalets språk med fåtalets, men såsom ofta är fallet hade den skjutit över målet och urartat till förföljelse mot den äldre kulturen i landet och dess språk — svenskan.

I den lilla staden, om vilken nu är fråga, kände man sig tillsvidare jämförelsevis oberörd av denna språkfejd. Den låg i en trakt, där befolkningen var svensktalande och de finsktalande utgjorde ännu ett ganska litet procenttal. På samhällsangelägenheterna voro de utan inflytande, ty ännu hade de icke fått in en enda representant bland stadsfullmäktige. Från närliggande finska socknar försiggick dock en år från år stigande inflyttning, och sedan staden fått en finsk folkskola, tog finshetsivern större fart. I synnerhet sedan den lilla hopen med finskt modersmål utkorat läderfabrikören Asarias Henttunen till sin apostel och ledare.

Denne märklige man hade i tiden varit lanthandlande och garvare i en socken norr om staden och redan i ungdomen haft sinne för poesi och nationella strävanden. Men i den nejd han

bodde var befolkningen urfinsk, och han kände att de jättekrafter, som slumrade inom honom, icke kommo till rätt användning. Han behövde ett större verksamhetsfält för sitt apostlaskap än den lilla, varannan dag utkommande tidningsunge, i vilken han brukade skriva nationalistiska utjutelser. För att kunna driva finskhetspropaganda i ett svenskt samhälle köpte han ett garveri i den lilla kuststaden och antog titeln läderfabrikör. Ju mer hans sociala anseende steg, dess mer växte hans poetiska och nationella sinelag, och han blev en väldig kämpe för finskhetens sak. När han inför sin lilla hop talade om den finska kulturens och det finska folkets framtid och utveckling, kände hans vältalighet inga gränser. Han berusade sig själv och sina åhörare med alla det finska språkets rika väljudande uttryck och målade framtidsbilder så härliga ljusa och strålande, att t. o. m. paradiset bleknade mot dem. Det finska folket vore ett av Gud utkorat folk, som en gång skulle slå en värld med häpnad. Från Europa, Asien, Amerika — ja varför icke från Afrika och Australien skulle man komma för att beskåda och be-

undra detta märkvärdiga folk, som skulle bli det förnämsta bland alla kulturfolk. England, Tyskland, Frankrike skulle bli gröna av avund inför den finska kulturen, som skulle överflygla alla andra länders kultur. Asarias Henttunen och hans lilla hop fråssade i andanom på den nationella härlighet han upprullade inför sina åhörare med samma hastighet, som bilderna i en biografsteater följa på varandra.

Men denna härlighet, som hans av vältalighet skälvande läppar trollade fram för den beundrande lilla hopen, kunde bli förverkligad endast på ett villkor. Det finska folket kunde nå fram till den höga kultur, som skulle förblända världen, endast under en förutsättning. Att varenda individ, som ansåg svenskan för sitt modersmål, drevs ur landet.

Då den nationella stämningen steg som högst hos läderfabrikören och hans lilla hop, hade de nog helst på fläcken sytt in stadens svensktalande invånare i Asarias Henttunens hudar och dränkt dem i havet. Nu kunde de endast bida sin tid och bedriva sitt finskhetsarbete på ett mindre uppseendeväckande sätt.

Egendomligt var emellertid att när läderfabri-
kören råkade i nationell hänryckning inför sina
egna arbetare, väckte denna ingen genklang hos
dem. Och dock antog han endast finsktalande
arbetare vid sin fabrik. Förklaringen är må-
hända, att nationalistiska lidelser komma i rö-
relse vid en något högre bildningsgrad än kropps-
arbetarnas liksom de slockna vid en ännu högre,
vilken förutsätter vidgad synkrets och tolerant
livsåskådning.

Besynnerligt var ock, att den glödande kär-
lek Asarias Henttunen enligt sin talande tunga
kände för det finska folket icke drev honom att
på något sätt förbättra sina arbetares ställning.
Beträffande den följde han principen: minsta
möjliga lön för mesta möjliga arbete.

Enligt hans uppfattning var detta den sun-
daste principen i affärslivet. Den, som följer
en annan, är en dumbom, som icke gör sitt folk
ringaste nytta. Asarias Henttunen ansåg, att hans
arbetare i varje händelse voro lyckligare än ar-
betarna vid någon annan fabrik i den lilla staden
och dess närhet, emedan de fingo tjäna under en
finskhetens kämpe inför herranom. Den lyckan

kunde enligt hans förmenande icke uppvägas med materiella fördelar. Och som Asarias Henttunen var ideellt anlagd, befattade han sig icke med sina arbetares materiella välfärd. Ville de icke på poesins vingar följa honom i hans kamp för svenskhetens krossande, beklagade han dem och kunde endast hoppas, att den enda stora idén skulle med tiden upplysa deras förmörkade förstånd. Och när arbetarna talade om löneförhöjning, bytte läderfabrikören hastigt om samtalsämne, och samtalet slutade med uppmaning till kamp mot det svenska förtrycket.

Läderfabrikören Asarias Henttunen var en stor man, men det fanns en än större man i staden, och hans makt och ära gävo Asarias Henttunens ärelystna själ ingen ro. Det stora målet — de svensktalandes fördrivande — vinkade långt, långt i fjärran, men det fanns ett mindre, som läderfabrikören kanhända kunde nå under sin livstid och som också var värt att leva för — att bli kommerseråd. Endast en man i staden hade fått denna äretitel, och han var föremål för Asarias Henttunens bittraste avund och hat. Denne man var kommerserådet Anton Gullberg.

Att kommerserådet Anton Gullberg blivit en stor man, berodde icke på själens och hjärtats egenskaper. Det berodde på, dels att hans far varit kommunalråd och en mycket betrodd man i det lilla samhället, dels att vissa knölar i hjärnan, i vilka affärsgeniet har säte, voro särdeles utvecklade hos Anton Gullberg, dels att han skänkt en altartavla till stadens kyrka.

Staden var stolt över Anton Gullberg, och Anton Gullberg var stolt över staden. Och när adelsmän, präster, borgare och bönder samlades i ständerhuset i huvudstaden för att stifta visa lagar, intog Anton Gullberg sedan flere år säte i vällovlige borgarståndet. Att han icke skulle bli vald till lantdagsman var lika otroligt, som att en jordbävning skulle uppsluka staden.

En gång hade kommerserådet ansett, att hans vidlyftiga affärer — han ägde två ångbåtar, tre sågar och ett bryggeri samt var aktieägare och direktör i olika industriella företag — icke tilläto, att han flere månader å rad lämnade dem i andras händer, och han anhöll därför, att hans valmän icke denna gång måtte uppställa honom som lantdagskandidat. Men då grepos alla sam-

hällets stödjepelare av förfäran. Borgmästaren, stadsfiskalen, konsuln, doktorn, apotekaren, kronofogden, rektorn, bokhandlaren och bankdirektören höllo råd och resultatet blev, att man sände en deputation till kommerserådet och för honom utmålade det elände, i vilket staden, länet — ja hela landet skulle störtas, om icke Anton Gullbergs mäktiga stämma ljöd i vällovliga borgarståndets plenisal. Anton Gullberg var en stor och ädel man, och då han insåg, att det gällde fosterlandets väl eller ve, tvekade han ej längre utan reste till huvudstaden och tog plats bland landets fäder i ständerhuset. Och då hälsningsdeputationerna kommo till vällovliga borgarståndet från högvälborna ridderskapet och adeln, högvördiga prästeståndet och hedervärda bondeståndet, gladdes man över att se Anton Gullbergs imponerande gestalt, guldbågade glasögon och runda mage på sin rätta plats.

Läderfabrikören Asarias Henttunen skulle av ingen makt förmåtts att tro, det kommerserådet Anton Gullberg gjorde offret av kärlek till fosterlandet. Ty enligt Asarias Henttunens begrepp hade endast han själv och alla andra

finsktalande monopol på detta slags kärlek. Men kommerserådet var fullkomligt likgiltig för Asarias Henttunens åsikter och i figurlig mening syntes han i bredd med läderfabrikören uppkleven på en hög piedestal, där han knappast med förstoringsglas kunde upptäcka Asarias Henttunen och andra finsktalande, som trängt in i staden. Såsom härstammande från en äldre kulturras såg kommerserådet ned på den finsktalande befolkningen, och detta förbittrade än mer Asarias Henttunens känsliga sinne och kom honom att innerligt önska, det han bleve i tillfälle att sy in åtminstone kommerserådet i sin allra största oxhud och sänka honom i havets djup.

Utan särdeles livlig fantasi kunde man gott föreställa sig den glädje, som skulle råda i himmelriket, då Anton Gullberg steg in och i myndig ton sade till Petrus, i det han tog gördelcigarren ur munnen:

— Ett av de komfortablaste rummen, engelsk järnsäng med ressortmadrass, champagne Pomery sec, cognac Mounier***, äkta svensk punsch och flink uppässning.

Ty den tid är länge sedan förbi, då man

trodde, att det är lättare för en kamel att gå genom ett nålsöga, än för den rike att komma till himmelriket.

Förutom ångbåtarna, sågarna, bryggeriet och aktierna ägde kommerserådet en fru och en son, ett hus i staden och en lantegendom, två svarta parhästar, en brun ridhäst och flere fina åkdon. Av alla dessa ägodelar var sonen den mest anmärkningsvärda. Han var icke av naturen klen begåvad eller utrustad med sämre anlag än vanliga människobarn, men föräldrarna hade gjort allt möjligt att klema bort och fördärva honom. De kallade detta att ge honom en god uppfostran. Sedan han med legioner hemlärares hjälp knagglat sig genom ett lyceum i huvudstaden — det i fädernestaden dugde icke — och efter tvenne misslyckade försök tagit studenten, förnötte han sin tid under några år med att studera värds-husliv och kvinnor. Han kallade detta att studera juridik vid universitetet. Bland huvudstadens »gyllene ungdom» intog han en framstående plats och blev avritad i samma stads skämtblad, varöver han kände sig stolt som en kung.

Ett år då trävarukonjunkturerna gått ned, och

folket druckit mindre öl än vanligt, samt räkningarna från sonens leverantörer och avisbrevet från bankerna strömmade ner över kommerserådet som en hagelskur, lyckades han genom övertalning och böner förmå sonen att på ett år lämna universitetet och fortsätta studierna på en prostgård åtskilliga mil från fresterskan Helsingfors. På denna prostgård hade unge Anton Fredrik Gullberg tillfälle att studera en liten torpartös, som för hans skull blev barnamörderska.

Kommerserådet visste intet om detta, men om han gjort det, hade han icke lagt det tungt på sinnet, ty han ansåg, att unga män böra rasa ut för att bli dugliga medborgare. Och ingen hade ju bett torpartösen ta livet av sitt barn. En mängd kvinnor få oäkta barn och försörja dem. Man kan ju rimligtvis icke begära att unga män, som i framtiden skola få en legitim barnflock, skola underhålla barn, som de knappast ha reda på. Kommerserådet höll strängt på legitimitetens rätt.

Läderfabrikören höll även strängt på denna rätt, och just på grund av densamma yrkade han på de svensktalandes fördrivande från landet,

ty han ansåg dem för oäkta barn av moder Finland eller Suomi. Men då han icke ur några kyrkoböcker kunde framleta bevis för riktigheten av sitt påstående, stannade de svensktalande trots allt i landet och betraktade det till på köpet som sitt fädernesland. Vid åsynen av deras översittarlater gentemot de äkta barnen kunde Asarias Henttunen och hans anhängare endast knyta näven i fickan och längta efter hämnens timme.

Trots den oändligt djupa klyftan mellan kommerserådet Anton Gullberg och läderfabrikören Asarias Henttunen fanns dock mer än en beröringspunkt i deras uppfattning af livet. Liksom läderfabrikören hyllade även kommerserådet satsen: minsta möjliga lön för mesta möjliga arbete.

Och då konjunkturerna försämrades, sänkte kommerserådet av princip arbetslönerna. Men när det blev nytt uppsving i affärerna, glömde han i regeln att åter höja dem. Det behövdes ibland t. o. m. hot om strejk från arbetarnas sida, innan hans minne blev uppriskat. Detta var dock icke att undra över, ty den, som är strängt upptagen med att sköta landets och kom-

munens angelägenheter, glömmar lätt sina egna. Den framtvingade löneförhöjningen gav kommerserådet anledning att förutspå industrins undergång en lång tid framåt till följd av arbetarnas stegrade anspråk. Och då kommerserådet med rynkad panna och dyster ton uttalade denna profetia, darrade samhällets stödjepelare, ty Anton Gullberg var en vägande auktoritet inom och utom länet.

Det föll emellertid aldrig kommerserådet in att under tryckta tider själv draga in på staten och t. ex. sälja de svarta parhästarna och ridhästen samt dricka öl istället för champagne. Tvärtom levde han än mer storartat och champagne införskrevs massvis. Detta gjorde han för kreditens skull, vilket bevisade, att Anton Gullbergs affärsprinciper i allt voro sunda och riktiga.

V.

Det lilla tåget ilade ingalunda med blixstens snabbhet mot ändstationen, en god halv kilometer bort om staden. Det kröp fram med en fart, som en prisbelönt travare utan ansträngning bort kunna överträffa. Då människorna icke hade brådtom, fanns ingen rimlig anledning för ett järnvägståg att fjäska, och lokomotivet tog sig en grundlig vilostund vid varje liten station och anhalt, innan det åter pustande och frustande satte sig i rörelse. Att man enligt tidtabellen bort vara framme, men istället befann sig en halvtimmes väg från målet, bekymrade varken människorna eller lokomotivet. Dess krafter måtte för öfrigt ha blivit fullständigt uttömda, när man omsider anlände till den lilla stationen, vid vilken tåget punktligt stannade. Slamret av tomma mjölk- kärl, som kastades ur godsvagnen, hade länge sedan upphört, och ännu stod man stilla. En och annan resande stack ut huvudet genom ett

kupéfönster, men varken på perrongen eller på tåget fanns en antydning till rörelse och liv. Mörkret och tystnaden läto förmoda, att man av någon anledning var betänkt på att denna kväll icke krypa vidare.

En kvart förgick — tjugu minuter — då sköt en mörk kropp ut ur en vagn. En rund figur for av och an längs perrongen, surrande som ett uppretat bi. Av den rotväliska, tvåtredjedelar tyska och en tredjedel svenska, som surrade fram ur kroppen, framgick med tydlighet, att själen tillhörde en tysk handelsresande. Då förrådet av tyska och svenska svordomar tagit slut, kallade han himmelens och avgrundens makter och sist olympens gudar till vittne på den oförsvarliga långsamhet, som rådde i detta land, där ingen begrep, att »tid är pengar».

Hans skarpa ögon upptäckte slutligen en halv vuxen pojke, som släntrade i närheten. Som en klotblixtn rullade han mot denne och ansatte honom. Gossen lät honom gorma och svära en god stund, innan han hov upp sin röst och flegmatiskt svarade:

— Dom har gått ti' äta kvällsvard.

I förtviflan lyfte handelsresanden händerna mot höjden, då han äntligen uppfattade att »dom» betydde tågpersonalen. Men till stor förvåning för pojken brast han sedan ut i ett högst omotiverat skratt. Den runda figuren studsade som en gummiboll upp och ned, och skrattet framkallade ett eko, som kom det att ljuda som trumvirvlar. Utmattad surrade mannen åter in i vagnen och lade sig raklång på en soffa med en dyna under och en näsduk över huvudet, synbarligen beredd att övernatta på detta viloläger.

En stöt — en darrning — ett gnisslande — ett flåsande kom honom att studsa upp i sittande ställning med de feta händerna, knäppta över den kullriga magen, och att utbrista:

— Gott sei gelobt!

Tåget hade icke ännu stannat vid den station, som oegentligt nog bar stadens namn, förrän handelsresanden störtade ut med två gula läderväskor och en paraply. Han hoppade upp i en av de två slädar, som tillsammans bildade hyrkuskraden, slängde bagagekvittot till en karl, som stod bredvid en långsläde, och uppslukades av mörkret.

En mager herre med kantiga axlar och långa mustascher hade utvecklat betydligt mindre snabbhet, och följden var, att då han bärande en grå kappsäck trädde ut ur stationshuset, syntes ej ett spår av hyrkuskraden.

Snön föll långsamt ner på kappsäcken och på mannen, som rådvill såg sig omkring. Han hade den största utsikt att inom kort bli förvandlad till en snöstud, om han icke tog skyndsamma mått och steg för att komma under tak.

En karl kom släpande på en väldig koffert, som ställdes i långsläden, och den magre herrn fick vid dess åsyn en idé.

— Kan ni ta min kappsäck i släden? Karlen tog av mössan och rev sig i huvudet som om frågan tålde att noga begrundas.

— Vart ska' herrn?

— Till societetshuset.

— Då går det an, jag är från sossitetshuset.

På detta sätt bärgades kappsäcken, men ägarens öde förblev ännu oavgjort.

En stor snöflinga, som kröp ned mellan nacken och kragen, kom den resande att fatta sitt beslut.

— Jag sätter mig på kofferten och följer med till staden. Det blir väl inte för tungt för hästen?

— Kraken har fått släpa tyngre lass än så. Inte sir herrn ut ti' väga mycke'.

Sittande i en långsläde på en handelsresandes med prover fyllda koffert drog vicehäradshövding Johannes Långvik in i den lilla staden, som lekte kura gömma med sin järnväg.

Han kom dit i egenskap av tjänstförrättande rådman.

Tack vare den raska hästen tövade det icke länge, innan Johannes och kappsäcken befunno sig i ett snyggt litet rum i ändan av en korridor i ett långsträckt envåningsträhus. Möblerna och inredningen voro av enklaste slag, men för en trött resande med små fordringar på bekvämlighet var det ogästvänliga hotellrummet en efterlängtdad tillflyktsort undan snögloppet ute. Järnsängen, bäddad med rena lakan, inbjöd till vila, och ett tarvligt oljetryck på väggen midt emot, vilket skulle kommit ett konstnärsöga att vända sig bort med avsky, störde icke Johannes sinnesfrid. Icke ens dörren, som var utan lås och stängdes med en hake väckte hans undran.

Förnöjd hängde han upp sin fuktiga överrock, tvättade händerna och tog en ren krage ur kappsäcken, medan han smågnolande tänkte på hur gott aftonmåltiden skulle smaka.

Egentligen hade han bort sätta sig i femtonmarksgungstolen utan matta och fördjupa sig i sig själv, ty han stod i beråd att vända ett blad i sitt livs bok. Prövo- och lärotiden hos den gamle domaren var till ända, och han hade redan för ett år sedan hugnats med vicehäradshövdingstiteln. Lagen och han hade det oaktat icke kommit på riktigt god fot med varandra, och den bok, som bort vara inbegreppet av vishet och rättvisa, men icke var det, blev under samtalen med den gamle domaren utsatt för skarp kritik från det unga biträdets läppar. Likaså det föråldrade rättegångsförfarandet.

Den gamle domaren, som var särdeles nöjd med sitt biträdes flit, ordentlighet och goda kunskaper, tog icke kritiken på allvar. Han ansåg, att ungdomen är rabulistiskt anlagd och behöver rasa. Detta var Johannes sätt att rasa ut, men när storm- och rasperioden vore till ända, skulle han komma till insikt om förträffligheten av den

tjocka bokens innehåll och att den i allt var lämpad efter det finska folkets verkliga behov. Den gamle var en blind beundrare av traditioner, och »våra förfäders verk» voro ord med helig klang i hans öron. Att modernisera och reformera detta verk var brist på pietet. I böcker och tidningar lästes, att det finska folket nått en hög grad af utveckling och kultur. Ergo kunde man vara nöjd med allt som det var och borde icke kasta sig in på nya, oprövade vägar.

Att Johannes var bondson ursäktade honom i den gamles ögon. Om han haft en skara ämbetsmän till förfäder, hade domaren haft mindre överseende, då kritiken gick lös.

— Man kan inte vänta annat av en bonde — sade han med lugn överlägsenhet till kronolänsmannen, då denne beskärnade sig över Johannes brist på ämbetsmannavärdighet.

Och detsamma sade han till prostinnan, som kommit på spänd fot med Johannes, emedan denne sagt henne några ärliga ord i anledning av den lilla torpartösens öde.

Att Johannes icke fullständigt tillägnade sig den ålderdomliga kurialstilen, skrev domaren

också på bondehärkomstens konto. Ty den, som ej har traditioner i blodet, kan icke uppfatta dess skönhet utan finner den tung och svårfattlig för andra än jurister. Johannes förklarade, att han av denna anledning icke ville använda den mer än nödvändigt, ty han ville, att menige man skulle förstå hans protokoll. Domaren ansåg detta för övergående galenskap. Då underrättsprotokoll emellertid icke behöva vara mönstergilla juridiska stilprov, lät den gamle Johannes skriva bäst han ville — han bar ju själv ansvaret.

Vicehäradshövding Johannes Långviks hungeriga mage hindrade honom som sagt denna kväll att fördjupa sig i sig själv och tillvarons gåtor. I sanningens intresse måste dessutom framhållas, att den verksamhet, som skänkte honom oberoende och social ställning, till god del förjagat de tunga plågsamma tankar, som tidigare anfäktat honom. Arbetet hade lämnat föga tid övrig till grubbleri. Det tvingade honom att taga livsföreteelserna sådana de voro och koncentrera sina tankar på det värv han hade att utföra. Han blev starkare till sinnet, och ansvaret utvecklade hans självkänsla och moraliska kraft.

De gånger lagen och han varit ense om innebörden av ordet »rättvisa» hade han med uppriktig glädje fällt sina domar, och han insåg snart, att det var barnsligt att vänta fullkomlighet av människors verk. Men han drömde om en tid, då han vunnit insikter, erfarenhet och anseende och skulle uppträda som reformator på det juridiska området till förmån för de svagare i samhället.

Smågnolande gick han emellertid nu utan en tanke på juridik genom den långa korridoren till den biffsteksdoftande matsalen, dit matoset vägledde honom.

I rummet fanns en disk med två grupper flaskor på var sin sida och en stor bukett pappersblommor i mitten. Bakom disken tronade en dam mer storslagen än Juno vad formerna beträffade, och som av stamkunderna kallades vid detta gudinnenamn. I dopet hade hon undfått namnen Edla Sofia. Om hon sett dagens ljus i Turkiet, skulle hon säkerligen i triumf blivit förd till sultanens harem, men uppe vid polcirkeln blevo hennes svällande former icke så högt uppskattade. Det påstods dock, att i staden

funnos fruar, som för hennes skull gjutit svart-sjukans frätande tårar, om med eller utan skäl har aldrig blivit utrett.

Vid ett bord i ett hörn av rummet satt handelsresanden, som hunnit göra slut på en biff och en flaska öl och höll på med den andra. Emellanåt bligade han över ölglasets hån mot disken med ett uttryck av häpnad och beundran i sina runda ögon. Han hade rest vida omkring, men denna skänckfrökens former förbluffade honom. Strykande ölskummet från mustascherna hördes han mumla »famos», då blicken riktades mot disken. Hans beundrande ögonkast möttes av ett gudinneleende på Junos läppar. Hon var svag för feta herrar och beundrade å sin sida tyskens trinda figur. Däremot skänkte hon ej ens skuggan av ett leende åt läderfabrikören Asarias Henttunen, som med ett par anhängare satt i ett annat hörn. Juno var bördig från Sverge och fann det taktlöst av läderfabrikören att tala finska, av vilket språk hon ej förstod ett jota. Asarias Henttunen åter tog det som förolämpning mot sig och det finska folket, att hon icke lärt sig de äkta barnens tungomål. Språket hade

sålunda befast ett svalg mellan dessa två betydande samhällsindivider. Ty oaktat sin icke över hövan ansedda sociala ställning ha skänkt fröknar sig tilldelad en stor roll i samtidens kulturliv.

Juno såg på Johannes med något av misstroende i blicken, då han blygsamt nalkades disken. Hans utseende, hållning och kläder förådade icke en »fin herre», vilken benämning Juno gav dem, som uppträdde säkert, drucko champagne och sökte få sin arm om hennes tjocka midja för att stjäla en kyss. Möjligheten att han skulle tilltala henne på finska var icke utesluten, och detta hade ohjälpligt sänkt honom ända till bottnen av hennes aktning. Då han emellertid tilltalade henne på svenska och rodnande bad om en biff och ett glas té, log hon med ena mungipan mot honom. Han tog plats vid ett ledigt bord i ett tredje hörn av rummet, i det fjärde sutto tre herrar med toddyglas framför sig på bordet.

Johannes hade kommit till hälften på en av världens segaste biffar, då dörren till ett angränsande rum slogs upp, och en grupp av stadens

herrar, som slutat ett sammanträde, under högröstat samspråk trädde in.

I spetsen gick kommerserådet Anton Gullberg, ståtlig och högrest som en av sitt hemlands furor, med stolt lyft panna, fjärrskådande blick bak de guldbågade glasögonen och gördelcigarr i munnen. Han skred fram som en planet på sin bana i världsrymden, omgiven av drabant: konsuln, rektorn, bankdirektören, apotekaren och bokhandlaren.

Vid det största bordet mitt i rummet slogo herrarna sig ned.

— Skynda på i köket, ädla dam, maten är beställd, och vi är fan så hungriga — ropade bankdirektören och släppte cigarettaska på golvet.

Konsuln gick till disken och nöp Juno i kinden.

— Hur mår lilla turturduvan i dag?

Juno värjde sig skrattande och gav order i talröret till köket, medan konsuln kittlade henne i nacken.

— Ölet först, vi är satans törstiga — hojtade apotekaren.

Anton Gullberg såg majestätiskt över rummet och nickade lätt till de tre vid toddyglasen. Hans

blick dröjde en bråkdel av en minut hos provresanden och Johannes, men Asarias Henttunen upplöstes till luft inför hans ögon. Blicken blev tom, när den strök över fjärde hörnet.

— Ja, mina herrar — kommerserådet tog cigarren ur munnen och strök ömt sin vänstra mustasch, det lät som om han fortsatt ett andragande, som icke hunnit bli slut under sammanträdet — handeln och industrin är ett folks »a» och »o». På dem står det och med dem faller samhället. Vad skänker landet dess välstånd? — handeln och industrin. De som icke får sin utkomst från den karga jorden, skulle svälta ihjäl utan handeln och industrin. Handeln och industrin förenar och förbrödrar människorna och lär dem att arbeta för varandra. Vad bleve det av alla stora tekniska uppfinningar, om de icke toges i industrins tjänst? Utan handel funnes ingen sjöfart — kommerserådets stämma blev allt mer bärande och fulltonig — ingen export, ingen import.

— Ingen champis — inföll konsuln och smackade med läpparna. Bror har rätt, allt är handelsvara t. o. m. kvinnorna. Hä — Juno, är det inte sant?

Kommerserådets välvda panna drog sig i veck, han var icke van att bli avbruten. Kon- sulns rödsprängda ögon förklarade vanvördna- den. Den redan inmundigade konjaken hade gjort verkan.

— Men för att handeln och industrin må kunna blomstra och genom dem landet, måste ett folks utveckling fortgå lugnt och fredligt. Åt en sådan utveckling har vi fått glädja oss i nära hundra år. I stora kulturländer kastar sam- hällsomstörtare brandfacklor ut bland massorna. Icke så hos oss, det jämna framåtskridandets lyck- liga land. Om vi kunde leva i hundra, i två- hundra år skulle samma skådespel upprullas in- för våra ögon, ty vårt folk har det sunda för- nuft, den måttfullhet, den vördnad för lagen, som utgör den säkra grunden för ett folks sanna lycka och kultur. Inom vårt folk — kommerserådet gjorde en rörelse med högra armen som om han i sin vida fadersfamn velat sluta det finska folket, dock med undantag av de finstalande, d. v. s. minst $\frac{7}{8}$ av landets befolkning — kan vansinniga, utopiska idéer såsom socialismen t. ex. aldrig vinna fäste — Anton Gullberg log ett blott faders-

leende — ja, mina herrar, om efter tio år tio socialister finns i landet, låter jag dränka mig.

Asarias Henttunen spetsade öronen. Hans principer förbjödo honom att tala svenska, men han kunde icke göra sig döv, och han förstod de oäkta barnens språk. Han hatade Anton Gullberg, men liksom malen drages till ljuset, drogos hans ögon och öron till kommerserådet. Och om han pejlat djupet av sin själ, hade en brinnande åstundan att i allt bli lik denna förfärat honom. I allt utom språket. Han beklagade, att han icke i detta ögonblick kunde tvinga Anton Gullberg att underteckna en skriftlig förbindelse, försedd med sigill och vittnen angående löftet om dränkningen. Efter tio år kunde man reda sig med tio banditer — Asarias Henttunen antog att socialister var ett finare namn på inbrottstjuvar — blott Anton Gullberg den 1 december 1907 självmant kröpe in i läderfabrikörens största oxhud.

De yttre attributen till en stor man, såsom gördelcigarr, fin kravatt, moderna kläder och cylinder kunde Asarias Henttunen skaffa sig, kanske med tiden även parhästar och vagn. Och då

de finsktalande finga en skild kyrka, kunde också han skänka en altartavla till den. Men den lilla supiga byskomakaren, från vilken läderfabrikören ledde sitt ursprung, kunde aldrig förvandlas till ett kommunalråd, och detta var en frätande sorg, som tyngde hans poetiska sinne.

— Vad är socialism egentligen? frågade apotekaren tuggande.

— Är det inte, att allt skall delas jämnt mellan alla? sade bokhandlaren och tog tersen.

— Jag har hört, att det är, att staten skall överta jorden och fabrikena, och att alla skall gnaga på kronans kaka — sade bankdirektören.

— Socialismen är antikrist — muttrade rektorn dystert och spetsade en ansjovis på gaffeln — den förnekar kyrkan och vill upplösa familjebanden, införa fria äktenskap och osedlighet.

— Charmant — läspade konsuln och kastade en slängkyss till Juno — en fru var månad eller var vecka, jag är med på det. Juno, min älskling, vi gifta oss på åtta dagar.

— Håll sig i skinnet, konsul, annars — Juno hötte med handen.

— Förtörnas ej, min turturduva, min gudinna
— lallade konsuln.

— Socialismen är en utopi med samhällets
nivellerande och förflackande till slutmål. I ett
socialistiskt samhälle skulle mänskligheten bli en
grå, färglös massa — kommerserådet knådade med
handen, som om hela den mänskliga degen legat
framför honom på bordet — alla skulle likna var-
andra som bär, intelligensen skulle försumpas,
och man skulle gå omkring som i ett grått töcken,
där inga stora andar höjde sig över massan. Ty
endast individualismen, socialismens motsats, ska-
par den miljö, som frambringar de stora person-
ligheterna.

Kommerserådets fjärrskådande öga såg ett
samhälle, i vilket — förfärande tanke — en Anton
Gullberg var omöjlig att frambringa. En skugga
for över hans ansikte, och han drack högtidligt
ur portern i glaset — Anton Gullberg drack aldrig
öl. Men i nästa ögonblick glittrade ett solsken
bak guldbågarna.

— Socialismen är gudskelov en utopi, en fan-
tasi, och denna rörelse, som satts i gång av några
dårar, kommer aldrig att vinna insteg bland vårt

folk — åter öppnades fadersfamnen för de svensk-
talande.

Apotekaren sköt tallriken från sig och tände
en cigarett.

— Ja, bror Gullberg, du har rätt som alltid,
men på rättigheter pockar alla nu för tiden, ar-
betare, drängar —

— Och kvinnor — inföll bankdirektören.

— Till dem säger jag som Rydberg: hut
kvinnor, aktning för familjeförsörjarn! skrek
apotekaren, förargad över att bli avbruten.

— Rydberg! är du galen, människa? Viktor
Rydberg har aldrig sagt något så rått. Rydberg,
som dyrkade det antika skönhetsidealet, det pla-
stiska lugnet. Möjligen har Strindberg, kvinno-
hatarn, uttryckt sig så obildat, men aldrig Rydberg.

— Äsch, rektor, bråka inte, Rydberg eller
Strindberg går på ett ut, svenskar är ju båda.

Rektorn knäppte ihop sina magra beniga händer
liksom han velat be Rydbergs ande om tillgift
för skymfen.

— Man kan dock fordra av en bildad person
större insikter i svensk litteraturhistoria — sade
han docerande.

— Man behöfver inte göra sig viktig för att man är perukstock — fräste apotekaren, röd i ansiktet av ilska och alkohol.

Innan grälet kommit ordentligt i gång, förändrade en ny persons uppträdande situationen. Borgmästar Mauritz Ehrnfelt hade i ett rum bredvid matsalen slutat sitt parti skruv och kom med sin lilla vinst i fickan småleende till det stora bordet, just då kaffet och likörerna ställdes på detsamma.

Om rättvisa rått på jorden, hade borgmästaren i anseende till sitt ämbete och sin börd bort vara stadens mest betydande man. Men t. o. m. i en avkrok av världen fördunklar guldets glans juridikens och adelskapets. Mauritz Ehrnfelt må ha sträckt på sin lilla tunna figur aldrig så mycket, upp till Anton Gullbergs strålande höjd nådde han icke. Det finns människor, som se ut som om de vore skurna i trä, så märkvärdigt styva förefalla de. Borgmästaren gjorde detta intryck. Man undrade nästan, om icke någonstädes hängde ett snöre, i vilket man kunde draga för att få armarna och benen att röras som på en spratteldocka. En dylik tanke kunde dock endast födas

i en gudlös hjärna utan minsta vördnad för jordisk storhet, ty Mauritz Ehrnfelts väsen kunde uttryckas med orden: Giv rum, här kommer överheten.

Borgmästaren var bror till den gamla domaren, hos vilken Johannes varit biträde, och kände honom från ett besök hos brodern. Innan han slagit sig ned, fick han syn på sin nya kollega och gick med små trippande steg till bordet, där Johannes ännu satt, sökande uppsnappa de vishetens ord, som utgingo ur Anton Gullbergs mun. Han hade redan uppfattat, att denna man var av större betydelse än de andra.

— Jag hälsar vår nye rådman välkommen.

Borgmästaren sträckte ut sin hand, värdigt och träaktigt. Johannes for upp från stolen och bugade sig tämligen klumpigt, medan hans stora hand kraftigt omfattade den lilla. Grimasen, som förvred Ehrnfelts ansikte, utvisade, att handen icke var av trä, och den drogs hastigt tillbaka som om borgmästaren fruktat, att benen i den skulle knäckas.

— Mina herrar, jag har äran presentera vicehäradshövding Långvik, som skall ersätta vår

värderade vän, rådman Kalling, som av ålder och sjukdom numera är hindrad att handhava sitt ämbete.

Herrarna stego upp och stirrade nyfiket på Johannes, som kom fram och trohjärtat räckte handen åt envar.

— O låtom oss svärja ett fostbrödralag — trallade konsuln och sökte balansera ett likörglas på näsan.

— Vi måste dricka en välkomstskål. Juno, champagne, tre flaskor Pommery sec — ropade kommerserådet och torkade glasögonen för att bättre kunna syna nykomlingen.

Johannes såg förskräckt ut. Han hade en gång i sitt liv druckit champagne, och det tillfället ville han helst sänka i glömskans natt. Efter sin sista tentamen lät han av examenskamraterna locka sig på vift. Allt gick väl till en början, och han hörde stolt och glad på musiken med ett anspråkslöst glas punsch på bordet framför sig. Men olyckligtvis hade en av kamraterna dagen förut fått en växel diskonterad, och sedan glädjen över lyckligt genomgången examensskärselfest och spriten i förening försatt denne kamrat i en

stämning, som kom honom att inse, det världsutvecklingen skulle vridas på sned, om han underläte att bjuda på skummande champagne, började fördärvet. I sin oskuld trodde Johannes, att ingen fara lurade i ett så lätt och välsmakande vin och tömde utan tvekan glas på glas. Och för varje glas kände han sig lyckligare och nöjdare med världen och sig själv. Den tystlåtna, slutna Johannes Långvik fick plötsligt behov att öppna sitt innersta för den som ville höra på. Känslor och tankar, som legat dolda i djupet av hans själ, porlade fram som källsprång om våren, och kamraterna, som varit honom tämligen likgiltiga, blevo vänner in i döden. Han måste oupphörligt trycka deras händer och försäkra sin vänskap. Han fick behov att älska och älskas och bli smekt av kvinnohänder. Drifter, som han hittills kunnat behärska, pockade på sin rätt, och det pärlande vinet kom blodet att sjuda och pulsarna att bulta. Han var herre och ville njuta och leva som andra, inte bara sträva och arbeta och försaka. Han var glad — glad — glad — och vid midnatt följde han

motståndslöst och viljelöst med kamraterna till ett ställe, där de mottogos av sminkade kvinnor —

Följande dag kl. 4 e. m. vaknade Johannes fullt påklädd i sin säng med brinnande huvud och torra läppar. Hans första känsla var skam och blygsel, den andra grämselse över att han brutit löftet till modern, den tredje förargelse över att en tjugumarkssedel försvunnit från plånboken. Niotiden kom en av kamraterna för att ta Johannes på ny vift, men blev utkörd trots de kväl- len förut avgivna försäkringarna om vänskap i döden.

Detta var orsaken, att Johannes blev förskräckt, då kommerserådet beställde champagne, ty han visste av erfarenhet, att djävulen icke allenast tagit bostad i brännvinet, som modern sagt, utan ock i den ädlaste druvans saft.

— Beställ inte champagne för min skull — stammade han och såg bevekande på Anton Gullberg.

— Är häradshövdingen nykterist?

Apotekaren gjorde frågan i ungefär samma ton som han skulle sagt: är häradshövdingen falskmyntare?

— Nej, inte precis — kom det långsamt från den olycklige rådmannen, utsatt för en allmän korseld av undrande blickar — men jag brukar inte dricka starkt — jag är så ovan.

— Nå, i den vanan kommer ni snart nog, det vill jag lova. Juno, här är en nykterkalv, tag hand om honom — sade apotekaren.

Kommerserådet såg på Johannes med en blick, som tydligt som ord sade: tror herrn, att Anton Gullberg kan dricka en skål i annat än champagne?

— Backi bröder, druvan glöder — sjöng konsuln sludrande på målet.

— Var har Kalling snokat upp den här döddansarn? viskade apotekaren hörbart till bankdirektören.

— Antagligen genom borgmästarn; han lär ej vara från bildad familj — ljöd svaret lika hörbart.

— Det märks — fnissade apotekaren.

Johannes blev eldröd och grep ett glas, som han tömde, sedan han skålat med bordssällskapet. Så steg han upp, bugade sig och lämnade gillet.

I ögonen gnistrade något, som kvarlämnade ett obehagligt intryck.

Provresanden stod vid disken och gjorde sin kur för Juno, medan han beställde sin femte flaska öl.

VI.

Fru Antoinette Ehrnfelt satt i blå och vitrandigt hushållsförkläde i den trevliga matsalen, genom vars stora fönster ett knippe matta decembersolstrålar kommit in och glänste på de ljusa gångmattorna och den vita kakelugnen. Hennes välskapade, vita fingrar voro sysselsatta med att skära mandlar till en pepparkaksdeg. Fru Ehrnfelt var av renaste blåttblod, dotter till baron Adlersvärd på Sundby, vilken vid sin död efterlämnat så stora skulder, att från det väldiga godset, som icke var fideikommiss, ej ens en kappe mull blev över åt barnen. Hon höll strängt på sin rätt att kallas friherrinna och var övertygad om att blått blod är till större välsignelse för mänskligheten än rött. Hon höll sig rak som ett stearinljus och förde sig elegant, t. o. m. då hon grälade på tjänstefolket. Mannen, som varit änkling, när han gifte sig med henne, hade ägt

en egendom och troddes vara förmögen; men då han förolyckades på en jaktfärd, blev det slut på härligheten, och borgenärerna togo allt utom möblerna, som hustrun fick behålla för barnens skull. Det blev en hård tid för fru Ehrnfelt, ty anor och fattigdom ha svårt att trivas tillsammans. Med släktens bistånd drog hon sig fram de första åren efter mannens död, men en dag slöt en gammal tant, som troddes vara fattig, sina ögon för alltid och då upptäcktes, att hon haft pengar och anslagit räntan av ett visst kapital åt fru Ehrnfelt så länge denna levde; hennes två barn erhöilo dessutom några tusen mark till sin uppfostran. När styvdottern Ebba därtill fick ärva gården, i vilken de nu bodde, efter sin morbror, kom familjen till relativt välstånd, och fru Ehrnfelt kunde jämte borgmästarinnan, hennes mans kusins fru, och kommerserådinnan Gullberg tävla om hedersplatsen på societetsbjudningarna. Fru Antoinette erkände varken guldets eller juridikens glans, endast anornas, och ansåg sig därför som den första av stadens fruar, men då fru Gullberg och den andra fru Ehrnfelt gjorde anspråk på samma nummer, kallade de varandra högfär-

diga. Sålunda spredo en manlig och tre kvinnliga solar glans över detta samhälle.

Medan fru Ehrnfelt svängde kniven över mandlarna, ringde det. Om såsom man säger kommande händelser kasta skugga framför sig, hade fru Antoinette i detta ögonblick bort känna hjärtklappning eller gripas av oförklarlig oro, ty denna ringning skulle bli ödesdiger för hennes frid. Dock, intet i knivens rörelser tydde på sådant, fru Ehrnfelt spratt icke ens till, ty hon gissade, att styvdottern kom hem, och då denna trädde in, visade sig ej ett spår av sinnesrörelse i fru Antoinettes nobla anletsdrag.

Ebba Ehrnfelt, som var endast tolv år yngre än styvmodern, hade kort före faderns död avslutat sin kurs vid Centralinstitutet för gymnastik i Stockholm. Ett år senare erhöll hon tjänst som lärarinna vid fruntimmersskolan i den lilla staden. Den lösa dräkten — hon bar aldrig snörliv — dolde något hennes vackra figur, rörelserna voro smidiga och hurtiga som en gymnast anstår. Vacker — om man med skönhet förstår klassiska ansiktsdrag — hade Ebba aldrig varit, hon var nu trettiosex år, men de bruna

ögonen hade ett intelligent uttryck. Det var ögon, som icke gått blundande genom livet, ögon, som iakttagit och prövat allt omkring sig. Ur dem lyste förmågan att tänka och handla på eget ansvar. Det var ärliga, viljestarka, oförskräckta ögon, och i botten av dem glimtade fram en stråle av humor, som kastade en mildrande reflex över de något skarpa dragen. Det stora, mörka håret var slätt uppkammat och fäst i en enkel knut i nacken.

Staden uppfattade Ebba Ehrnfelt som emanciperad, okvinnlig och originell, lika full med barocka och underliga idéer som en nåldyna med nålar. Hon var kvinnan sådan denna icke bör vara. Staden fruktade Ebba Ehrnfelt, varemot Ebba icke fruktade staden.

— Goddag, Tony, här kommer att vankas färska pepparkakor i dag, ser och hör jag. Mina vispar i köket så luften dallrar.

En ljusblå blick höjdes mot Ebba, och en dämpad hälsning kom över ett par tunna läppar, utan synnerlig vänlighet i tonen. Emedan Ebba hävdade sin frihet gentemot styvmodern, som kände sig född att härska, led den sistnämnda

av den inbillningen, att hon och hela huset tyranniserades av styvdotterns vilja. Med dämpade suckar häntydde fru Antoinette för sina bekanta på de lidanden hon fick underkasta sig för den hyresfria bostaden.

Ebba nappade en mandel och tuggade tankfullt på den, medan hennes blickar följde en halvdomnad fluga, som kröp över kakelugnen.

— Jag mötte farbror Trästicka på hemvägen.

Den ljusblå blicken höjdes åter från mandlarna. Så snart den riktades mot Ebba, kom vanligen något av ogillande i ögonen. Denna gång en stum protest mot hennes vana att ge folk öknamn. Farbror Trästicka var borgmästaren.

— Han talade om, att Kallings vikarie kommit och gärna vill leva familjeliv, tillsvidare bor han på Socis. Skall vi ta pojken hit till oss, innan Juno fördärvat honom?

Knivens rörelser upphörde, och de ljusblå ögonen fingo ett frågande, upprört uttryck. Man kunde aldrig veta, när Ebba talade allvar, och när hon skämtade.

— Se inte så uppskakad ut, Tony, jag menar som inackordering, inte som fosterson. Om han

är en hygglig ung man, känner han behov av hygglig kvinnlig omgivning.

— Om du ämnar hyra Helges rum åt honom, kommer Helge nog aldrig mer hem, men det bryr du dig naturligtvis ej om. Du har aldrig haft känsla för min son.

Fru Antoinette fann för gott att genast anlägga martyrminen.

— Estetiken — Ebbas smeknamn på styvbrodern, som studerade estetik — kan komma hem, när det behagar honom. Hans helgedom skall inte oskäras. Jag har tänkt på gästrummet, som också har dörr till tamburen och står tomt. Det är onödig lyx att ha två tomma rum nästan hela året.

— Du menar då, att han bara skall ha rummet. Gården är ju din, och min vilja har ingen betydelse. Du vill naturligtvis förtjäna, då Gurli och jag inte kan betala hyra.

— Jag bryr mig inte om förtjänsten, men jag tycker du kunde behöva den, ty det du borde ha över av din livränta till kläder, slukar Estetiken. Din päls ser ut som om du ärvt den efter din stammor, som levde på sextonhundrata-

let, så sliten är den. Jag menar, att du skall ha hela förtjänsten på hyran och maten.

— Skall han ha mat med?

Fru Antoinette samlade mandelbitarna i en spilkum och steg upp med minen av ett offer.

— En rådman kan väl inte leva utan mat, då inte ens en estetiker kan det. Om han måste äta på Socis, kan vi inte rädda hans själ.

Utsikten att få sig en liten inkomst förutom livräntan kom fru Ehrnfelt att se saken från en något gladare sida. Men hon kände sig upprörd och orolig vid tanken att få en främmande i huset.

— Det är ett sådant band med en herre. Ett fruntimmer vore helt annat. Och vad skall Mina säga? Hon kommer att fordra högre lön.

— Så ge vi henne det. Hon beklagade sig senast i går över, att hon har för litet arbete och kände sig förolämpad, för att du torkar dammet i rummen.

— När har du sett en tjänarinna, som kan torka damm? Jag kan inte lida att se det tums-tjockt på möblerna.

— Vad bandet beträffar skall vi inte låta ho-

nom genera oss. Blir han svår, fockar vi honom. Men om du inte vill ha honom, må han gå sitt fördärv till mötes, jag kan inte rädda alla karlar, som komma hit. Du som har hushållet om hand, får naturligtvis själv bestämma.

Ebba tog en tidning och sade i förbigående, just då styvmodern gick ut i köket till den vispande Mina:

— Jag undrar vad för en lyckad kupp Gullberget nu igen gjort, eftersom han lovat sin dyra maka en ny päls. Hon talade om det för mig, då jag gnuggade hennes ben.

— Som om hon inte vore fåfäng nog förut. Hennes päls är inte ens tre år gammal.

Fru Antoinette fnös. Icke en vanlig vulgär fnysning, utan en liten nobel, som lät lik vindens sus en mild sommardag. I detta ögonblick beslöt hon sig till hälften för rådmannen. Men med ett hav av stridiga känslor svallande inom sig kunde hon ej känna sig lugn.

Pepparkakorna upptogo hennes tid, men rådmannen hennes tankar ända till middagen, och när hon hällde upp soppan, sade hon med ännu oroliga ögon:

— Vet du vad han heter och varifrån han är?

— Om vem talar mamma?

Gurli Ehrnfelt, tjugutvå år gammal, såg upp från smörgåsen hon höll på att breda. Hon hade moderns ljusblå ögon, ett burr av vitgult hår och ett avlångt madonneansikte. Man kom att tänka på liknelsen om eken och rankan, då man såg Gurli — av Ebba kallad Baby — hennes spensliga, sviktande gestalt tycktes skapad att klänga sig fast vid ett stöd. Men än så länge vajade rankan fritt, endast stödd av mor och styvsyster. Gurli var vad man kallar ljuvt kvinnlig, endast Ebba kallade henne sjäpig.

— Om den där rådmannen — svarade modern — som Ebba beslutit ta hit till oss.

— Skall hit komma en rådmän, vad heter han, är han vacker?

Madonneögonen riktades bedjande mot Ebba, som lugnt åt sin soppa.

— Han heter Johannes Långvik, och jag förmodar att han är vacker som Narkissos.

— Är han ung?

— Vad var hans far?

— Lugna er och ät upp soppan, så att den

inte kallnar. Ni skall få veta allt vad jag vet, det är inte mycket. Hans far var hemmansägare i en kustsocken, och jag gissar, att han är omkring tjugusex.

— Herre Gud, är han bonde?

Fru Antoinettes händer föllo slappt ner av skrämsel. Så rätade hon på sig och sade i så skarp ton, som anorna medgåvo:

— Jag ämnar aldrig ta en bonde att bo hos mig. Gurli och jag flyttar, om du nödvändigt skall hysa in bönder hos oss.

— Kära Tony, håren reser sig på ditt huvud, så att mössan håller på att falla av.

Fru Ehrnfelt grep med vänstra handen den svarta spetsmössan och hejdade dess glidande fart mot örat.

— Han kan ju inte vara bonde, om han är rådman — sade Gurli och såg upp triumferande som om hon upptäckt en sanning, om vilken alla andra svävade i okunnighet.

— Han är i alla fall inte från bildad familj, och det är omöjligt att ta honom hit. En människa, som röker pipa och svär och spottar på golvet och —

— Hur vet du allt detta? Då han kunde bo hos Carl Ehrnfelt, inser jag ej, varför han inte skulle kunna bo hos Antoinette Ehrnfelt. Tant Lotten är minsann nogräknad beträffande hyfsning. Och inte blev de strukna från adelskalendern för att de lät honom bo hos sig.

— Bodde han hos Carl och Lotten.

Fru Antoinettes sinnesuppror lade sig en smula, och hon kunde åter gripa sig an med maten.

— Ja han var biträde hos Carl, och Trästicka sade, att både farbror och tant var nöjda med honom.

— Varför sade du det inte strax? För dig skulle det naturligtvis inte betyda något, om han bure sig åt som en borstbindare. Det är märkvärdigt så du känner dig dragen till simpelt folk.

Det var hämnden för den skrämnel Ebba be-
rett sin styvmor.

— Du vet ju, kära Tony, att min mor var ofrälse — sade Ebba lugnt, men en skiftning rödare.

— Men din morfar var statsråd.

— Dumt nog av honom. Hans farfars far

var korpral, och jag brås väl på honom. Det sägs ju att egenskaper kan hoppa över några generationer. Men hans passion för att slåss går inte igen hos mig, jag har ingen sympati för militäryrket.

— Militärer är så stiliga — suckade Gurli.

— I synnerhet gardeslöjtnanter. Epåletter och blanka knappar verkar berusande på en del kvinnor.

Gurlis ljusblå ögon fingo ett trånande uttryck. I hennes minne dök upp ett par vaxade mustascher i ett dockansikte, och hon hörde skramlet af en imponerande sabel i gehäng. För två år sedan hade hon fått tillbringa några veckor hos en morbror i Helsingfors, där hennes madonneansikte gjort intryck på en martisson vid gardet. Men hans stora skulder tvingade honom att låta en förmögen änkas guld göra djupare intryck, och rankan fick endast i poesifyllda drömmar klänga sig fast vid sabeln.

— Gurli föredrar inte som du bönder framför bildade och fina människor — sade fru Antoinette fortfarande hämndgirig.

— Om du med bildade menar överklassmän-

niskor, har du ganska rätt, ty de är överhuvud tråkiga, i synnerhet i sällskap. Och ju finare de anser sig, dess slöare är de vanligen.

— Jag begriper ej, Ebba, hur du kunnat bli så barock, du som fått se så mycket av världen och varit med både i Helsingfors och Stockholm. Du har alltid fått njuta mycket mer av livet än Gurli stackare, som får skriva rent för betalning.

Två röda fläckar sprungo fram på fru Antoinettes nobla kinder, och spetsmössan darrade olycksbådande.

— Jag har kanske fått se för mycket av societetsliv. Att jag sett så många av Europas land beror på att jag i ungdomen glödde av reslust och hade mitt lilla arv efter morfar. Pappa nekade mig ju aldrig något.

— Du inbillar dig vara överlägsen alla och tycker, att du kan bete dig hur som helst. Erika Ehrnfelt kände sig djupt sårad, att du inte kom på deras sista bjudning.

Fru Antoinette kände sig stridslysten och tonen var trots anorna utmanande retsam. Ett pinat uttryck for över Ebbas friska ansikte, och

hennes stämma var en smula skarpare, då hon svarade:

— Att du inte kan lära dig att låta mig vara i fred och ställa mitt liv som jag vill. Du vet ju, att du inte rår på mig, och det blir bara onödigt gräl oss emellan. Du borde tvärtom vara nöjd, att jag upphört med sällskapsliv. Minns du inte, hur utom dig du var efter middagen hos Gullbergs. Jag satt och halvslumrade och var rädd att falla från stolen, om jag insomnade. För att pigga upp församlingen och mig själv sökte jag få till stånd en diskussion om kommunernas skyldighet att inrätta någon myndighet, till vilken ogifta mödrar kunde vända sig för att erhålla bistånd, då de sökte få fadern att betala underhåll för barnet. Det är, tror jag, ett ganska litet antal, som vänder sig till domstol i brist på pengar och bevis. Men om jag haft ett halvt dussin möss med mig i min arbetspåse och plötsligt släppt dem ut, hade förskräckelsen ej kunnat bli större. Om inte min far varit adelsman och min styvmor friherrinna, hade jag säkert blivit körd på porten. Effekten var verkligen lysande.

— Hur kunde du ta ett så oanständigt ämne på tal i ett sällskap, där herrar var med?

De röda fläckarna på fru Antoinettes kinder brunno klarare vid minnet av tilldragelsen.

— Det finns inga oanständiga ämnen, det är bara människor, som är oanständiga. Och männen är det ju som sköter de kommunala angelägenheterna och som ställt så till, att det görs skillnad på barn. Som om det finnes äkta och oäkta människor, och som om de arma små kräken kunde rå för att föräldrarna inte stått inför en svartrock. Det är märkvärdigt, att folk alltid rodnar på orätta ställen. Varför rodnade inte damerna, då den halvfulla konsuln berättade slippriga historier och tjocka vitsar? Att komma tillsammans för att höra på slikt bevisar simpel smak, tycker jag.

— Du trivs naturligtvis bättre med dina fabriksflickor, som du fått att bilda en gymnastikförening. Men när stadens unga damer ber dig leda deras förening, säger du nej.

— Fabriksflickorna behöver gymnastik efter sitt ohälsosamma arbete och har inte råd att avlöna en ledarinna, men det har de unga da-

merna, som inte alls intresserar mig. Mina flickor är inte sjäpiga och skenheliga, om de också är oborstade. Jag måste nödvändigt få skidor åt dem i vinter, så att vi kunna ge oss ut på långfärder. Kanske kan jag skrapa litet metall från Gullberget, om jag gör en antydan om att han kommer i tidningen som donator. Skada att jag förstörde mitt lilla arv i ungdomen.

— Du ångrar väl att du lånade tretusen mark åt Helge. Han betalar dem nog med ränta, när han tagit sin doktorsgrad.

Ebba log litet skeptiskt.

— Ränta får jag ju i form af estetik, när han är hemma. Bildning kan aldrig betalas nog dyrt.

Det fanns ett stänk av ironi i rösten, men det undgick styvmodern.

— Kan du inte berätta något om den nya rådmannen, som skall bo hos oss. Har du sett honom? Är han intressant?

Gurli vände de ljusblå ögonen mot Ebba.

— Jag har inte sett karlen, men antar, att han är lika torr och tråkig som farbror Trä-

sticka. Jag undrar, om jurister någonsin är intressanta.

— När flyttar han hit?

Trots systemens ord uttryckte Gurlis ögon hopp. Hon hade i Helsingfors träffat en så trevlig häradshövding, extra i Senaten. Inte kunde han mäta sig med gardeslöjtnanten — det kunde ingen civil — men i brist på bättre. Det var ont om ungherrar i staden.

Inte på villkor får han komma före jul — sade fru Antoinette beslutsamt och stack sin servett i ringen.

— Ebba, du får inte tala bara om fabriksflickor och sociala frågor och andra ointressanta saker, som ingen annan än du bryr sig om. Jag vill också säga något, då han kommer.

Gurli lade huvudet på sned och putade ut läpparna som en skolflicka.

— För mig skall du få prata nonsens med karlen och kokettera för honom så mycket ditt samvete tillåter, men jag anser koketteri för omoraliskt som du vet.

— Och ändå trivs du så väl med omoraliska

fabriksflickor — utbrast fru Antoinette med förvånande logik.

— Då jag känner deras liv och vet, för vilka frestelser de är utsatta, förvånar det mig, att de inte är tio gånger mer omoraliska än de är.

VII.

När borgmästar Mauritz Ehrnfelt en kulen mörk decembermorgon mellan jul och nyår vaknade och öppnade sina ögon, var det första han läste på väggen mitt emot:

Sex månader à dato behagade ni mot denna solaväxel betala till mig själv eller order etc. etc.

Orden stodo icke skrivna på väggen, men inför borgmästarens själs öga fladdrade ett avlångt, vitt papper, vars inskrift började på detta sätt. Och orden voro så skarpt inristade i hans minne, att han såg dem överallt, på väggen, i taket, t. o. m. i botten av tvättfatet, då han lutade sitt huvud över det.

De vita, avlånga papperen hade följt borgmästaren på hans levnadsstig ända från den tid, då han bedrev juridiska studier i Alma maters sköte i huvudstaden. De voro som hydran. Då man avlivade ett papper, växte nya upp i stället. I ungdomen gick det lätt att handskas med dem,

man drog dem på framtiden och hade fullt upp med vänner och bekanta, som skrevo på tvären, ty »framtiden» dugde icke som acceptant i bankerna, men vänner utan pengar dugde. Nu var borgmästaren fyllda femtiotvå och hade ingen framtid att draga på, men växlarna stucko fortfarande upp huvudet under de mest olämpliga tider. Kan något enfaldigare tänkas än växlar, som förfalla mellan jul och nyår? Har en familjefar någonsin pengar denna tid? Visserligen har han det icke heller andra tider av året, men ändå —

Sex månader à dato behagade ni — borgmästaren läste orden i spegeln, medan han kamade några tunna stripor över en kal hjässa.

Antag att man icke behagade — följderna voro lätt överskådade. En rasande vän, som själv har växlar och icke kan betala andras, om han också accepterat dem. Protest! Skandal! Förstörd kredit!

Det var idiotiskt detta »behagade». Varför icke använda sannare uttryck: »är ni piskad» t. ex.

Borgmästarens nerver voro för starkt spända.

Han kände behov av ett mänskligt väsen, på vilket den inom honom hopade elektriciteten kunde urladda sig. Men rummet var tomt, borgmästarinnan var redan i full sysselsättning i hushållet. De dagar växlarna förföllo var kaffet för starkt eller för svagt och ägget illa kokt eller biffen illa stekt, men — det var en halvtimme till frukosten.

Borgmästaren lämnade sängkammaren och gick ut i arbetsrummet.

Sex månader à dato — voro de första ord han läste i ett memorialhäfte på skrivbordet.

Han tände en cigarett, medan en tung suck arbetade sig fram, och ett uttryck av leda gjorde hans ansikte ännu träaktigare.

Det återstod ej annat än göra ett besök hos Anton Gullberg för att få ett par hundra mark till omsättning och så skaffa vännens namn på en ny växel. Då fick man tre månaders fred för detta papper.

Borgmästaren hade ett konto i kommerserådets stora reskontra, där redan flere poster på ett parhundra mark förekommo, och kontot växte årligen. Borgmästaren tänkte med rys-

ning på den dag, då bror Gullberg av någon anledning kunde stoppa krediten. Kommeraserådet var den enda människa, inför vilken Mauritz Ehrnfelt kände sig liten och ödmjuk, och därtill voro penningaffärerna skuld. För en ämbetsman äro dylika karaktärsdrag opassande.

— En herre ber att få tala med borgmästarn.

Trähuvudet vid skrivbordet vändes mot dörren, och två grågula ögon sprutade ilska mot ett godmodigt, rödblommigt jungfruansikte.

— Vem är det?

— Det är den ryske handelsmannen, som talar svenska så tokigt.

Jungfrun tänkte gå, men hejdades av ett argesint: vänta människa.

Borgmästaren funderade. Om en person ville tala med honom, var det ingalunda sagt, att han ville tala med denna, isynnerhet då personen ifråga var åtalad för konkursbrott. Slutligen vinkade han dock majestätiskt med handen och sade:

— Låt honom komma in.

En lång mager, illa klädd man med irrande ögon och flottigt hår, som hängde ner över öron

och nacke, slank in genom dörren med en solkig hatt i handen.

Borgmästaren anlade ämbetsminen och besvarade med en stel böjning på nacken den inträdandes ödmjuka bugning. Det såg ett ögonblick ut som om mannen ämnat kasta sig på knä.

— Vad önskar ni?

Mannens ögon irrade rastlöst omkring. Än riktades blicken mot oljetavlorna, föreställande borgmästarens farfar och farmor, än mot lampan i taket, än mot fönstren, än mot soffan, men mot borgmästarens ansikte riktades den aldrig. Borgmästaren antog att mannen till den grad imponerats av den nära kontakten med överheten, att han icke vågade skåda dess blick. Stämman var en skiftning mjukare, då han upprepade:

— Vad önskar ni?

— Ers excellens — en djupare bugning än den första, hatten sopade golvet.

Borgmästaren växte två tum. Mannen uppförde sig så som allmänheten bör göra öga mot öga med överheten.

— Jack har huschtru och tri barn, små,

schmå barn — gnällde mannen och mätte med handen ett avstånd från golvet, vilket mått icke passade ens på det minsta lindebarn, förutsatt att dess föräldrar icke voro dvärgar.

Borgmästaren kände sig fullkomligt oberörd av lindebarnstrillingarna och rökte avvaktande sin cigarett.

— Om ers excellens sätta mig i fängelse, huschtru och små barn schvälta.

Borgmästaren ryckte på axlarna. Strafflagen har inga familjekonsiderationer.

De irrande ögonen sökte fatta fäste vid borgmästarens tåspetsar, medan de gulbruna fingrarna med svartbruna naglar trevade i bröstfickan och drogo fram en flottig plånbok. Borgmästaren antog, att han ville förete något intyg.

— Det är bäst ni lämna det in till rätten vid nästa sammanträde, jag kan inte privatim ta emot det.

I mannens grönaktiga ögon kom ett uttryck av illslughet, då han skelande åt sidan sade:

— Jack har schläktingar i Ryssland, goda schläktingar vill rädda små barn. De skickat pengar.

Han drog ur den flottiga plånboken tre röda hundramarkssedlar, som han ömt betraktade, medan han slätade dem.

— Vad i herrans namn angår det mig?

Borgmästaren fick intryck av att mannen blivit sinnesrubbad, men plötsligt höjde denne sitt huvud och sade med ett uttryck, som gjorde ansiktet till ett enda smil:

— De vill betala micke pengar, trihundra finska mark, åt ers excellens, om jack inte komma i fängelse. Jack inte säga någon.

Ett ögonblick såg det ut som om borgmästaren förlorat all tanke och talförmåga. Han öppnade munnen, så de gula tänderna lyste och snappade efter luft som en fisk på land. Den gråaktiga hyn blev nästan vit.

Mannen tog förskräckt ett steg tillbaka. Han väntade, att borgmästaren skulle träffas av ett slaganfall och falla omkull. Men en blodvåg sköt plötsligt upp i träansiktet, och mannen hoppade till som vid ett skott, då borgmästaren återvann talförmågan och röt:

— Förbannade ryska fähund, som kommer

för att muta en finsk ämbetsman, en finsk borgmästare! Laga er ut — ut — ut —

Mannen rusade på dörren, krampaktigt hållande i sedlarna, med neddraget huvud och ryggen krökt som om han känt sulan av en stövel på den.

— Ut — ut — ut — tjöt borgmästaren så länge de fladdrande rockskörtena voro inom synhåll.

Borgmästarinnan kom instörtande med en såsvisp i handen i tro, att banditer trängt in i huset.

— Mauritz — vad står på — gud ske lov — du lever ju — flämtade hon och kom tätt inpå mannen.

Denne sköt henne och den drypande såsvispen åt sidan och satte sig i skrivstolen, där han greps av ett skrattanfall, som kom knotorna i hans tunna lekamen att skallra.

Hans hustru stirrade stint på honom. Hade han blivit galen? Mauritz hade aldrig haft sinne för livets komik, hon hade aldrig sett honom skratta så ohejdat, så rasande —

— Den kanaljen ville muta mig — muta mig

— en finsk ämbetsman — har man hört något mer rosenbefängt — den rackarn — den svinpälsten — må fan ta alla ryssar!

Borgmästaren kände sig till den grad uppiggad av händelsen, att frukosten smakade förträffligt. Han hade på fickan en rolig historia att undfägna sina bekanta med vid toddyglaset. Så vännerna skulle skratta och svära över de förbannade barbarerna, som trängde sig in överallt i landet. — Du min skapare — att komma till en finsk borgmästare med mutor — ha — ha — ha —

Borgmästaren fick växelaffären klarerad och satt ett par timmar senare belåten vid sitt skrivbord med smaken av Gullbergs bästa sherry i munnen. Det knackade på dörren.

— Stig på, stig på, jag väntade just bror.

Borgmästaren steg upp och skakade hand med Johannes, som på stående fot fick höra historien om mutningsförsöket.

— En förbannat komisk situation, inte sant?

— Det brukas ju så i Ryssland, och det är sorgligt nog — sade Johannes allvarligt.

— Nog skall vi snoppa av alla, som börjar

med ryska konster. Bäst om man kunde köra hela följet ur landet.

— Jag kom för att hämta mitt memorialhäfte, farbror har väl sett igenom det?

Det fryntliga uttrycket försvann från borgmästarens ansikte, och ämbetsminen kom på.

— Jag har läst igenom det, men, min unge vän — Johannes erfor ungefär samma känsla, som då han i tiden stod inför skolrektorn — jag kan tyvärr inte godkänna skrivsättet. I detta stycke t. ex. förekommer tre punkter, d. v. s. tre skilda satser. Det är inte juridiskt.

Borgmästaren knackade med pekfingeret på papperet och såg förebrående på Johannes.

— Stycket är över tre sidor långt, och en punkt per sida är väl inte för mycket. Det blir lättfattligare, om man avslutar satserna med punkt och inte använder så många bindeord och bisatser, som trasslar in meningen.

— Trasslar in meningen? Förlåt, men bror har ingen riktig uppfattning om den juridiska stilen. En mer logisk, mer klar och koncis stil existerar ej. Den omfattar och sammantränger

allt väsentligt i föreskrivna stycken, vart och ett bestående av en väl utarbetad sats.

Borgmästaren hade i ungdomen tjänstgjort i en hovrätt, där, sedan ett tvistemål avgjorts, det petades så länge med stilen, innan domen utgavs, att parterna hunno dö eller glömma vad tvisten gällde, och där de unga extraordinarierna, som förde protokollet, blevo gråhåriga i förtid för stiftistikens skull. Borgmästaren kunde skriva satser så långa, att om man rätat ut dem, skulle de som en Ariadnetråd slingrat sig från borgmästarens skrivbord ända till domarbordet i rådstuvurättens sessionsrum.

— Men allmänheten, som får protokollen, förstår dem lättare, om man skriver kortare satser. Tanken får vila.

— Nu pratar bror smörja. Tanken bör aldrig vila, när man läser protokoll. Punkter i ett stycke är en juridisk styggelse.

— Men allmänheten har inte blivit tränad att begripa kurialstil — envisades Johannes.

— Allmänheten — vad menar bror? Juridiken känner ingen allmänhet, den har ingenting att göra med allmänheten d. v. s. kreti och

pleti. Juridiken är för jurister, allmänheten kan gå till advokater.

Borgmästarens blod började rinna snabbare. Han älskade kurialstilen nära på lika högt som sina barn, och nu kom en ung glop — en bondpojke därtill — och kritiserade förfädernas verk. Det var för starkt.

— Allmänheten har dock rätt att fordra —.

Borgmästarens nerver började dallra. I dag var världen full av dårhusmässiga människor.

— Allmänheten har ingen rätt att fordra något alls och kan vara glad, att den får protokoll. Kan den inte begripa dem, är den dum, och det rör juridiken inte för. Juridiken är för klokt folk. Tycker bror det vore passande att förstöra våra fäders och förfäders verk, som de byggt upp under århundraden, bara för nöjet att få skriva simpel prosa, som varje bondtölp kan förstå. Kurialstilen är ett kulturarv, som vi bör vårda som en helig relik.

Borgmästaren kände sig nästan rörd vid tanken på otaliga halvt förmultnade juristskelett, som vände sig i sina gravar vid detta angrepp på det för folket så dyrbara arvet. Och om

borgmästaren varit andebesvärjare, skulle legioner juristvålnader nattetid svävat kring Johannes Långviks — upprorsmannens — läger och smällt honom i huvudet med gulnade akter och protokoll, dem vanliga dödliga icke kunnat begripa.

Sålunda uppstod en språkfejd mellan borgmästaren och hans unga kollega, ty envisheten, också den ett nationalarv, låg såväl adelsmannen som bondpojken i blodet.

VIII.

— Seså, nu är det färdigt, Mina kan ta bort stegen.

Gurli Ehrnfelt stod i gästrummet med huvudet på sned och synade de nyss uppsatta gardinerna, som hon ordnat i smakfulla veck.

Rådmannen skulle komma till middagen, men den grå kappsäcken hade på morgonen anlänt med en dräng från societetshuset. Den stod i en vrå och skämdes över sig själv, den passade icke i omgivningen. Johannes hade förstått, att en rådman icke kan komma till en friherrinna bärande en kappsäck och hade haft takt nog att icke infinna sig på nyårsdagen för att ej störa familjetrevnaden. Fru Antoinette var överhuvud gynnsamt stämd mot honom, fastän hon vid åsynen av den grå kappsäcken icke kunnat underlåta att rynka sin näsa och mumla ett ord, som lät likt »bondisk».

En lång mager gestalt skymtade förbi fönstret. Gurli kände igen den blivande inackorderingen, som hon träffat på en julbjudning hos borgmästarens. Hon började ivrigt ställa om småsakerna på skrivbordet och spelade »överraskad» förbluffande väl, då Johannes stod i dörren med en svart läderportfölj under armen. Gurli måste medge, att han icke var stilig, men hon var beredd att bilda och uppfostra honom. En ogift rådman kan bli nyttig som uppvaktande kavaljer i en på ungherrar särdeles fattig stad. Bondehärkomsten fick man svälja som ett beskt piller, ty staden hade vid detta lag reda på Johannes släktförhållanden. Gurli var besluten att göra sig fri från sociala fördomar och ta till sin uppgift att införa rådmannen i societeten; som trumf på hand hade hon borgmästarens julbjudning. Hon föreföll sig själv rörande ädelmodig, då hon i ljuvt kvinnlig förvirring räckte honom handen.

— Välkommen, herr Långvik, jag hoppas ni kommer att trivas hos oss.

I Gurli Ehrnfelts strupe fanns plats för en mångfald olika stämmor, hennes röst kunde skifta ton lika väl som kameleonten skiftar färg. För

ungherrar hade hon till hands en späd, liten röst, snarlik fågelkvitter, och madonneögonen hade ett särskilt rörande uttryck som om hon bönfallit att bli bemött med överseende godhet.

Johannes var full av beundran för ett så fint och eteriskt väsen. Gurli var lik sagans älva, som dansar på ängen i månskenet, och han var en björn, vars tass ej var värdig att trycka älvohanden. Hans förvirring var äkta, då han stammande tackade och grep den lilla handen, som han fasthöll, tills älvan med ett litet kvitter gjorde den fri.

— Jag skall be mamma komma.

Älvan svävade hän för att ej begå ett så stort brott mot det passande som att befinna sig i en ungherres rum på tumanhand med denne. Innan hon svävat genom förmaket till matsalen, hade hon klart för sig, att hon genom brodern skulle ge rådmannen en vink om de nyaste moderna beträffande herrkragar och kravatter och att promenadhandskar äro oundgängliga för en gentleman.

Stämningen vid middagsbordet var tryckt, ty Estetiken hade influensa. Ödet kan som man vet vara grymt mot arma människobarn, och sin

grymmaste form antar det, då det hemsöker en estetiker med detta oestetiska illamående, som icke ens är en ordentlig sjukdom och icke kan inge hopp om en död i skönhet. Helge Ehrnfelt hade rödkantade ögonlock och röd näsa och minde närmast om en död mört. Plaiden på hans axlar irriterade honom, och den överblivna julmaten, som serverades till middagen, gjorde honom icke gladare. Han petade i den med en min, som kom fru Antoinette att känna ånger över en sparad kalvstek. Johannes däremot åt med frisk aptit, vilket anslog hennes värdinnehjärta, och hon såg med tillfredsställelse, att han hanterade kniv och gaffel som en hyfsad människa.

Så snart måltiden var över, reste sig Helge, men satte sig åter, då modern kelande sade:

— Kaffet kommer in på ögonblicket, och det finns ännu kvar av likören du tycker om. En kopp kaffe skall visst pigga upp dig, min gosse.

Estetikens dystra ansiktsuttryck ljusnade en smula. Gul chartreuse var hans livselixir. Utan den hade hans själ och kropp längesedan skiljts åt, och världen gått miste om en stor man »in spe».

Helge levde egentligen endast om kvällarna och nätterna, då han satt på en restaurang med en tunn cigarrett mellan de tunna läpparna och ett glas gul chartreuse mellan de tunna fingrarna. Han frossade då i pessimism och världsförakt och kände, att livet trots dess intighet var värt att leva för chartreusens skull.

Fru Antoinette slog i ett glas åt sonen och ett åt Johannes.

— Jag brukar aldrig dricka likör — sade den senare, besluten att genast säga ifrån, att han ej ville förtära starka drycker, men orolig att anses oartig.

— Alla herrar jag känner dricker likör — kvittrade Gurli, undrande om Johannes icke av denna orsak borde göra detsamma.

— Var glad, Baby lilla, att du blivit bekant med en, som inte gör det. Jag högaktar er, herr Långvik.

Johannes såg tacksamt på Ebba, men han hade känt sig gladare, om älvan uttalat dessa ord. Att Helges min uttryckte motsatsen till högaktning, fäste han sig icke vid. Estetikens färglösa ansikte och blacka ögon imponerade vida

mindre på honom än fru Antoinettes spetsmössa. Johannes var icke van att analysera sitt sjäsliv och skulle säkert blivit förvånad, om någon påstått, att han i sitt innersta t. o. m. närde en hemlig önskan att få klå upp denna lovande unge man, vars dåliga lynne störde trevnaden.

— Har herr Långvik läst något av Marie Corelli? — kvittrade Gurli — hon skriver så förtjusande fantastiskt.

— Nej tyvärr — varför han sade tyvärr skulle han icke kunnat förklara — jag har inte läst mycket skönlitteratur. När jag var hemlärare, läste jag pojknarnas böcker och hos Ehrnfelts läste jag de romaner, som fanns i bokskåpet. Jag har inte haft råd att köpa annan litteratur än juridisk så frestande det än varit. Nu kommer jag att ha mer tid till läsning, och om det finns ett lånbibliotek, skall jag abonnera.

Hans talförhet inför madonneögonen förvånade honom själv.

Råd — Helge smuttade på chartreusen, och hans blacka ögon uttryckte högsta möjliga mått förakt. Karlen var naturligtvis bondsnål, vände och vred på var slant, innan han nändes ge ut

den. Helge hade utan förmögenhet och utan inkomster haft råd att vistas en vinter i Italien och en i Paris. En gentleman talar aldrig om råd.

— Att kvinnor inte kan sluta upp att skriva romaner, de skriva ändå alla lika enfaldigt — sade han retligt.

— Men, bästa Estetik, betänk så ledsamt det bleve för herrar kritiker, som då inte skulle ha anledning att skriva om »feminin berättarkonst» eller »med kvinnornas benägenhet att» eller »med den för kvinnor vanliga» eller »författarinnan är lik de flesta skrivande damer» o. s. v. Jag förstår ej, varför en kvinnlig författare inte kan kritiseras på samma grunder som en manlig, nämligen på grund av sitt arbetes eget värde, utan att alla hennes medsystrar skall dragas in i spelet. Jag läste en gång en god kritik om en bok, vars upphof var kvinna. Kritikern höll henne bland annat räkning för att hon ej »såsom kvinnor vanligen göra använde överdrivna uttryck». Han nämnde ett, som jag funnit hos flere manliga författare, bland annat i ett arbete av en känd vetenskapsman, professor vid en högskola i Sverge.

När jag upphör att tro på allt annat, kommer jag ännu att tro på den manliga objektiviteten.

— Ebba är alltid så underlig — madonneögonen bönföllo Johannes om överseende med styvsystemens egendomliga och djärva påståenden, vilka Gurli verkligen icke rädde för — naturligtvis skriver herrar bättre än damer. Helge, som är estetiker, måtte väl veta det.

Hon hade redan glömt sin beundran för Marie Corelli.

— Ebba tror sig klokare än andra människor — passade fru Antoinette på att inflika — Helge kommer nog inte att bli mild mot blåstrumpor.

— Kvinnor skriver sådan smörja, att man inte ids kritisera dem alls — förklarade Helge onådigt.

Ebba öppnade munnen som för att säga något, men slöt den åter. Hon var tämligen säker på att såväl kvinnliga som manliga författare skulle få vara i fred för Estetikens penna. Han hade icke ens tagit filosofiekandidatexamen och föreföll slöare varje gång Ebba såg honom. Hon var den enda av släktens kvinnliga medlemmar, som tvivlade på hans glänsande framtid. På chartreusens välgörande verkningar tvivlade hon

dessutom. Det var ett av Ebbas stora fel, att hon som kvinna var född tvivlare.

En söndag i medlet av januari hade Johannes blifvit förberedd på att få äta middag allena, ty familjen var bortbjuden. Han behöll därför arbetsrocken på, då Mina kom och sade till om maten. Under madonneögonens inflytande hade Johannes omsorg om sitt yttre blivit större. Han hade lagt sig till med en ny kravatt och nya stjärkragar, som skavde hans hals, och gick och ruvade på en dold tanke att köpa en svart långrock med siden på uppslagen, en dylik som den Estetiken tog på, då han gick på bjudningar. I dag njöt Johannes av sin gamla, bekväma rock och krage, familjen skulle komma hem sent på kvällen. Men skrev eller läste eller promenerade han, dök upp ur det tomma intet ett par ljusblå madonneögon, och han hörde en kvittrande röst samt förnam en sällsam lyckokänsla vid tanken, att morgondagen skulle återskänka älvan åt hemlivet.

Till sin förvåning såg han, att det var dukat för två i matsalen och ämnade skyndsamt återvända till sitt rum för att ömsa rock. Blotta

tanken på en tumanhandsmiddag med älvan kom hjärtat att dunka och blodet att svalla upp i hans ansikte.

— Ni ser så bestört ut, herr Långvik, ni är väl inte rädd att äta middag med mig som värddinna?

Ebba kom från sitt rum och satte sig med ett glatt leende på styvmoderns plats.

— Jag — trodde — att — ingen var hemma, jag — skall — bara gå — och byta rock.

— Behövs inte, rocken är bra. Sätt er ner och tänk ej på kläder, jag är hungrig som en utsvulten varg och tänker bara på mat.

Ebbas kinder hade den varma färg, som kropps-rörelse i det fria ger, och hennes ögon glänste. Hon såg märkvärdigt ung ut i dag.

— Jag strejkade från kalaset och har varit på en härlig tur med mina flickor. Jag har ju talt om för er, att Gullberget lossade på pungen, och nu har de fått skidor.

Ebba hade ett otvunget, kamratligt sätt, för vilket Johannes var henne tacksam. Han kände sig aldrig tölpig och tafatt i hennes sällskap. Hon var icke lik andra »fina damer» han sett i sin

levnad, men ett par besynnerligt kloka och skarpa ögon hade hon.

Ebba smålog vid tanken på sitt besök julaftonsmorgonen hos kommerserådet. Hon hade räknat ut, att julstämningen skulle göra honom givmild, men blicken bakom guldbågarna var icke faderligt mild, då hon framställde sin begäran.

— Min kära Ebba, jag tycker inte om ditt sällskapande med fabriksarbeterskorna, du sätter griller i huvudet på dem. Jag har hört, att deras anspråk stiger och att lönerna inte duger mera. Du tar ett stort ansvar på dig, om du lär dem att bli missnöjda och pockande. Sådant är inte väl gjort av dig.

— Men kära farbror, vad skall jag göra? Mer än en gång har jag hört farbror säga, att egoismen för världen framåt. Förnöjsamhet och ödmjukhet är altruistiska egenskaper. Jag kan inte ta på mitt ansvar att föra världen tillbaka. Jag följer så gärna farbrors lärdomar.

Anton Gullberg bet sig i läppen och såg bister ut. Han beklagade, att han ej kunde ställa Ebba i skamvrån som en näsvis barnunge, ty otäck var hon med sina gäckande ögon. Om kommerserå-

rådet kunnat fatta det otroliga, skulle han i detta ögonblick trott, att hon skrattade åt honom, fast minen var allvarlig.

— Arbeterskor behöfver nyttigare saker, skidor är onödiga lyxartiklar för dem.

Han var fast besluten att ingenting ge.

— Naturligtvis behöfver de tusen andra saker också, farbror har stort fält för sin människokärlek, men denna gång gäller det skidor.

— Förlåt, kära Ebba, jag måste skriva ett viktigt brev.

När kommerserådet ville bli av med besvärliga personer, hade han alltid viktiga brev att skriva.

— Du känner mina principer beträffande lyx för den arbetande klassen. Jag kan inte gå från dem.

Han fattade pennskaftet och trummade med det mot skrivbordet. Människan borde väl ha förstånd att gå.

Men människan gick icke.

— Om de får skidor, kommer en notis i tidningen om en vacker julklapp åt fattiga arbeterskor från en högt aktad medlem av vårt samhälle, den

för likars nöd alltid ömmande kommerserådet Anton Gullberg. Om de ej får några, kommer mina flickor och jag, alla beväpnade med strumpstickor, att en mörk afton lura vid porten till det största huset i staden, och då kommer en notis i tidningen om ett lömskt överfall på en högt aktad samhällsmedlem, som hittats vid sin port i skepnad av en igelkott. Farbror har att välja.

Hon talade fullkomligt allvarligt, endast den, som kände Ebba Ehrnfelt mycket väl, skulle förstått glimten i de bruna ögonen.

Kommerserådet rev fram sin plånbok och slängde några större sedlar på bordet. Gud vare lov att kvinnor i allmänhet inte voro som denna rysliga Ebba. Om Anton Gullberg icke varit gammal vän till Ebbas far, skulle han uttalat sin tanke högt. Man kunde aldrig veta, vad hon skulle hitta på, hon var rent av samhällsvådlig.

— Tusan en sådan häxa du är i alla fall.

Häxan tog sedlarna, och i ögonen glittrade det som ett fyrverkeri, då hon räckte handen till avsked.

— Tack, snälla farbror Anton, jag visste ju att farbrors goda hjärta ej skulle förneka sig.

Kommerserådet grymtade fram något, som skulle sårat varje kvinna utan sinne för humor, men Ebba tryckte hans hand med sitt gladaste leende.

Kommen ut på gatan skrattade hon så hon skakade. Kors så lätt det går att jaga skräck i karlar. Detta var ju formlig penningutpressning.

— Håller herr Långvik på den allmänna rösträtten? — frågade Ebba, sedan de ätit och väntade på kaffet.

— Jag har just inte tänkt därpå. Hos oss kommer allmän rösträtt väl aldrig att kunna genomföras. Vår representationsform förbjuder det.

— Jag menar i princip. Anser ni inte att den vore rättvisast?

— Kanske, men som sagt har jag inte tänkt mig in i denna fråga. Allmän rösträtt förutsätter hög kultur och politisk mognad. Menar fröken att också kvinnorna borde få rösträtt?

— Naturligtvis, hur annars, båda hälfterna av den förtjusande samling individer, som bildar ett samhälle, hela byket. Annars bleve ju de, som

kanske bäst behöver föra sin egen talan, orättvist behandlade. Säg mig, ni, som har att göra med lagar, kunde de inte göras vida rättvisare och humanare än de är? Eller är ni försjunken i beundran för vad ert eget kön uträttat?

Det fanns något i Ebbas ton, som icke anslog Johannes. Han hade icke varit man, om han ej känt sig stött trots sin egen kritik av lagarna. Hon tycktes kunna spela överlägsen på ett okvinnligt, osympatiskt sätt.

— Jag beundrar ingalunda allt i vår lagstiftning, som i mer än ett avseende är föråldrad. Stora reformer vore nog af nöden.

— Himlen vare lov, att det finns en man och därtill en jurist, som håller på reformer. Jag måste skaka hand med er, herr Långvik.

Hon räckte ut sin hand, Johannes fattade den och rodnade i detsamma. På långfingret hade han en bläckfläck.

Han rodnar ju oftare än en skolflicka — tänkte Ebba, som icke märkt fläcken.

— Tänker ni företa er något för att få reformarbetet i gång, t. ex. resa upp en estrad på Senatstorget i Helsingfors och ropa ut för allt

folket, att vi måste rycka upp oss och följa med vår tid.

Nu var hon elak igen. Johannes kände sig böjd att stanna i sitt skal, ur vilket han just var på väg att komma ut.

— Jag ämnar inte företa mig något, innan jag blivit äldre och samlat erfarenhet.

— Och när ni blivit äldre och fått ämbete och familj, blir ni så innerligt belåten med världen, som den är.

Åter rodnade Johannes, ty för hans blick svävade en älvgestalt med madonneögon. Det skulle varit vida angenämare att ha den yngre fröken Ehrnfelt till enda bordskamrat.

— Det är för resten lantdagen, som bör ta itu med reformarbetet.

— Javisst är det den, men, bäste herr Långvik, den gör det aldrig så länge den är sammanfattad som den är. Våra fyra stånd är vår kinesiska mur. Allmän rösträtt kan vi inte få, om det ej blir någon politisk jordbävning, och det blir det väl inte på femhundra år. Men finge jag uppleva den dag, då i stället för Gullberget någon av hans arbetare bleve vald till lantdags-

man, skulle jag hoppa kråka i glädjen. Om arbetarn också inte begrepe annat, förstode han åtminstone att skrika på skoltvång och folkupplysning och bättre lön och skydd för sig själv, och det är hvad han behöver.

— Fröken är radikal.

— Ryser det i er vid mina hädiska ord? Ju äldre jag blir, dess radikalare blir jag, och om jag kunde tro på dogmer, vore jag längesedan socialist.

— Fröken skämtar.

— Ingalunda. Olyckan är bara, att jag aldrig kunnat tro på dogmer och doktriner. Men väl skulle det vara, om man kunde få Branting hit över och tala, jag har flere gånger hört honom i Stockholm.

— Men fröken tror väl inte, att vårt folk skulle känna sympati för de socialistiska läserorna. Jag känner dem ej mycket, men de förgripa sig ju på den privata äganderätten.

— För mig är den privata äganderätten inte helig, och dock är jag gårdsägarinna som ni vet. Jag tror att socialism i små doser vore en välgörande samhällsmedicin. Och så skulle den

rycka upp lagstiftarna. Tänk er, vid nästa lantdag ämnar Estetiken, som inte fyllt tjugufyra år engång men olyckligtvis är huvudman för sin ätt, inta säte i ridderskapet och adeln. Hans själ irrar omkring i konstgallerierna i Europa, och hans kropp sitter på restaurangerna i Helsingfors och dricker chartreuse. Han har lika litet som en död groda kännedom om det folks behov, för vilket han skall stifta lagar.

— Fröken skulle nog passa bättre till lagstiftare och prata omkull karlarne.

— Ser man på, ni kan vara ironisk. Livet har givit mig så tjock hud, att intet numera biter på den, det hör till mina egenheter att aldrig bli stött. Så ställ ni er bara på den manliga överägsenhetens piedestal, vi blir nog vänner ändock.

— Jag parerar bara den kvinnliga.

— Ni är ju riktigt kvick. Ja, ni har rätt, högfärdiga är vi alla. Det är en av nationalförbannelserna. »Ebba tror sig klokare än andra människor.»

Hon härmade fru Antoinette så väl, att Johannes brast i skratt.

— Till de större nationalförbannelserna räknar jag alkoholen, som fördärvar själ och kropp, växlarna, som fördärvar ekonomin, och högfärden, som fördärvar självkritiken. Vi har inte råd att vara högfärdiga, men är det ändå varenda en. Så kommer de mindre förbannelserna, språkgrälet och trögheten. Egentligen tycker jag Asarias är rörande med sin fasta tro på högfärdens välsignelse, ty vad är nationalism annat än högfärd i högre potens.

Hon rätade på sig.

— Men Asarias må aldrig tro, att Ebba Ehrnfelt någonsin förnekar sitt svenska modersmål, förr låter hon rycka tungan ur sin mun. Svenskan är min stora kärlek. Och dock är jag lika mycket finne som Asarias. Det är inte på tungan, utan på hjärtat detta beror, och mitt är äkta finskt. Jag skulle kunnat få anställning i Sverge, men jag visste, att jag i längden inte skulle trivas på någon annan fläck i världen än i detta välsignade björnland, vid vilket jag är fäst med mitt väsens starkaste fibrer. Och så stannade jag i denna småstadshåla, där jag inte kan göra stort annan nytta än sätta lite skräck i Gullberget.

Johannes såg undrande på henne, ty rösten hade plötsligt slagit över i ett mjukt, vekt tonfall och i ögonen skimrade en varm känsla. Det föreföll honom, som om hon talat till en annan, osynlig varelse.

Moraklockan började i detsamma surra och slog långsamt.

— Du milde, är klockan redan så mycket? Jag har en liten patient, en fabriksflickas parvel, som brutit sitt ben. Förlåt, herr Långvik, jag måste skynda till gossen, ni får dricka andra koppen utan sällskap.

Rösten hade återfått sitt vanliga tonfall, och ögonen sitt glada uttryck. Johannes blev så förvånad över den hastiga återgången till den Ebba Ehrnfelt han varit i daglig beröring med under två veckor, att han knappast kom sig för att säga:

— Tack, jag dricker aldrig mer än en kopp.

I dörren vände Ebba sig om och sade, medan hennes ärliga, oförskräckta ögon prövande vilade på Johannes:

— Någon gång måste jag tala med er om oäkta barns ställning, men nu hinner jag inte.

Johannes blev sittande vid bordet, och i den blanka kaffepannan såg han med ens bilden av en liten torpartös, som neg för honom, då han dömde henne till tukthusstraff. Han for med handen över ögonen, det var ej denna bild han ville se, han bar icke ansvaret för orättvisa lagar. I nästa ögonblick var bilden försvunnen, och mot honom strålade två ljusblå madonneögon, som kommo honom att rysa av en sällsam lyckokänsla.

IX.

— Tra — la — la! Tra — la — la! Ni måste hålla takten, herr Långvik, annars går det inte. Vi skall försöka en gång till. Spela Ebba! Tra — la — la!

Johannes minspel var obeskrivbart, då han med armen om Gurlis midja sökte föra henne i en brusande wienervals. Ebba, som inlade kraft i allt vad hon företog sig, spelade så välgarna skälvde.

— Om ni inte lär er snart, herr Långvik, kommer murarna att ramla som i Jericho — ropade hon, då det dansande paret stretade förbi pianot.

— Ni dansar som en giraff eller som farbror Trästicka. Håll inte armarna så styva och böj lite på halsen — voro de uppmuntrande ord hon nästa gång slängde till Gurlis elev.

— De flesta människor ser ut som utsläppta dårhushjon, då de dansar. Dansen är en svår

konst, inte en på hundra kan dansa vals ordentligt.

Ebba steg upp från pianostolen och såg leende på Johannes, som med håret på ände och kravatten på sned flämtande sjunkit ner på en taburett. Han var röd som plyschen på taburetten, och uttrycket växlade mellan lycksalighet och förtvivlan. Med Gurli i sina armar hade han kunnat storma himmelen, om inte den fördömda takten varit. Hur kunde man tänka på den med en så förtjusande börda?

— Gamla hundar kan inte lära sig sitta, och jag är för gammal att lära mig dansa. Fröken Ebba skrattar hela tiden åt mig.

— Du är alltid så lite finkänslig, Ebba. Hur kan du ha hjärta att skratta, då du ser hur herr Långvik bemödar sig — kvittrade Gurli och såg ogillande på styvsystern.

— Han ser så komisk ut, att jag inte kan gråta, vilket jag egentligen borde göra, när du lockat honom ut på det hala, Baby. Vill ni nödvändigt lära dansa wienervals, unge man? För omkring ett dussin år sedan dansade jag själv som en galning, men nu tänker jag på kannibaler,

när jag ser folk sväva eller hoppa omkring på ett golv.

— Fröken Gurli har lovat åka med mig på slädpartiet nästa vecka, om jag till dess lärt mig vals.

Ebba kastade en blick på Gurli, som såg madonnelik och sval ut trots dansen. Så gled hennes blick över till Johannes, och något liknande medömkan glimmade till i ögonen.

— Det är så ledsamt, då ens kavaljer inte kan dansa.

— Ja, ty då får man väl sitta i kotiljongen, tänker jag. Om Baby gjort detta villkor, tar jag på mitt ansvar, att ni lär er vals. Gå till pianot, Baby, så skall vi två försöka.

Ebba lärde Johannes det, som för Gurli varit omöjligt.

— Seså, Baby, gå nu och försök med ditt offer. Jag skall markera takten tydligt.

— Det går ju utmärkt — sade Gurli strålande, sedan de dansat tre varv, utan att Johannes en enda gång kommit ur takten eller stött emot möbler.

— Jag är mycket tacksam, fröken Ebba —

sade Johannes, men hans ögon strålade mot Gurlis.

— Ingen orsak.

Ebbas leende var litet tvetydigt, men ingen fäste sig vid det.

— Vet ni att Ebba i sin ungdom var vida beryktad för sin vackra dans? Men sedan elva eller tolv år har hon inte dansat ett steg, fast herrarna bett och tiggat henne så mycket. Hon säger, att dans är idiotisk.

— Ingen kan väl påstå, att den är själsutvecklande — sade Ebba skrattande. — Men i ungdomen tänker man inte på själen. Så dansa, mina barn, medan ni är unga. En gammal tant har annat att tänka på. Baby, du lovade mig i går lite gammalt linne, allt mitt har tagit slut. Den där fabriksflickans unge kom till världen i natt.

— Hysch, Ebba!

Gurli rodnade och nöp systemen i armen.

— Sjåpa dig inte, Baby lilla, du har själv en gång kommit till världen på samma sätt. Jag går där förbi om en stund och skall sticka in det.

— — — I staden var sed, att när en ung mans känslor för hans hjärtas utkorade nått den punkt, då de hotade spränga hans bröst, såvida de icke fingo utlopp i ett frieri, ett slädparti kom till stånd med den unge mannen som initiativtagare. Staden visste genast, då det förspordes, att det skulle bli slädparti, vem den unge mannen var, som ville fria och likaledes, vem den unga damen var, som skulle lyckliggöras. Den unge mannen hade lika gärna kunnat spika sitt frieri i skriftlig form på rådhusväggen eller skrika ut det genom skolhusfönstret, då föremålet gick förbi. Han var nämligen denna gång lärare.

Men staden höll på traditionerna, och de flesta förlovningar eklaterades efter ett slädparti. Staden visste på förhand, om »hon» skulle svara ja, och staden gav eller gav icke sin välsignelse åt paret, redan innan förlovningen eklaterats. Sällan eller aldrig uteblev välsignelsen, ty staden tyckte om att unga män gifte sig med familjeflickor.

Tack vare bristen på ungherrar kom Johannes med på slädpartiet, ty han var på inget sätt populär. Staden såg misstänksamt på unga män, som varken spelade kort eller drucko toddy,

och utan synnerlig människokänedom kunde man förutsäga, att Johannes aldrig skulle få namn om sig att vara vad man kallar »en god kamrat». I sällskap teg han för det mesta, om man icke plockade orden ur hans mun, och Gurli kände, att hennes uppgift att av den nye rådmannen dana en »trevlig och stilig ungherre» var ytterst betungande. Han hade ingen fallenhet för den konversation, som brukas mellan unga personer av olika kön. Ordet flirt var för honom mesopotamiska, och Gurlis kvitter förstummades ofta inför den djupa allvarliga blicken i hans ögon. Hon sköt skulden på bondehärkomsten och beskärmade sig för sina kvinnliga vänner över skillnaden mellan herrar från bildade och obildade hem.

Deltagarna i slädpartiet samlades på rådhus- torget, och kommerserådets svarta travare med silverbjällror och blått slädnät över ryggen anförde tåget. I den eleganta släden bakom dem satt, förutom den galonerade kusken med engelsk piska, kommerserådinnans rödhåriga systerdotter jämte kavaljer, med. kand. Häggblad, båda strålande över sin framskjutna plats. Efter kommo

anspråkslösare slädar av olika form, och sist åkte några fruar, som spelade förklädenas roll.

På rådhustrappan stod en klunga pojkar, som slängde mössorna i vädret och höjde ett rungande hurra, då de svarta satte i väg, följda av den långa raden hästar och slädar.

Det klingade i luften av tusen olika ljud, ty varje häst var försedd med större eller mindre bjällror, utom provisor Gröns. Vid fimmelstången till sin släde hade provisorn fäst en stor kurirklocka; man trodde posten var i antågande, då han körde ner till torget. Kurirklockan sökte göra sin djupa röst hörd över bjällrornas, men dessa bjäbbade emot, och de gullbergska silverbjällrorna pinglade i harmen så gällt, att man hade svårt att urskilja andra ljud. Det var bjällerkrig i luften, men i slädarna sutto människor med glädjen lysande ur ögonen och ur alla ansiktsdrag. Snön kastades åt sidan av hästarnas hovar, och februarisolens sista strålar träffade de unga damerna rätt i ansiktet, så de måste draga händerna ur pälskappan för att skydda ögonen.

Innan man gav sig ut på stora landsvägen var sed, att man gjorde en tur genom staden,

gata upp och gata ned för att låta bekika sig. Ett slädparti var ett mer sällsynt nöje än en begravning, och staden höll på sin rätt att få deltaga i glädjen lika väl som i sorgen. I portarna stodo blåfrusna tjänarinnor med händerna under förklädet och vid fönstren far och mor och småsyskonen och sågo på stora bror eller syster, som var med om nöjet.

Då man fullgjort sin skyldighet mot staden, bar det av längs landsvägen, som förde till målet, gästgivargården, där en bål och en hornseptett väntade. De svarta kråmade sig under slädnätet och de andra herrskapshästarna sprungo med vackert lopp, men hyrkuskamparna lunkade i tungt trav. De betraktade ett slädparti med oblida ögon, ty för skams skull voro de tvungna att hålla herrskapshästarna stången och spände alla muskler under ansträngningen.

Ur stugorna vid vägen sprungo skällande hundar och barhuvade barn med rinnande näsa för att beundra ståten, och i en vägkrök satt fridfullt en liten vit jösse, som lade öronen raka och kilade till skogs i tro att den vilda jakten nalkades.

Så svängde man in på gästgivargården, som i en blink blev fylld av en myllrande massa hästar, slädar och skrattande, hojtande människor. Herrarna skulle först ur för att hjälpa sina damer, som liknade oformliga bylten, och kuskarna skreko till hvarandra att hålla hästarna stilla. Postexpeditör Frilund, som sölat så länge med att hyra kusk och häst, att sådana ej mer stodo att uppbringas i staden, hade slutligen fått låna kapten Rodells bruna hingst, som under hela färden varit bångstyrig och nu blev splitter vild. Den vrenskades och slog bakut, och då en slädmede snuddade vid hans ben, stegrade han sig och började gnäggande dansa på bakbenen. Postexpeditören tappade i förskräckelsen tömmarna och besinningen, kastade sig ur släden och störtade in i ett stall, medan hans dam skrek som om hon blivit stucken med dolk i hjärtat. Ett ögonblick såg det hotande ut, och paren i släderna närmast hingsten bleknade. Då banade en lång, mager gestalt sig väg genom vimlet, en stor hand grep kraftigt i betslet och drog ned hästen. En kort tvekamp utspann sig mellan mannen och djuret, tills några handfasta drängar

kommo till hjälp, lyfte den skrikande, unga damen ur och förde bort häst och släde. När detta skedde, hängde Johannes högra arm slakt ned, och hans försök att röra den förorsakade olidlig smärta. Den hade vridits ur led. Men så hade han också erövrat hjälteglorian, och de unga damerna kommo deltagande till honom med vänliga blickar och goda råd och sidendukar att binda upp armen med. På postexpeditören kastade de föraktfulla blickar, och hans dam ville icke se åt honom en gång, när han förklarade sin skyndsamma flykt till stallet förorsakad av nödvändigheten att skaffa någon som tog vård om hästen.

Med. kand. Haggblad avklippte damernas omsorger genom att föra hjälten med sig i ett sidorum, där han drog rock och väst av Johannes och vek ner skjortan. En väldig knyck — under vilken Johannes skar tänder för att ej skrika — och armen kom i led igen, men värkte förtvivlat. Med. kandidaten hjälpte honom med kläderna, medan han höll ett föredrag om människokroppens benbyggnad och band slutligen upp armen med ett rött sidenskärp, som postexpeditörens dam kastat in genom dörren.

Medan med. kandidaten ägnade sig åt Johannes urledvridna arm, satt Gurli Ehrnfelt i den stora salen, ett rov för stridiga känslor. Hon var glad och stolt över att just hennes kavaljer utmärkt sig och hörde gärna på de andra flickornas berömmande ord om hans mod, men — med högra armen i band kan man ej föra sin dam i valsen, och hur skulle det gå med kotiljongen? Det fanns inga överloppskavaljerer, på hvilka man kunde bygga sitt hopp.

Postexpeditörens dam hade ställt undan ett glas av bålen åt Johannes, men då denne och med. kandidaten åter uppträdde på scenen, hade någon tömt det. Det fanns intet kvar i skålen, så att båda herrarna blevo utan, vilket gav med. kandidaten anledning att tala om en känd sanning, nämligen att otack är världens lön. Han var litet fnurrig över sin dams bristande omsorg och såg icke heller vänligt på Gurli, som med ett madonnelikt leende kvittrade:

— Så ledsamt att ni vrickade er arm och inte kan dansa i kväll, herr Långvik. Värker den?

Detta var en ganska onödig fråga, ty en

vrickad arm brukar vanligen värka. Av Johannes blekhet hade Gurli bort kunna begripa det.

— Den värker fördömt — ljöd det uppriktiga svaret.

— Det är bäst ni far hem och får kallt omslag på armen. Fröken Ehrnfelt får finna sig i att mista sin kavaljer. Armen kommer att svälla och värken tilltar, om ni ej snart får omslag. Vi skall ta er dam hem i vår släde, den är bred nog för tre.

— För min skull skall ni ingalunda stanna, herr Långvik. Så förfärligt tråkigt att herrar skall köra hästar, när de inte kan.

Om postexpeditören bröte benet under dansen, skulle Gurli anse det för försynens straff.

— Men vem blir fröken Ehrnfelts kavaljer, om jag far hem?

— Dansa får ni ej i något fall — förklarade med. kandidaten kategoriskt — postexpeditören, som ställt till olyckan, får ta hand om sin egen och er dam.

Postexpeditören stod ingenstädes att finna, men hans dam lovade se till, att Gurli ej bleve lidande.

— Jag bryr mig inte om att dansa med den krukan. Käre rådman Långvik, far hem nu genast. Min pappa vrickade en gång sin fot, och den värkte så rysligt. Kan du Gurli då inte övertala herr Långvik att fara hem, du ser ju hur han plågas. Nu går jag och säger till om hästen.

Postexpeditörens dam gjorde som hon sagt, och inom en kvart befann sig Johannes på åter-tåg till staden med en stadigt tilltagande värk i armen. Hans bekymmer för den övergivna älvans öde var onödigt, ty en järnvägsbokhållare, som icke tidigare kunnat komma från tjänsten, infann sig allena efter första valsen och blev överlycklig, då han oförmodat fick en dam med madonneögon och ljuvt kvinnligt väsen. Hennes glada kvitter förljuvade hans liv under några korta timmar, och tillsammans åkte de hem i månskenet.

Fru Antoinette och Ebba sutto vid tébordet, då det ringde och Mina, som öppnat dörren rapporterade, »att nu kom rådman hem, för hans arm hade gått sönder, den hängde i ett rött band alldeles som på teatern».

Fru Antoinettes nobla kinder blevo bleka, men Ebba steg hastigt upp och gick ut i tamburen, där Johannes stod och stirrade på sin skadade arm.

— Har ni stälpt — var är Gurli?

Ebba hjälpte honom varsamt att få överrocken av och väntade oroligt på svar.

På sitt något sävliga sätt berättade Johannes, hur olyckan gått till, och att med. kandidaten tvingat honom att fara hem. Fru Antoinette lugnade sig, och i en handvändning kom Johannes med Minas tillhjälp i säng, varpå Ebba lade kallt omslag på den värkande armen, och fru Antoinette såg till, att han fick varmt té med smörgåsar.

— Nu skall jag skaffa ett sömnpulver.

Ebba slängde på sig en skinnmössa och en gammal kappa och begav sig till doktorn, som bodde över gatan, fick av honom ett recept och slog ned på en spinkig farmaceut, som i kvällens frid på apoteket läste en roman.

— Lider fröken av sömnlöshet?

Alla i staden kände varandra, och farmaceuten tyckte icke om att bli störd, när »De tre

musketörerna» och d'Artagnan voro ute på äventyr. Åtminstone skulle han få veta åt vem pulvret var ämnat.

— Faller mig inte in, jag sover som en timmerman.

— Vem skall då ha det, när fröken kommer så här sent?

— En ung man, som inte är nyfiken.

— Det kan fås om en halv timme — sade farmaceuten i kylig ton.

— Raska på, jag ämnar vänta.

Ebba slog sig ned på en stol och började lugnt läsa De tre musketörerna, som farmaceuten lämnat på disken.

— Satans fruntimmer — muttrade farmaceuten mellan tänderna och började taga fram ingredienserna.

— Nu kommer ni att sova hela natten, och i morgon är armen redan bättre. Sedan skall vi börja med massage — sade Ebba, då hon gav pulvret åt Johannes.

— Fröken är en ovanligt god människa.

Johannes tog med sin vänstra hand Ebbas högra och tryckte den. Att föra den till sina

läppar föll honom ej in, så långt i artighet hade han oaktat Gurlis uppfostran icke ännu kommit.

— Är jag? Åsikterna därom torde vara delade. Jag tror en hel hop människor anser mig i rätt nedstigande led härstamma från hin håles mormor. Fråga Gullberget får ni höra.

Hon strök med en moderlig åtbörd hans hår.

— Sov nu, min gosse, och bättre lycka nästa gång.

Det var första gången en mjuk kvinnohand gled över Johannes huvud. När Ebba gått, slöt han ögonen och inbillade sig, att Gurli stod vid hans säng och smekte honom.

Men Ebba höll följande monolog på väg till sitt rum:

— Den gången var jag dum, som inte kom att tänka på denna möjlighet. Det är ju ingenting ovanligt, att intelligenta och duktiga karlar förälska sig i hönor. Och hönor är i regeln inpiskade egoister. Gossen har ju dessutom ingen människokänedom och ingen livserfarenhet. Nå, han är inte den första man, som hoppar i galen tunna och blir nog inte den sista. Kloke karlar än han har gjort det.

Här stannade Ebba och stirrade intensivt på ett gammalt, vackert kopparstick, som hängde på förmaksväggen. Allt det skarpa försvann från hennes ansikte, och i ögonen kom det varma uttryck, som Johannes en gång sett i dem.

— Detta tycks vara en ständigt upprepad livsföreteelse. Och så sitter man fast under oket, som man själv påtagit sig. Sedan, när den rätte kommer, är det för sent, ty händer släppa inte taget. De är högfärdiga, men sällan stolta. Det är bara att hoppas att den rätte aldrig kommer.

Följande morgon var Johannes arm bättre, men han var tvungen att ännu bära den i band.

— Hur skall jag sätta upp mina protokoll? Det går inte med vänstra handen — sade han vid middagsbordet i bekymrad ton till Ebba.

Han hade redan blivit van att vända sig till henne i brydsamma situationer.

— Ni skall naturligtvis skaffa er en sekreterare. Kors så opraktiska karlar är.

— Kan fröken föreslå någon?
Ebba tänkte efter ett ögonblick.

— Jag skall tala med en ung flicka, som är

van att skriva efter diktamen. Möjligen har hon tid.

— Jag kan göra det, jag skriver ju rent era protokoll — kvittrade Gurli.

Johannes strålade upp, men Gurli tänkte mest på förtjänsten.

— Kan vi börja i eftermiddag — frågade Johannes.

— Ja, men var skall vi sitta?

— Går det inte an i mitt rum — sade Johannes oskuldsfullt.

— Vad tycker mamma?

Fru Antoinette funderade en minut.

— Ni kan sitta här i matsalen. Jag stör ju inte med min virkning eller patience.

— Här i huset syndas inte mot den heliga konvensansen — sade Ebba med ett ironiskt leende.

Johannes förstod ej vad hon egentligen menade, och tanken på samarbetet med älvan kom honom att glömma allt annat.

Ett par dagar senare kom en vaktmästare med en lista och fordrade betalt av Johannes för en bål, som han ej druckit av, en musik, som

han ej hört och en supé, som han ej ätit. Johannes betalade utan knot både för sig och sin dam, som järnvägsbokhållaren haft glädje av.

Men massagen fick han gratis, ty Ebba tog på inga villkor betalt. Hon lovade taga dubbelt av postexpeditören, om han någongång komme i hennes händer.

X.

Det sade smask varje gång man tog ett steg framåt i sörjan på landsvägen, och då man åkte, sjönko hjulen djupt ned i lervällingen, som bubbade i dess mitt. Endast på yttersta kanten vid de brungrå grästuvorna var vägen så pass hård, att man kunde våga en vandring utåt landet. Aprilsolen och regnet hade de senaste veckorna gjort stor härjning bland snödrivorna, och det porlade och rann längs fält och ängar. Luften var fylld av de dofter, med vilka våren gör sitt inträde, fuktig jord, multnade löv och väta. Drivorna under träden i skogen och på andra ställen, som lågo i skugga, gjorde hårdnackat motstånd, men vad solen ej råde på, tog regnet. På soliga sluttningar hade gräset redan den svagaste ljusgröna skiftning, och mitt i allt det bruna och grå vågade de modiga blåsipporna öppna sina ögon och le mot solen.

Med ett vigt, kraftigt språng svingade Ebba sig över gärdesgården och hoppade från sten till sten fram till spången, som löpte jämsides med vägen och var hårdare. Ur en påse, som hängde vid armen, tog hon varsamt fram en liten bukett sippor och blad och lade dem på marken, medan hon slog stickor och strån från kläderna. Då hon reste sig upp, kom hon att kasta en blick till vänster utåt vägen. En man kom långsamt gående med nerböjt huvud som om hela hans uppmärksamhet varit riktad på att akta fötterna för dyn.

— Är ni också ute och njuter av vårvädret, herr Långvik? Här i kohagen hittar jag varje vår de första blåsipporna. Söndagsförmiddagen lämpar sig förträffligt för en längre promenad.

Johannes spratt till vid Ebbas ord, ty han hade ej sett henne. Han vände huvudet mot henne och tog åt hatten. Hans ögon hade ett tungt, frånvarande uttryck, och i ansiktet fanns ett spänt drag som hos en, vars väsen är i en enda känslas våld, en känsla som håller honom helt fången med eller mot hans vilja.

— Brukar ni bli vårtagen?

Ebbas skarpa blick strök en sekund över Johannes ansikte. Så började hon gå framåt, medan han från vägen klev ner på spången, som var så smal, att de icke kunde gå i bredd.

— Jag vet inte vad fröken menar.

— Det kan också vara detsamma. Det är svårt att språka, när man går i gåsmarsch, men eftersom jag fått sällskap, ämnar jag inte tiga, förrän jag ramlar i vattenpussarna.

Hon teg emellertid en stund, och endast klafsandet av två par galoscher mot den blöta marken hördes.

— Det är en sak jag länge velat tala med er om, men jag har inte haft tillfälle därtill. Tony och Baby skulle känna sig shockerade, om jag toge frågan på tal i familjekretsen. Det är om de oäkta barnens ställning.

Hon vände huvudet och kastade en hastig blick på Johannes, som fortfarande höll ögonen sänkta mot marken. Hon iakttog, att han rodnade och drog ihop ögonbrynen.

Stackars gosse han är förfärligt illa därän. Baby koketterar nötaktigt, men ho vet, om hon tar honom.

— Jag tycker att en av de största orättvisor i världen drabbar dem — sade hon högt — en övergiven kvinna har det inte heller för trevligt, men jag tänker mindre på de ogifta mödrarna. Kvinnor borde kunna tänka sig för, de vet ju vart det bär, om de inte får karlsloken till prästen. Och jag tror en mängd kvinnor är släkt med Potifars hustru. Vill de med öppna ögon kasta sig i äventyret, fast de känner den utomordentligt orättvisa samhällsmoralen, är det deras ensak. Men de arma, oskyldiga barnen, som intet förbrutit, varför och för vad skall de straffas? Kunde inte lagen ändras så, att varje far är pliktig att i lika mån sörja för alla sina barn, äkta eller oäkta, och varje barn ha lika arvsrätt efter fadern och rätt att bära hans namn?

— En far kan adoptera sitt oäkta barn och genom testamente ge det del i kvarlåtenskapen. Har makar legala bröstarringar och egendom i stad kan dock endast en sjättedel av denna ges bort genom testamente. Ärvt jord på landet kan i intet fall borttestamenteras.

— Allt detta är till klen tröst för de oäkta. Jag menar att lagen borde ändras i human rikt-

ning. De oäkta barnen förekommer mest i underklassen; deras mödrar har svårt att draga sig fram själva och blir tvingade att lämna barnet eller barnen vind för våg. Samhället gör sitt till för att av fattiga mödrars oäkta barn dana odågor och förbrytare.

— Mödrarna kan vid domstol begära barnuppfostringshjälp av fadern.

— Jag vet att de kan det, men varför räcker samhället dem inte en hjälpande hand? För att de är fattiga och eländiga lämnas de åt sitt öde, om den usle mannen inte har ansvars- och heder-skänsla nog att sörja för barnet. Skamkänsla och brist på medel eller bevis avhåller nog många kvinnor att gå till domstol. Men om de hade någon att vända sig till, som åtog sig deras sak — helst en kvinna — vore det annat. Om det funnes t. ex. en kommunal funktionär med uppdrag att stå vid deras sida, överlämna deras sak åt en advokat, förskottera medel och inte ge tappt, innan mannen anträffats och tvingats betala ett ordentligt underhåll, kunde kanske mångt barn räddas från vanvård. Om en sådan funktionär, vi skall säga en varmhjärtad, bildad

kvinnan toge saken om hand, skulle mannen från över- eller underklass nog lättare förmås att sörja för barnet.

— Det kunde kanske leda till penningutpressning.

— Om i ett fall av hundra utpressning förekomme, kunde möjligen nittionio barn räddas från vanvård och svält. Det finns ju något, som heter värjemåsed, och med den borde ju mannen kunna skydda sig mot utpressning. Svär han mened, blir det hans ensak att komma överens med sitt samvete.

De hade kommit till ett ställe, där stigen slingrade sig nedför en sluttning, och en stor vattengöl bildats i sänkan. Ebba tog sats och var över med ett språng. Johannes följde, men kom icke trots sina långa ben lika lyckligt över gölen. Vattnet sprätte högt upp, då han fick fotfäste. Han gjorde ett nytt språng och kom på det torra, men den ena galoschen fastnade i modden, och han måste balanserande på en fot sträcka sig efter den.

— Blev ni våt om fötterna?

— Obetydligt. — Det är inte sämre ställt hos

oss än i andra land. I Frankrike utfärdade Napoleon den förste t. o. m. en lag, genom vilken faderns efterforskande förbjöds.

— Jag kan just tro det. Alltsedan skoltiden har jag avskytt den mannen och hans »gloire». Enligt min tanke är det till ringa tröst, att det är värre i andra land än i ens eget. Varje folk bör ha sitt eget sociala samvete och inte andras. Och orättfärdighet blir inte mindre, för att den förekommer i hela världen och drabbar de svagaste i samhället. Om saken inte vore så djupt sorglig, kunde man skratta ihjäl sig åt männen, då de brösta sig över sin ansvars- och hederskänsla.

Ett minne från Johannes första ting dök upp i hans hjärna. Han hade glömt den lilla torpartörens sorgliga öde och sin egen pinsamma belägenhet, då han av en orättfärdig lag tvingades döma till straff endast den ena till brottet skyldiga. Det hade gått med honom som med mången: att samvetets röst försvagats under inflytande av andras åskådningssätt, att hävdvunna moralbegrepp trubbat av hans rättskänsla och gjort hans sinne likgiltigare för de orättvisor, som

i lagens namn begingos mot de skyddslösa. Han kände icke mer samma starka indignation över orättfärdigheten som då. Hans utveckling hade gått i den riktning, som, trots alla vackra talesätt om motsatsen, enligt gängse uppfattning anses för den sundaste. Han hade blivit större egoist.

Han var icke mer den blyge, försagde bondpojke, som beundrade Gurli Ehrnfelt såsom ett väsen från en annan värld. Hans känsla hade vuxit till en stark lidelse. Han ville äga henne, och endast stoltheten avhöll honom från att fria, innan han kunde erbjuda henne ett hem och en säker ställning. I sitt innersta närde han, en hemlig önskan, att den gamle rådmannen snart skulle dö. Icke ett ögonblick tvivlade han, att han skulle erhålla tjänsten, då den bleve ledig. Som ordinarie rådmän kunde han sträcka ut handen efter vilken ung flicka som helst i staden. Men på koketteri förstod han sig lika litet som en björn på dans och befann sig ena dagen uppe på lyckans svindlande höjder, medan han den andra störtade ned i osäkerhetens mörka djup, beroende på hans dams nåd eller onåd. I dag vandrade han i mörker, ty Gurli hade i går för-

klarat, att hennes manliga ideal borde vara ljuslockigt som Balder.

Ebbas indignation över den orättvisa oäkta barn få lida, kom Johannes att ägna den lilla torparflickan en hågkomst, som annars skulle uteblivit, och han berättade i korthet hennes sorgliga saga.

— Vad hette uslingen, som förfört henne?

Ebba stannade tvärt på vägen och vände sig mot Johannes med flammande ögon.

— Han var från den här staden.

— Då borde det inte vara svårt att gissa. Ni sade, att det var en ung man, som bodde i prostgården, där hon tjänade. Ah — nu vet jag, det var Anton Fredrik Gullberg, inte sant?

Johannes teg.

— Att Anton Fredrik är en odåga, har jag alltid vetat, men att han är en skurk visste jag ej. Hur många dylika skurkar går inte fria och blir kanske med tiden samhällspelare? Anton Fredrik har tagit sin examen och är nog redan en duktig domare, som med lugnt samvete dömer barnamörderskor till tukthusstraff.

Johannes hade icke trott, att hennes röst kunde vara så skärande hänfull.

— Den konventionella samhällsmoralen är så rutten, att det äcklar en. Och vi skryter med, att vi är ett sedligt folk. Fariseer är vi, vi bildade, utan självkritik.

De hade kommit till en liten höjd, och staden låg framför dem på ungefär en halv kilometers avstånd. Spiran på kyrkan, i vilken Anton Gullbergs altartavla prunkade, glimmade i solen, och klockringningen i tornet hördes.

— Jag skall föra mina sippor till Sokrates, han får alltid de första. Och då jag skummar av raseri över någon orättvisa, går jag till honom. Han har en märkvärdig förmåga att gjuta frid i människosinnen.

— Fröken tar allt så onödigt häftigt, sade Johannes med ett stänk av överlägsenhet i tonen. För närvarande lämnade honom alla världens barnamörderskors öde oberörd.

— Om ni menar det som klander, bevisar det, att kälkborgerligheten börjat smitta er. Den dag jag känner mig slö och likgiltig vid tanken på orättvisorna i världen, den dag tjuter med

ulvarna och sveper mig i min dygds mantel, för att jag inte är vad man kallar en synderska, den dag ger jag er lov att förakta mig, herr Långvik.

Ebbas blick uttryckte något, som icke smickrade Johannes egenkärlek. Han hade under fru Antoinettes och Gurlis inflytande börjat betrakta Ebba med deras och stadens ögon och fann hennes väsen okvinnligt. För att blidka henne sade han hastigt:

— Lektor Fridman är en ovanligt behaglig person.

— Det är män sådana som Olof Fridman, som kan inge en hopp om mänsklighetens utveckling i altruistisk riktning. Men av dem finns inte en på tiotusen. Har ni fäst er vid, att hela atmosfären, som omger Sokrates, mitt smeknamn på Fridman, är liksom mättad med godhet och osjälviskhet. Sokrates har både en stor själ och en stor karaktär och hellre tömmer också han giftbägaren, än han kompromissar med sitt samvete, då det gäller rätt eller orätt. Han är filosof och har inte ett hetsigt temperament som jag, men fast jag är betydligt radikalare än han,

går vår livsuppfattning bättre ihop, än man skulle tro. Sokrates blev en gång vald till stadsfullmäktig, men då den första tre års perioden blev slut, återvaldes han inte. Han hade egna åsikter beträffande kommunalpolitik och inte Anton Gullbergs.

— Jag har hört att han är änkling.

— Ja, han miste för tio år sedan sin hustru och sitt enda barn genom en olyckshändelse. Flickan hade gått att bada, och modern satt på stranden, då barnet förlorade fotfästet och sjönk. Modern sprang ut i vattnet för att rädda det, men drunknade själv. Ett strömdrag, som hon inte haft reda på, ryckte bort dem, och ingendera kunde simma. I närheten fanns ingen, och endast genom flickans på stranden kvarlämnade kläder fick man reda på olyckan. Jag har hört att Sokrates här grånade efter detta; då han som trettiosju års man för nio år sedan kom hit, var han verkligen vithårig som en sjuttioårs gubbe.

— Han är då inte barnfödd här?

— Nej, han är hemma från östra Finland. När han kom hit, blev vi genast vänner, jag hade också då gått igenom en kris i mitt liv.

Hon gick ett steg före Johannes, så han icke såg, att hennes ögon fingo det varma uttrycket. Överhuvud intresserade lektor Fridman honom föga.

— Stadens fruar ville naturligtvis göra ett par av oss, och jag tror, att de ännu bär agg till Sokrates och mig, för att vi inte gifter oss. Men de lämnar oss nu i fred. Både för Sokrates och mig är erotiken en övervunnen ståndpunkt. Erotiken är för ungdomen, men vi är två gamla förnuftiga människor. När man blir äldre, bör arbetet bli det centrala i livet, och jag tror, att endast den som inser detta, kan bli lycklig, men ingalunda den, för vilken erotiken alltid blir det väsentligaste.

Hon kastade en snabb sidoblick på Johannes, som nu gick bredvid henne.

— Den som är i kärlekens våld förstår naturligtvis inte detta resonnemang — tillade hon halvhögt.

Johannes spratt till som om hon ertappat honom med något olovligt. Han inbillade sig att varken Ebba eller fru Ehrnfelt hade reda på

hans förälskelse, allra minst Ebba, som enligt Gurlis påstående aldrig varit kär.

De hade kommit till hörnet av den gata, vid vilken lektor Fridman bodde. Ebba nickade lätt till avsked, och Johannes stirrade efter henne förvånad över hennes skarpsynthet. Han undrade, om hon även kommit underfund med Gurlis känslor eller fått hennes förtroende. Om Ebba icke vikit av, skulle han måhända anförtrott sig åt henne. Det var första gången kärleken grep in i hans liv, och han kände en nästan naiv häpnad över dess välde och styrka. Han var till mods som en simmare den där ser »Lycksalighetens ö» hägra på avstånd, men är rädd att sjunka i djupet innan han når den.

XI.

Lektor Fridman bodde i tre små rum i ett oansenligt litet trähus innepå kapten Rodells gård. Fönstren suttö lågt och voro så små som i de lekstugor, man bygger i trädgården eller parken, för att barnen skola ha roligt. I några av dem hade hushållerskan, jungfru Ida, ställt krukor med balsaminer och myrten. Dörren var så låg, att Ebba nätt och jämt kunde gå rak genom den. Ett av rummen var mats, ett sov- och det tredje arbets- och mottagningsrum. I det sistnämnda voro väggarna från golv till tak beklädda med hyllor, på vilka böcker stodo i raka led, och i detta rum tillbringade lektorn största delen av sin lediga tid.

Jungfru Ida, femtiotre år, och väldig som ett fastage, öppnade.

— Nej, är det fröken Ebba! Jag sa' just till lektorn, att det är en hel evighet se'n fröken sist

var här. Vi har haft riktigt ledsamt, för fröken är alltid glader som lärkan.

— Se på gumman, som kan smickra.

Ebba lade sipporna ifrån sig, grep jungfru Ida i axlarna och svängde henne runt.

— Jösses, fröken, hvad tänker lektorn, om han hör, hur vi väsnas. Jag skall hjälpa fröken av med kappan. Nej, men vad fröken alltid är flinker.

Ebba hade hängt upp jaketten medan gumman pustade ut efter svängen.

— Skall lektorn få blåsipporna? Fröken minns honom alltid, och han är också värd det, för bättre människa finns inte i världen. Han är rakt som en ängel.

— Det är jag med på, Ida. Men har Ida låtit honom sitta inne i det kvava rummet hela den vackra förmiddagen. Ida skall se till, att han promenerar varje dag.

— Jag vill inte plåga honom, när han så gärna läser.

— Det är för hans eget bästa. Ida kan skjuta skulden på mig. Om Ida inte ser till, att han promenerar, bultar jag Ida till biffstek, och lektor och jag äter upp Ida.

Efter denna hotelse, som kom jungfru Ida att skratta så det kluckade i halsen, öppnade Ebba dörren till matrummet, genom vilket man kom till arbetsrummet.

— Inte något kaffe, Ida — sade hon i det samma och vände huvudet åt den allt ännu kluckande hushållerskan.

— Vi sku' så hjärtandes gärna bjuda på kaffe. Det är färdigkokt.

Ida såg bedjande på Ebba.

— En annan gång, när det är kaffetid. Jag tror Ida har kaffet färdigkokt dygnet om. Ida och lektorn är lika stora kaffetrattar.

Ebba tog från skänken ett spetsglas, i vilket hon hällde vatten från karaffinen, som stod på ett bord, och ställde sipporna i glaset. Så gick hon sakta genom rummen fram till lektorn, som satt i sin skrivstol med ryggen vänd mot dörren. På skrivbordet stod en fotografi av en ung kvinna och en åtta års flicka, och framför denna ställde Ebba varsamt glaset.

— Våren har kommit, Sokrates.

Det var få, som hört Ebba Ehrnfelts röst så mild, som när hon sade dessa ord. Lektorn reste

sig med en min av glad överraskning och sträckte handen mot henne med sitt vackra blida leende.

— Jag hörde inte, att du kom. Blommar blåsipporna redan? Tack för buketten.

Han tog glasögonen av och torkade dem. Hans ögon voro förunderligt djupa och goda med den sällsynta strålglans, som är återskenet av själens adel.

— Den, som rotar sig fast i böcker, vet inte, att sipporna blommar och vårsolen lyser. Du måste promenera varje dag för din hälsa, Sokrates. Jag har utslungat rysliga hotelser mot Ida, om hon inte håller efter dig.

— Jag vet inte vart tiden tar vägen — sade lektorn saktmodigt.

— Men jag vet.

Ebba pekade mot böckerna och slog sig ned i en länstol.

— Hur mår de därhemma?

— Tony och Baby må väl, men med vår långa rådman är det illa ställt. Han har gått och förgapat sig i Baby.

Lektorn såg icke överraskad ut vid denna nyhet.

Hos Baby har jag inte ännu kunnat konstatera diagnosen. Hon koketterar vådligt, men anorna blir en svår stötesten. Får Långben nej, blir han olycklig, och får han ja, blir han det också. Och jag tycker mig ha ett visst ansvar, ty han kom till oss på mitt initiativ och är en bra pojke.

Hon slog sig för pannan.

— Kära Sokrates, skulle du kunna tro, att Ebba Ehrnfelt ibland är lika litet förutseende som en gås?

Lektorn smålog och strök sitt skägg.

— Det kommer jag aldrig att tro. Men varför gruva sig på förhand, Ebba, kanske blir de nöjda och lyckliga med varann.

Ebba gjorde en grimas.

— Jag vet, att du aldrig talar illa om folk, men du måste medge, att Baby är en egoistisk liten höna.

— Hon är ännu så ung och barnslig.

— Jag tvivlar på att hon blir bättre med åren. Hon kommer att skrymta och sjåpa sig livet igenom och verka fördärvligt på sin man. Och blir Långben mannen, går han förlorad för sam-

hället. Han har goda betingelser att bli oppositionsman, har inga traditioner att kånka på, men en klar och vaken blick och en fast karaktär. Får han tjänsten, då den blir ledig, tar Baby honom kanhända, och då blir han en till — mærg — och — ben — kälkborgare. Det är dock möjligt, att han aldrig blir ordinarie, ty Trästicka och han är på krigsfot för protokollspråkets skull. Vår långa vän är affälling och skriver inte milslånga satser, vilket Trästicka anser nödvändigt på det ej världens skall förgås. Vad är att göra, vise Sokrates?

Lektorn strök betänksamt sitt skägg och såg med sina goda, djupa ögon på Ebba, som tvinnade ett blåsippsblad mellan fingrarna.

— Vi få se tiden an.

— Du har rätt, Sokrates, vi skall lugna oss och se tiden an.

Lektorn steg upp.

— Jag skall säga till om kaffe.

Ebba hejdade honom med en åtbörd.

— Nej tack, inte i dag, det är för långt lidet på förmiddagen. Är dina pojkar lika hyggliga som vanligt?

— Det är en glädje att ha att göra med dem.

— Du har en märkvärdig trollmakt över barn. Jag frågade en dag en av skolans värsta bullerbasar, varav det kom sig, att pojkarne alltid är hyggliga under dina lektioner. Vill du veta, vad han svarade? »Hur skulle vi vara annat än hyggliga mot en lärare, som är så rättvis som Sokrates». Din metod är bästa beviset på att man kommer längst med godhet och rättvisa beträffande barn. Men med kapitalister är det en annan sak. Där hjälper intet annat än hot om stryk. Tänk att Gullberget lät skrämman sig i jul. Du skulle sett hans uppsyn. Han tror mig om vad som helst, tog mig på fullt allvar — ha — ha — ha.

Hon brast i ett klingande skratt och lektorn log med.

— Han känner dig inte.

— Jag är glad, att han inte gör det och kan tänka mig de vackra namn han ger mig: mara och häxa och furie och så vidare.

Hon steg upp och klappade lektorn på axeln.

— Farväl, du vise man bland dårar! Vi skall inte förlora hoppet om Långbens utveckling till

oppositionsman. Jag red för honom min gamla kähphäst, du vet, om de oäkta barnen, men han tänker bara på blå ögon och gult hår.

— Ditt varma hjärta förnekar sig aldrig, Ebba.

— Tack, Sokrates, jag längtade efter ett gott ord, men jag vill inte ha det av någon annan här i staden än av dig. Nu dör jag nöjd. —

— — — — Gurli låg i sin vita bädd med en krans papiljotter kring pannan, en roman i handen och en karamell i munnen. Romanen var av Marlitt, och Gurli hade kommit så långt, att »han» och »hon» efter att intensivt ha hatat varandra plötsligt upptändas av glödande kärlek, då dörren gick upp, och Ebba gjorde sitt inträde i tofflor med en tjock fläta hängande ned längs ryggen.

— Jag såg genom dörrspringan, att du inte ännu somnat. Skall vi prata en smul? —

Gurli såg motvilligt upp från boken. Hennes ögon voro fyllda av syner från ett litet tyskt furstehov, där en översinnligt ädel kvinna just gjort den överraskande upptäckten, att hon älskade en översinnligt ädel man. Gurli trivdes så väl vid hovet, att hon icke ville tillbaka till

rama verklighetens Finland, där inga furstehov existera.

— Om det inte är något viktigt, kan du ju säga det i morgon.

— Om du inte kan slita dig lös från din roman i kväll, kommer du att bittert ångra dig, ty saken skall nu genast avgöras. Vill du fara till Helsingfors till din morbror och tant? De har ju kommit hem från utlandet.

Gurli slängde boken på täcket och reste sig i sittande ställning, blinkande med ögonen.

— Om jag vill! Skulle jag inte vilja fara till den härliga huvudstaden. Morbror Kurt och tant Mary tar alltid gärna emot mig. Men Helsingforslivet kostar pengar; man skall ha toiletter, när man är med i societeten. Det är visst långt lidet på säsongen, men jag behöver åtminstone en ny promenaddräkt och en visitklänning. Och mamma har inga pengar, hon ger allt åt Helge.

De sista orden följdes av en djup suck.

— Jag vet, att Estetikens ginungagap slukar alla mammors tillgångar. Om du kan reda dig med trehundra mark, skall du få dem av mig, på

villkor att du i morgon telefonerar till din tant och reser genast hon tar emot dig. Du kan ju under maj månad i Helsingfors odla din talang för porslinsmålning. Ett annat villkor är, att du far med Adlersvärds direkt till Sjövik och inte kommer hem emellan. Mamma och du reser ju alltid redan i början av juni till ert sommarhem hos Kurt och Mary.

Baron Kurt Adlersvärd hade gift sig till förmögenhet och jordagods.

Gurli rusade upp från sängen och kastade sig om Ebbas hals så papiljotterna kittlade denna i ansiktet.

— Du är en ängel, Ebba, med trehundra mark reder jag mig förträffligt. Herre gud så roligt!

Hon uppförde i sitt vita nattlinne en liten krigsdans kring Ebba.

— Hur har du kommit på en så förtjusande idé, Ebba? Jag är passionerad för porslinsmålning. Men varför får jag inte komma hem på ett par dagar, förrän vi far till Sjövik? Resan kostar ej många mark.

— Orsaken är min hemlighet.

— Ämnar du hyra ut rummen över sommarn?

Gurli såg forskande på Ebba, som småskratande svarade:

— Nej då, mamma skulle vara i dödlig oro för sina möbler. Det är bara en idé av mig, du vet ju, att jag har sådana underliga, oförklarliga idéer, som andra inte begripa.

Inom sig tänkte hon:

Flickan bryr sig inte ett dugg om Långben.

— Om du inte vill se mig, låter jag naturligtvis bli att komma hem — sade Gurli putande ut läpparna. Hon kröp med en förnärmad minner i sängen och drog täcket över sig.

— Du tänker kanske själv komma till Sjövik i sommar — fortsatte hon blidare och lade armarna över huvudet — och tycker att vi snart träffas. Morbror Kurt var riktigt ledsen, att du inte kom i somras, fast han bjudit dig. Han frågade hela sommarn efter dig och bad mamma och mig skriva och övertala dig att komma till Sjövik. Tänk så vänligt av honom, fast ni två alltid grälade sommarn förut. Tycker du inte om morbror och tant?

Ett leende, som Gurli ej förstod, lekte i Ebbas munvinklar.

— Kurt är en trevlig karl. Det var rätt nöjsamt att gräla med honom om torpar- och statkarlsförhållanden.

— Varför skall du gräla och bråka om allt möjligt, Ebba? Det är så okvinnligt. Gubben Fridman är den enda du inte grälar med.

— Ser du, Baby lilla, varje människa har sin mission. Den enas är att vifta med fridspalmer, den andras att gräla över samhällsordningen. Min är av det senare slaget.

— Tant Mary skrev, att morbror bygger nya stugor åt de äldsta statkarlarna på Sjövik, med förtjusande trädgårdstäppor omkring, och att han inte stämt en enda torpare till tinget, fast de som vanligt stulit ved från skogen under vintern. Tant var riktigt ond.

Det blixtrade till i Ebbas ögon. Orsaken att hon icke besökt Sjövik senaste sommar var, att baron Kurts fru året förut visat symtom till svartsjuka.

— Möjligen kommer jag på en vecka till Sjövik.

— Det är sant — Gurli for åter upp — du ämnar ju fara till England i sommar. Hur kan du då ge bort så mycket pengar som trehundra mark?

— Jag har uppskjutit min resa på ett år. I sommar far jag upp till Keuru och förbättrar min kunskap i finskan.

— Att du ids! Finskan är ju inte något kulturspråk.

— Emellertid talar omkring sju åttondelar av vårt lands befolkning detta språk, och jag anser det för min skyldighet att behärska det bättre än jag gör. Dessutom är jag tvungen imponera på Asarias. När jag masserar hans fru, talar vi svenska, hon bad mig därom, ty hon vill lära sig, men vågar inte för mannen ta lektioner. Men då hon efter massagen bjuder mig på chokolad, och Asarias råkar komma in, talar vi finska så det viner om knutarna. Jag förmodar, att de nästa vinter bjuder mig på middag eller supé.

— Men du ämnar väl inte gå.

— Naturligtvis går jag. Det blir ett ypperligt tillfälle att gräla med Asarias och hans vänner. Jag ämnar göra det på klingande finska.

— Men Ebba — Gurli såg förebrående på styvsystemen — du vet ju, att hans fru varit piga.

— Många människor har ett förflutet, som andra minns, fast de själva glömt det. Fru Asa

rias anser sig för lika fin som din mamma. En är stolt över anor, en ann över oxhudar. Du kan inte föreställa dig så vänligt nedlåtande fru Asarias är mot mig.

— Och du tål det, låter behandla dig hur som helst av en dylik simpel uppkomling. Har du rakt ingen stolthet?

Gurlis madonneansikte blev rött av vrede.

— Å jo, en god portion, men den far inte illa av fru Asarias nedlåtenhet. Jag har haft ofantligt roliga stunder hos herrskapet Asarias. Frun är så förnäm, att hon inte kan ta fram en handduk, utan ringer på tjänarinnan, och hon har ett juvelskrin, vars innehåll hon låter mig beundra. Jag misstänker dock, att antingen Asarias eller guldsmeden lurat henne. Jag undrar om hon ämnar förära mig en briljanterad ring eller brosch.

— Usch Ebba, att du kan skämta så osmakligt.

— Om tycke och smak skall man inte disputera, barn lilla, jag rår ju inte för, att herrskapet Asarias roar mig. God natt med dig nu dröm om huvudstadslejonen.

XII.

Innan fru Antoinette reste till Sjövik, föreslog Ebba, att de skulle säga upp Johannes till hösten. Hon sade sig behöva rummet för patienter, som komme hem till henne.

— Jag ämnar upphöra att gå hem till yngre patienter, som ej av sjukdom hindras att komma till mig.

— Men du får ju bättre betalt, om du går hem till patienterna.

— Det blir ingen idé, ty tiden går i stället förlorad. Jag hinner knappast alls med gratispatienter, och fattigt folk behöver också massage, fast de inte fördärvar sig genom lättja och vällevnad.

— Långvik är inte en besvärlig inackordering, och Mina beklagar sig ej över för mycket arbete. Men gården är ju din, och jag har ingenting att säga.

Fru Antoinette suckade och anlade martyr-

minen. Hon skulle gärna behållit förtjänsten.

— Estetiken ämnar ju vistas hemma i höst, och du vet, att hans nerver inte tål vid mycket folk omkring sig. Han blir mer än tillräckligt nervös av mig — sade Ebba politiskt.

— Helge har en känslig natur, och ditt okvinnliga sätt stöter honom. För hans studier är det dock bäst att Långvik flyttar. Helge kan inte läsa, om han inte får vara ostörd.

Helge Ehrnfelts ekonomiska ställning var för tillfället den mest hopplösa, ty hans morbror, Kurt Adlersvärd, vars tålmod äntligen tagit en ände, hade förklarat, att hädanefter skulle han endast betala räntan på de stående lån, för vilka han tecknat sig i borgen för systersonen, men växelaffärerna finge gunstig herrn själv klarera med dem, som skrivit sina namn på de avlånga papperen. Helges väg till morbroderns plånbok hade gått genom fru Mary, som hämtat förmögenheten i boet, och den var stenlagd med smicker, handkysning och blommor. Men fru Marys svaghet för familjens estetiska hopp hade avtagit, sedan hon av sin man fått veta hur dyrbart det hoppet var. Och en gång, då hon och

Helge gjort sig lustiga öfver Ebba, hade baron Kurt i vredesmod slagit handen i bordet och förklarar, att en kvinna sådan som Ebba var tusen gånger mer värd än en lätting till estetiker, så man han var. Fru Mary fick en gråtattack, och Helge kände sig så kränkt och förorättad, att han den kvällen måste dricka dubbelt mer charreure än annars. Fru Mary berättade händelsen för Gurli, genom vilken Ebba fick höra om den.

— Skada att ingen hällde ett glas kallt vatten över fru friherrinnan. Nu när dändimpen är omodern tar kvinnorna istället till lipen — sade Ebba skrattande.

Alla Ebbas försök att avvända den fara, som hotade Johannes' sinneslugn genom madonnen ögonens närhet, voro förgäves. Då fru Antoinette och Gurli i september återvände från Sjövik, återtog den sistnämnda sitt renskrivningsarbete, och Johannes fick osökt anledning att göra täta besök. Ebba konstaterade, att skilsmässan ingenting uträttat, och oberoende av årstiden koketterade Gurli fortfarande gladeligen.

— Alla mina räddningsförsök har varit frukt-

lösa, och Långben sprattlar värre än någonsin på Babys krok — sade Ebba till sin vän lektor Fridman.

En dag på senhösten träffades rådman Kalling av ett tredje och oåterkalleligen sista slag-anfall, och två veckor senare stelnade han i döden. Borgmästaren höll vid hans grav ett tal i ämbetsstil, och rådstuvurättens och magistratens medlemmar lade ned en krans »med tacksamhet och saknad». Saknaden var sannolikt uttryck för borgmästarens och politierådmannens känslor, medan tacksamheten tolkade vikariens. Ty i detta förunderliga liv händer, att vägen till lyckan kan gå över en grav, blott människor ha urskiljning att dö i rätta ögonblicket.

En spännande tid för Johannes följde, ty om någon äldre och mer meriterad jurist sökte tjänsten, kunde det hända, att hans julle icke skulle landa vid Lycksalighetens ö, utan kantra på ett blindskär. Då ansökningstiden äntligen utgick, drog han en djup suck av lättnad, ty endast tvänne jurister från annan ort, yngre än han, hade sökt den. Han kände sig så säker, att han

i glädjen gjorde ett anlopp mot Gurlis hjärta och icke väntade, tills rådmansvalet var över.

Gurli var ensam hemma och kunde icke fly undan, då Johannes blek som lärft med oroliga ögon och darrande röst gjorde samma fråga, som miljoner män under årtusendens lopp i mer eller mindre väl valda ordalag gjort miljoner kvinnor.

Gurli förstod, att den avgörande stunden var kommen, och då ingen gardeslöjtnant för närvarande fyllde hennes drömmar, och hennes förstånd sade henne, att man i brist på bättre kan nöja sig med en rådmän, böjde hon sitt huvud djupt ned och kvittrade rodnande ett knappast hörbart ja, vilket lilla ord ingav Johannes en livlig övertygelse om att han var världens lyckligaste man.

Alltnog, då familjemedlemmarna återvände hem, lyste hänglampan i matsalen över ett nyförlovat par. Johannes satt med armen om Gurlis midja och sökte stjäla kyssar från hennes läppar, medan hon i blyg förvirring spjärnade emot. Hans kärlek ingav henne en känsla av rädsla blandad med nyfikenhet. Medan Johannes odelat hängav sig åt sin glädje och lycka,

satt Gurli och undrade över vad staden skulle säga om partiet, och om hon kunde räkna på dess välsignelse.

Fru Antoinette tog emot nyheten med stilla undergivenhet och en vemodig tanke på de fria herrliga förfäderna, som i detta nu sannolikt vände sig i familjegraven. Hon torkade bort en tår, då Helge i enrum sade till henne:

— Om Ebba gifte sig med en bonderådman, skulle det inte förvåna mig, men jag trodde verkligen, att Gurli hade finare instinkter.

Emellertid ansåg han tidpunkten lämplig att vigma en hundralapp av sin blivande svåger.

Ebba sade, då förlovningen delgavs henne:

Jag spar min välsignelse till silverbröllopet, då först kan man säga, om det lönar sig att ge den.

Fru Antoinette och Gurli beslöto, att förlovningen skulle hållas hemlig, till dess Johannes fått tjänsten, och fästmannen var som ett mjukt vax i deras händer och gick utan knot in på alla villkor, fastän han ej delade sin fästmörs förtjusning över det romantiska och spännande i en hemlig förloving. Han hade hellre velat kysas

öppet än i smyg. Hans strålande uppsyn och ovanliga glättighet gjorde, att hans bekanta undrade, om han äntligen fått ja av Gurli Ehrnfelt, och hans förnöjda mysande, då någon anspelade på detta, gjorde icke saken tvivelaktig.

En morgon, då medborgarna i den lilla staden ögnade genom den i större näsduksformat utkommande platstidningen, föllo deras blickar på en annons, genom vilken de röstberättigade svensktalande medlemmarna av samhället kallades till möte på angiven tid till societetshuset för uppställande av kandidat till den ledigblivna rådmans tjänsten.

Mötet skulle försiggå klockan half 8 på kvällen. Den dagen fingo fröknarna vid telefon ingen ro. Det var ett ideligt uppringande, och den ringande var i nio fall av tio stadens borgmästare, som likt andra stora män skötte samhällsangelägenheterna på detta bekväma sätt. Samtalen voro överhuvud korta och slutade med ett »vi träffas således i kväll».

Om någon liten fågel sjungit för Johannes, vad telefonen såsom språkrör för stadens högsta styresman denna dag meddelade samhällets stödjede

pelare, skulle han icke på kvällen med lätt och glatt sinne, trygg i sin visshet om segern, skyndat till Gurli.

Rektorn blev vald till ordförande och tackade med en sirlig bugning och några formfulländade satser mötesdeltagarna för det visade förtroendet.

— Var fan håller Gullberg hus? — viskade kapten Rodell till bankdirektören, som satt närmast.

— Vet du inte? — började denna, men avbröt sig och såg hemlighetsfull ut. Efter en liten paus tillade han:

— Spänn dina öron, när borgmästaren har ordet, så får du veta, vem vi ämnar ta till rådmän.

Efter det rektorn uppläst de sökandes meritförteckningar, uppstod tystnad, men så begärde borgmästaren ordet och reste sig med stelt majestät och en min som om han vore tvingad att avkunna en fruktansvärd dom över de närvarande.

Innehållet av hans långa andragande var i korthet, att då vikarien av de sökande var den

äldsta och mest meriterade juristen, kunde man möjligen på denna grund anse, att han borde uppställas som kandidat för det stundande valet. Borgmästaren ville icke förneka hans förtjänster, men han saknade tyvärr en viktig förutsättning för att bli en dugande tjänsteman i denna stad, och då en annan fanns, som ägde denna förutsättning och var villig att låta uppställa sig som kandidat samt i dagarna erhållit vicehäradshövdingstiteln, ett bevis på att han i allo var kompetent för tjänsten, föreslog borgmästaren, att vicehäradshövding Anton Fredrik Gullberg skulle uppställas som mötets kandidat, ty »det levande intresse, som hos en ämbetsman bör finnas för den stad, i vars tjänst han inträder, kan endast ägas av en man, som är född och uppväxt i denna stad».

Vid de sista orden förmildrades borgmästarens stränga domarmin, och han såg välvilligare på samhällets stödjepelare omkring sig, ty han var säker på deras bifall.

Några herrar begärde ordet och förenade sig i allo med den första ärade talaren. Så följde åter en liten paus, under vilken man hörde Juno

uppge små skrik och skratt i matsalen. Detta kom mötesdeltagarna att längta efter toddyglaset, och en herre steg upp och föreslog, att eftersom ingen motsatte sig vicehäradshövding Gullbergs kandidatur, skulle han anses av mötet uppställd.

— Ordförande — bölade en skrovlig stämman.

— Herr Rodell — svarade rektorn i tillrättavisande ton.

— I all rättvisas namn skall väl Långvik och ingen ann ha tjänsten. Han är den äldsta juristen och har skött sig väl under sin vikariats-tid. Om han också vore född i månen, sköter han tjänsten bättre än en monokelherre.

Borgmästarens anlete fördystrades, och han begärde ordet.

— Det är en annan än viktigare förutsättning vicehäradshövding Långvik saknar, vilken jag nu ser mig tvingad omnämna. Han kan inte skriva —

— Det var fan — utropade kaptenen — vem skriver då protokollen?

— Han sätter nog upp dem, men han gör det illa — svarade borgmästaren med överlägset lugn.

— Undrar om hans rotväliska inte är lika god som din, bror borgmästare. Vem tusan kan begripa den smörja jurister drager ihop i sina protokoll?

Rektorn slog klubban i bordet och sade i katederton:

— Jag ber att få påpeka, att otidigheter ej få förekomma på ett allmänt möte.

Men borgmästaren for upp som stungen av en geting. Hans röst var skarp, och första gången i sitt liv glömde han be om ordet.

— Det är naturligt, att inga lekmän, allra minst sjökaptener, kan uppfatta den juridiska stils företräden, och det lönar sig därför ej att utlägga dessa — borgmästaren såg med en min av suveränt förakt på den gamla sjöbussen och fortsatte vändande sig mot de andra närvarande — men för vårt rättsväsen vore det en stor fara, om det hävdvunna skrivsättet bleve förändrat, och icke allenast vårt rättsväsen, men vår kultur skulle lida, om vi uppgåve traditionerna, om vi införde ett vulgärt protokollspråk. Att glömma den pietet man är skyldig förfädrens verk är

farligt för ett folk. Det förråas, fördummas, går sin undergång till mötes —

Här måste borgmästaren draga andan och sjönk ned på sin stol, överväldigad av den bristande pietet sjöfolk gör sig skyldigt till.

Lektor Fridman begärde nu ordet och talade saktmodigt i vårdade ordalag för Johannes, varvid borgmästaren sjönk ännu mer ihop, ty hos en man med lektorns bildning var denna brist på pietet utan ursäkt.

Vid omröstning befanns att Johannes erövrat tre röster: Rodells, Fridmans och den spinkiga farmaceutens. Guldets och traditionerna hemförde segern.

Dagen därpå stämde Asarias Henttunen möte med sin lilla hop, varvid en finsktalande jurist med finskt namn blev uppställd som rådmans-kandidat. Detta utgjorde en demonstration mot det svenska förtrycket, ty utsikten att driva igenom kandidaten var som ett mot tjugu. Sin största betydelse fick mötet genom det glödande, av poetisk hänförelse och känslfull patriotism genomandade tal, med vilket läderfabrikören vid detta tillfälle berusade sina åhörare.

XIII.

Att Johannes icke blev uppställd som rådmanskandidat, tog Gurli som tecken på att staden vägrade sin välsignelse till hennes förbindelse med en man av simpel börd. Och då stadens bifall var ett livsvillkor för henne, kände hon sig djupt olycklig och sårad. Men i stället för att riktas mot staden, riktades hennes förtrytelse mot fästmannen. Om Johannes hoppats att hos fästmön finna tröst och deltagande samt förmåga att bära motgången och leva på hoppet, tills ett annat levebröd yppade sig, blev han svårt besviken, ty Gurli blev retlig och nervös på ett allt annat än madonnelikt sätt och fann en mängd fel hos fästmannen, dem hon ansåg sig skyldig påpeka. Johannes upptäckte till sin förvåning, att rosorna på Lycksalighetens ö hade vassa törnen, och att hans julle icke var säkert förankrad vid stranden. Hans grämelse över den lidna

orättvisan blev än djupare, och hans uppsyn dyster som ett svavelkantat åskmoln. Han uppbjöd all sin styrka för att bära sin börda, men dagligen blevo konflikterna med fästmon svårare att uthärda.

— Där hemma är olidligt — sade Ebba till lektor Fridman — ty nu är det icke nog med Estetikens nervositet, nu är hela huset nervöst. Jag väntar blott, att också möblerna skall bli det, och stolarna börja spraka och fräsa, när man sätter sig på dem. Mamma Tony går omkring lik hönan, som skall värna sina kycklingar för de elaka hökarna, nämligen Långben och mig. Långben ser ut som om han ämnade mörda minst tio människor, och Gurli lipar och bråkar med sina nerver och känslor, som hon påstår ingen förstår och tar hänsyn till. Så gärna hon lever skulle hon vilja bli Långben kvitt, men naiv som han i vissa fall är, begriper han inte, varför hon är så odräglig. Det blir nog inte slut på spektaklet, förrän hon givit honom respass, och jag hoppas han kan bära förlusten, utan att gå och hänga sig. I går föreslog jag Mina, att vi två skulle emigrera till Amerika, och Mina

var synnerligt livad för förslaget, ty hon är skott-tavla för Tonys dåliga humör.

En dag efter valet, vilket utföll till Anton Fredrik Gullbergs förmån, var Gurli så svår, att Johannes hårt prövade tålmod gav vika, och han i sin tur lät en skur förebråelser hagla över fäst-mön. Måhända var det detta hon åsyftat, ty i ögonen och tonen fanns en anstrykning av till-fredsställelse, då hon förklarade, att deras förlov-ning var ett misstag, och att det bästa de kunde göra vore att skiljas, ty de passade icke för var-andra.

Johannes tog ej hennes ord på allvar, men dagen därpå erhöll han ett brev, däri hon vid-höll sitt beslut och påstod, att hon till följd av sin ungdom misstagit sig på sina känslor och för-växlat kärlek och vänskap samt av fruktan för hans svåra lynne aldrig skulle kunna förmå sig att bli hans hustru och så vidare.

Brevet kom middagstiden, och hela eftermid-dagen drev Johannes omkring som en fridlös ande. Ebbas skarpa ögon upptäckte honom trots mörkret, då hon var på hemväg från en patient.

— Varthän unge man? — sade hon vänligt och räckte fram handen. Hon gissade, att förlovningen var bruten.

— Åt fanders.

Han nästan väste fram de två orden och vände huvudet åt sidan, men hon hade upptäckt något underligt i ögonen som hos en människa, driven till det yttersta.

— Skall jag följa med, jag antar fanders är ett trevligt ställe?

— För en adelsfrökens sällskap betackar jag mig — sade han hårt och ämnade gå vidare, men Ebba grep honom i armen.

— Var inte barnslig, Johannes. Vi skall promenera en stund, jag har god tid, det är lördagsafton.

Hon talade lugnt och vänligt, men i ögonen kom en skymt av oro.

Han svarade ej utan gick vidare, under det han andades underligt flämtande.

— Kom i kväll till Sokrates, vi tre skall göra upp framtidsplaner.

— Jag skall i kväll till Socis och supa.

— Johannes — sade Ebba med förebråelse i

rösten — jag trodde ej du var av den sortens män, som dränker sorgen i glaset.

— Vad fröken tänker om mig är likgiltigt.

— Jaså, du ämnar återta titlarna. Jag vill endast påpeka, att jag är oskyldig till Gurlis handlingssätt.

— Det passar inte för en bonde att säga du till en adelsdam.

— Johannes — Ebba tog honom åter i armen — vill du verkligen sjunka i min aktning?

— Låt mig vara i fred — nästan röt han och rusade över gatan, törnade mot en kälke, som drogs av en pojke, snubblade och föll, men reste sig hastigt och försvann i mörkret.

Ebba gick genaste vägen till lektor Fridman.

— Pojken är desperat som en hetsad rövarhövding. Jag trodde ej, att en liten gås kunde så totalt förvrída en förnuftig mans hjärna. Nå ja, det är inte allenast Gurlis fel, staden har genom sitt beteende drivit honom till raseri. Käre Sokrates, du går säkert, om jag ber dig, i kväll till Socis och håller öga på Långben, om han är där, ty han kan göra dumheter i det tillstånd han är. Anton Fredrik är i staden och håller

väl till hos Juno. Vi gamla bör vaka över ungdomen.

Lektorn såg icke glad ut, men sade det oaktat:

— Om du tror, att jag kan vara till nytta, skall jag gå. Men om han inte är där klockan tio, går jag hem, senare tänker jag han ej kommer.

— Om du kan locka honom till ditt bord, håller han sig nog i skinnet. I morgon skall jag tala förnuft med honom.

När lektor Fridman inträdde i den av mat-, sprit- och tobaksångor fyllda salen i societetshuset upptäckte han den försmådde fästmannen i Helge Ehrnfelts och redaktör Qvickboms sällskap. Redaktören drack toddy, men de två andra herrarna konjak och sodavatten. Chartreusensntid hade ej ännu kommit. Lektorn kryssade fram till bordet följd av förundrade blickar från alla håll, ty att han beträdde det område, där Juno svängde spiran, var högst ovanligt.

— Tillåter herrarna att jag slår mig ner? Lektorn gjorde en artig bugning, när han framställde denna fråga.

Redaktörn stirrade på honom som om han varit profeten Mohammed, men Helge svarade artigt:

— Mycket smickrande för oss.

I ett anfall av medlidande hade Helge vinkat Johannes till bordet, då han såg honom komma in ensam.

Redaktörn, som älskade sin egen gnäggande röst, skötte samtalet, ty det sesam, som öppnade dörren till Helges vishets skattkammare, hade som sagt icke ännu kommit till bordet. Johannes hävde tigande i sig det ena glaset konjak på det andra, och lektorn såg med oro, att hans ögon blevo blodsprängda, medan han blev allt blekare. Lektorn beställde en sherrycobble och sökte draga Johannes in i ett samtal om Dreyfus-affären i hopp att locka honom ur konjakens trollkrets, men redaktörn nappade i stället på kroken och övergick från Dreyfus till Zolas författarskap.

Nära en timme förgick på detta sätt, och då Johannes trots konjaken förhöll sig lugn, steg lektorn upp och gick in i ett sidorum, där luften var renare och utländska tidningar funnos att

tillgå. Han torkade glasögonen, drog fram sitt ur och mumlade: efter en halvtimme går jag tillbaka och äter en portion med dem och söker sedan få honom hem med mig.

Knappa tio minuter efter det lektorn lämnat sällskapet, trädde rådman Gullberg in och styrde kosan först mot Juno och sedan mot det bord, där hans vänner estetikern och tidningsredaktören sutto. Anton Fredrik Gullberg var en spenslig nästan flintskallig ung man med utstående, närsynta ögon och vitgula mustascher samt något must- och märglöst och urlakat över hela företeelsen.

— Tjänare, gubbar — sade stadens nybakade rådman och satte sig.

Vid hans röst spratt Johannes, som under konjakens inflytande kommit i ett halvt medvetslöst tillstånd, till, och hans slöa blick blev skarp och spänd.

— Jag har hört att häradshövdingen är nykterist, men det är väl bara förtal — sade Anton Fredrik och hällde konjak, som en kypare hämtat, i ett spetsglas.

— Är man karl skall man kunna dricka

starkt, fy fasingen att bli nykterist, lika gärna kan man bli idiot — gnäggade redaktören.

— Ni är väl inte förargad på mig för att jag knep tjänsten? — sade Anton Fredrik vårdslöst utan att märka ett obehagligt gnistrande i Johannes ögon — det var farsgubben, som övertalade mig, lätt tjänst att sköta, kan ofta resa till Helsingfors och släppa den gamle Adam lös, Juno börjar bli gammal och oaptitlig. Utnämningen kommer endera dagen, tänkte be er vikariera ännu två månader, skall göra en tripp till den glada synderskan Paris, har legat på landet och haft tråkigt för att få mina tre ting och titeln.

— Jag slår vad att du icke ens där kunnat leva en vecka dygdigt — gnäggade redaktören.

— Ni blir således min vikarie, vi skall göra upp villkoren i morgon.

— Jag vikarierar inte för en fähund.

Johannes uttalade dessa ord med en röst, som blev ett skrik och hördes över hela rummet. Man vände sig om och stirrade mot deras bord. Redaktören och Helge sutto mållösa, men Anton Fredrik blev gråvit i ansiktet.

— Han är full — sade redaktören slutligen — bry dig inte om vad han pratar.

— Ja, jag är full — skrek Johannes och reste sig hållande i bordskanten — men jag är inte ett fyllsvin som mången här, och när jag sagt, att Gullberg är en fähund, är han det. Den som förför ett barn och sedan överger det, så att det för hans skull blir barnamörderska och kommer på tukthus, är en fähund — en fähund —

Det var som om ordet berett honom en särskild njutning, ty han slungade ut det gång efter annan.

Anton Fredriks gråvita ansikte blev grågrönt, hans ögon lyste som kattens i mörkret, och han störtade mot Johannes med knuten hand.

Denne tog emot honom med utbredda armar, och innan någon hunnit räkna till tre, hade Johannes fått den sprattlande rådmannen över sina knän och lät sin högra knytnäve bearbeta hans rygglut med av alkoholen fördubblad kraft. Sällan har en väldigare bastonad givits, Anton Fredriks spensliga lekamen hade flere dagar därefter känning av den.

Då lektorn hörde skriket och skrålet, kastade han tidningen på bordet och gick tillbaka in i salen,

men då han såg synen vid de fyra herrarnas bord, stannade han, och ett småleende syntes på hans läppar. Först då Junos gälla stämman skar luften som ett nödrop: — hjälp — hjälp — han mördar Anton Fredrik — polis — polis — skyndade han vidare.

Redaktörn och två yngre herrar i närheten stego upp och gjorde sig färdiga att störta över Johannes, som slängde rådmannen ifrån sig lik en docka och beredde sig att möta nya angripare. Anton Fredrik föll mot en stol och slog näsan i blod, vilket kom Juno att skrika allt vildare.

Lektorn hade emellertid hunnit fram och ställde sig mellan Johannes och angriparne.

— Tre mot en — å fy — mina herrar — sade han med en blick, som kom de tre att skamflata draga sig åt sidan.

— Kom min vän, nu gå vi hem.

Lektorns milda röst hade en underbar verkan på Johannes. Hans raseri försvann, och med sänkt huvud följde han Fridman, som med ett fast grepp höll hans arm.

Under vägen till Johannes bostad yttrades ej

ett ord, och lektorns stadiga hand släppte ej ta-
get, förrän de kommit till porten, som öppnades
med den i Johannes paletåficka funna nyckeln.
Så tände lektorn lampan i Johannes rum och
hjälppte honom i säng. Innan han gick lät han
en revolver, som han upptäckt på skrivbordet,
glida ned i sin rockficka.

XIV.

— Jag har aldrig vetat, att lektor Fridman är en så rolig herre — sade Mina till en bekant, som kommit på söndagsförmiddagsvisit i köket — när jag förde in kaffet, skratta' fröken Ebba som en besatt. Det är tråkigt att friherrinnan och fröken Gurli är i kyrkan, di skulle också behöva höra på roligt. Fröken Gurli surar dagen i ände, och friherrinnan grälar för jämnan. Om inte fröken Ebba sku' finnas, sku' jag säj' opp mej, fast jag varit åtta år i huset.

När lektorn gick, följde Ebba med honom. Vid porten till det hus, där Johannes bodde, stannade hon och räckte handen till avsked. Lektorn kvarhöll den i sin, medan han på sitt saktmodiga sätt sade:

— Var mild mot honom, Ebba, jag ber dig därom.

Ebba tryckte hans hand.

— Oroa dig inte, ädle Sokrates, jag skall vara

blid som en mor och mormor tillsammans. Du milde, sådant bråk man har med kärlekskranka unge män.

Då Ebba knackade på dörren till Johannes rum, fick hon intet svar, men tjänarinnan, som öppnat, sade att han var hemma. Hon öppnade sakta dörren och varseblev Johannes sittande vid skrivbordet med huvudet stött mot händerna. Ebba gick fram till honom och lade sin hand på hans skuldra.

— Hur är det fatt, min vän?

Beröringen av hennes hand och den mjuka, deltagande stämman kommo Johannes att häftigt spritta till och vända sig om. Då han såg Ebba, blev han blodröd och steg upp. Det var en sannskyldig riddare af den sorgliga skepnaden, som stod framför henne med hängande armar, sänkt huvud och blygselns rodnad på kinderna.

— Jag bar mig skamligt åt mot dig i går, kan du förlåta mig, Ebba?

Orden banade sig med möda över hans torra läppar. I ögonen, som höjdes litet, fanns ett uttryck av djup grämselse och förtvivlan och tillika något underligt irrande och frånvarande.

— Vi skall inte tala om dylikt lappri. Du var i går i ett överretat tillstånd, men jag ser, att det är förbi.

Hon iakttog, att hans blick irrade kring rummet liksom sökande något.

— Sätt dig, käre Johannes, så skall vi språka om framtiden.

Hon slog sig ned i en gungstol, men Johannes började långsamt gå av och an i rummet gnidande ena handen mot den andra.

— Jag har ingen framtid — om du visste hur jag bar mig åt i går —

Han drog ihop ögonbrynen som under en tankeanstängning.

— Jag kan inte minnas riktigt — jag var galen — drack konjak — jag tror jag kom i slagsmål med Gullberg — sedan minns jag ingenting —

Han gned händerna mot varandra, och med ett grubblande uttryck irrade ögonen mot skrivbordet.

Det glittrade till i Ebbas ögon, men hon sade allvarligt:

— Det är inte vackert att först dricka konjak och sedan börja gräla och slåss. Det är inte

kultur. Men jag är säker på, att det aldrig mer kommer att hända.

— Vid min mors minne har jag i dag svurit att aldrig mer dricka en droppe starkt. Två gånger har jag brutit mitt löfte till henne, men det skall aldrig hända mer.

Han sjönk ned på en stol och slog händerna för ansiktet.

— För din egen och dina medmänniskors skull är jag glad, att du svurit denna ed. Alla är inte lika väl förtjänta av stryk som Anton Fredrik.

— Ebba, jag tror inte jag kan leva längre — kom det med ett djupt stönande.

Ebba steg upp och lade sina händer på Johannes axlar.

— Upp med huvudet, gosse! Du sörjer och grämer dig nu över att du gått miste om en tjänst och en fästmö. Ser du verkligen lyckans solskimrande perspektiv i att bli en småstadsrådman med en egoistisk liten höna till följeslagerska genom livet? Johannes, Johannes, jag trodde dina tankar flögo högre, att du inte ville drunkna i kälkborgerlighetens träsk.

— Du vet ej, Ebba, vad det är att älska!

— Vet jag ej? Jaså, du vet det, du, men jag Ebba Ehrnfelt vet det ej!

Hon uppgaf ett underligt litet skratt. Johannes höjde huvudet och såg på henne, och plötsligt utropade han:

— Ebba, har också du —

— Om du kan tänka på annat än ditt eget lidande, skall jag berätta något för dig. Men då skall du sitta stilla en stund.

Hon satte sig åter i gungstolen, vände ansiktet, så att han endast kunde se profilen, lät händerna falla ned i skötet, lutade huvudet bakut och sade sakta:

— Om du vill, skall du få höra en gammal historia:

— När jag var ung, var det inte vanligt, att kvinnor studerade vid universitetet, annars skulle jag antagligen gjort det och blivit läkare. Men då jag var kvinna, gick det ej an, och jag slog dank, tills jag blev ett par och tjugu år. Då blev min längtan efter arbete och självständighet så stark, att jag var tvungen slå mig på något. Så

tog jag till gymnastiken och kom in på Centralinstitutet i Stockholm.

— Min styvmor har släktingar i Sverige, och en av dem skaffade mig för billigt pris till en gammal, förmögen änkenåd med högadligt namn, som hade ett ledigt rum och ville ha sällskap utan att behöva bekosta det. Gumman tyckte, att jag var rolig och originell, men anslogs ingalunda av mina demokratiska ideer. Hon hade en son, en ung lovande vetenskapsman, sex år äldre än jag och gift sedan fem år med en kvinna, som i mycket minde om Gurli — hönshjärta och hönshjärna — men naturligtvis mer världsdam. Hon levde blott för sällskapslivet, som mannen åter avskydde. Han var en egendomlig blandning av vetenskapsman och drömmare, lite tungsint och sluten, med sin egen tankevärld, som inte det ringaste intresserade hustrun. Vad som drog oss till varandra vet jag ej, men länge dröjde det inte, innan vi kommo på förtrolig fot. Jag tror, jag först tyckte synd om honom, för att han såg så tungsint ut, och hustrun icke alls förstod hans fina, djupa väsen. Han kom ofta till modern — ensam, ty denna stod på spänd fot med

svärdottern. Barn hade de ej. Jag var ung och oerfaren den tiden, trodde på vänskap, när man är tjugufyra och trettio. Han gjorde mig till sin förtrogna, anförtrodde mig sina planer om arbeten, sina tankar och drömmar. De tre första terminerna gick allt väl.

Ebba gjorde en liten paus och drog gungstolen, så hon kunde se ut genom fönstret. Med blicken fäst på några sparvar, som pickade på gatan, fortsatte hon med avbrutna satser och kort, häftig andhämtning:

— Den andra våren, några månader innan jag skulle avsluta kursen och lämna Stockholm, blev det slut med hans självbehärskning — han yppade för mig sin kärlek — han hade älskat mig redan den första terminen. — Med hustrun hade han icke varit lycklig ens ett år. — Han hoppades, att blott hon finge ett rikligt underhåll, skulle hon ge honom fri. — Jag hade också kommit till klarhet med mina känslor — visste att det ej var vänskap. — Jag både fruktade och längtade att skiljas från honom.

Hon lade händerna på gungstolens sidostöd och sade tonlöst:

— Hustrun nekade envist — ställde till scener — skrev till mig brev, i vilka hon smädade och förolämpade mig — svor att aldrig ge mannen fri — försäkrade, att det var en övergående lidelse — en nyck — att det endast var henne han älskade. — Han bad och besvor mig att stanna — att hoppas på tiden — att inte lämna honom. — Det blev en förtvivlad kamp mellan min stolthet och kärlek, och stoltheten segrade. — Jag skulle gått in på ett fritt äktenskap — men ett äktenskap på tre månader kunde min stolthet inte förlika sig med. — Han ville flytta från hustrun — men hon hotade att göra skandal — att offentligen smutskasta mig. — Hon kunde inte finna sig i att bli försmådd — älska kunde hon nog inte någon annan än sig själv.

— En vecka innan jag skulle fara hem till Finland, bad han om ett sista möte — sade, att han icke kunde leva utan mig — att han hatade hustrun. — Jag var starkare än han — jag besvor honom att vara förnuftig — att söka glömma mig. — Jag kunde behärska mig bättre än han, medan mitt hjärta skälvde och blödde, men i mitt rum låg jag och grät och snyftade som ett

litet barn. — Två dagar senare fanns han i sin säng — livlös. Läkarna antogo, att han av misstag tagit en för stor dos kloral. — Han använde sömnmedel den sista tiden, och hans hjärta var svagt. — Endast hustrun och jag visste, att han själv förkortat sitt liv. — Han efterlämnade ett brev till oss vardera. — Hon kom till mig i crêpe och slöja — gråtande och ångerfull — sade, att hon aldrig kunnat tänka sig, att hans känsla för mig var så djup och stark — om hon vetat det, skulle hon givit honom fri. — Inom två år var hon omgift. —

Ebbas grepp om gungstolens sidostöd blev fastare, knogarna i hennes händer vitnade, och hennes röst blev hes:

— Jag tror en människa aldrig varit så nära att strypa en annan, som jag var i den stunden, men hon visste det ej. — Jag var kall och lugn som en stenbild.

Så återtog hennes röst sitt naturliga tonfall:

— Jag reste icke hem. — Jag satt vid hans grav och förbannade min stolthet och var nära vansinnet. — Hemma visste de ej något, trodde att jag roade mig friskt i Stockholm och icke

nändes resa bort. — Efter tre veckor for jag hem. — Min far och Tony fick aldrig veta, varför jag stannat så länge. — Hustrun spred ut läkarnas utsago och talade om hur lyckliga de varit. — Få av deras bekanta kände mig. — Modern hade misstankar, men fick dem aldrig bekräftade. — Här i staden känner ingen annan än Sokrates denna episod i mitt liv.

Hon reste sig och vände ansiktet mot Johannes, som oavvänt stirrat på henne, under det hon berättade.

— Och nu, i den stund som är, välsignar jag min stolthet. En lycka, som byggs upp på en annans olycka, blir aldrig hel. Kanske vi två i längden ej skulle gått ihop. Allt är underkastat förändringens lag, och innerst är människan alltid allena. Men minnet står stort och rent och heligt och ger kraft att leva och verka. Det kan låta barnsligt, men jag tror det finns människor, som är så fast rotade i sitt eget land, att de ej kan slå rot annanstädes. Jag tror jag är en sådan människa. Mellan honom och mig skulle alltid stått två skuggor, den övergivna hustruns och mitt lands, som jag övergivit. Har du aldrig,

Johannes, känt denna underbara samhörighets-känsla med allt omkring dig i det land, där du är född? Med människorna, med sjöarna, med forsarna, med älvarna, med skogarna, med bergen, — ja med luften du andas. Språket betyder intet, ty roten är dock densamma. Jag trivdes gott i Keuru, där jag knappast hörde annat än finska, och ingen hatade mig där, fast de visste, att jag älskade svenskan såsom man bör älska sitt moders-mål. Också med Asarias känner jag mig samhörig, fast han hatar oss svensktalande.

— Och förstår du detta, att man ville se alla dem man känner sig höra samman med fria och glada och lyckliga som man själv? Att man ville lyfta hela den stora djupa massan av de små, som trälar och sliter i mörkret för det dagliga brödet, upp till bättre levnadsvillkor, upp till ljuset, till solen. Göra livet för dem gladare och ljusare och lättare att bära.

— Kan du drömma, Johannes? Jag kan det, fast ingen vet det, och ibland drömmer jag om en tid, då också kvinnorna behövs till något stort arbete, någon stor kulturkamp i detta land.

— I Kongs-Emnerne låter Ibsen Skule Jarl

säga, att den modigaste mannen är den störste och gör den största gärningen. När modet ställs i rättfärdighetskravets tjänst skall det göra under. Och rättfärdighetskravet, detta bör vara kungstanken, som driver mänskligheten framåt. —

Johannes ögon hängde vid Ebba, som stod framför honom, rak och smidig, med höjt huvud och glänsande ögon, stark och stolt och modig lik en forntidens valkyria. Han kände en underlig, varm våg brusa upp inom sig, och plötsligt slog han händerna för ögonen och brast i våldsamt gråt.

Ebba lade sin hand på hans huvud och strök sakta hans hår:

— Gråt, min gosse, gråt. Bitterheten, besvikelsen, grämelsen och agget rinner bort med tårarna, och endast den stora vackra sorgen blir kvar.

Johannes sprang upp och grep hennes hand:

— Du är en härlig kvinna, Ebba!

Ebba strök hastigt vänstra handen över sin panna och sina ögon och — inför honom stod åter vardagslivets Ebba Ehrnfelt med den glada glimten i ögonen.

— Det var en överraskande upptäckt. Jag som gått och inbillat mig, att mänskligheten anser mig för en ragata.

— Varför liknar inte Gurli dig?

Ebba log och tänkte inom sig: så dumma karlarna äro, om hon gjorde det, skulle han nog inte förälskat sig i henne.

— Ebba, tror du på mig, tror du jag kan göra något för mitt land, något stort och gott?

— Visst tror jag på dig, annars skulle jag inte kommit hit i dag. Du har ju sparat något pengar, inte sant?

Johannes suckade.

— Ja, till bosättningen. Och Anders har fått ett fördelaktigt amorteringslån, så att han till största delen kunnat lösa ut mig från hemmanet.

— Då har du råd att resa ut och se världen och göra nyttiga studier. Först till Sverge, Norge och Danmark för att studera arbetarlagstiftningen och inhämta vad man försummat här hemma. Under tiden kan du ju lära dig engelska och i juni sammanträffa vi i Köpenhamn och följas åt till London. Hinner du inte lära dig till dess, räcker min engelska nog till för oss båda. Jag

går och grubblar på ett hem för ogifta fabriksarbeterskor och hoppas få någon praktisk idé i England. Gullberget fyller snart sextio år, och jag skall söka lura honom att på födelsedagen göra en donation. När kan du resa?

Hon talade på sitt vanliga, snabba sätt som om hon framställt ett genomtänkt förslag, på vilket hon visste att Johannes utan tvekan skulle gå in. Hon misstog sig icke.

— Jag antar, att jag i medlet av februari blir klar med mina arbeten. Jag hinner väl resa hem och ta avsked av Anders och hans familj, innan jag far ut, eller hur tycker du? — sade han ivrig och intresserad.

Hon började skratta.

— Visst hinner du. Skandinavien springer inte bort. Jag känner några jurister i Stockholm och en i Kristiania, du skall få rekommendationsbrev till dem. Och när vi kommer hem i höst skall vi göra storverk.

— Och du litar på mig och står vid min sida?

— Som en trogen kamrat och moderlig vän — ja. Man skall aldrig tappa modet, om ock hela världen skrattar åt en. Man skall reformera den.

Hon såg så glad och käck ut, och hennes skratt var så muntert, att Johannes måste småle.

— Det är sant — sade Ebba, då hon tog avsked — Sokrates fann i går kväll, när han följde dig hem, en browning på ditt bord och tog den med sig. Du kan få den när du vill, han gav den åt mig.

Johannes stirrade skarpt på henne. Så flög en ljusning över hans ansikte.

— Var det han som tog den? Vill du behålla den, Ebba, jag behöver den inte?

— Tack skall du ha för gåvan. Jag hoppas, att du inte känner dig sårad, om jag säljer den tillbaka åt vapenhandlanden. Priset skall bli grundplåten till arbeterskehemmet.

XV.

Den 14 februari 1899 lämnade Johannes Långvik den lilla staden, men hans trogna följeslagare den grå kappsäcken var icke denna gång med. Den stod, fylld med böcker, på vinden i Ebbas hus. Johannes hade köpt en fin brun läderkappsäck i lärftsfodral, och hans behandskade hand lyfte den upp i nätet i en andraklassvagn. Bondpojken for bort som gentleman.

Lektorn och Ebba följde honom till tåget, och då det ringde första gången, höll Ebba med ljudlig röst följande lilla tal:

— I den församlade menighetens namn tackar jag dig, Johannes Långvik, för ditt arbete i denna förtjusande stads tjänst, för vilket du blivit belönad på ett minst sagt egendomligt sätt. Ehuru i princip motståndare till det brutala våldet tackar jag dig å mitt köns vägnar för den bastonad, med vilken dina väldiga nävar undfägnade fru Justitias tjänare, vår nyvalde rådman, Anton Fredrik Gull-

berg. I hopp om att din utveckling skall gå i den röda färgens tecken överränner jag dessa blommor åt dig.

Vid de sista orden drog hon ur en silkespappersstrut några grannröda nejlikor och gav dem åt Johannes.

— Bravo, bravo — mullrade en grov röst och kapten Rodells stora, röda hand sträcktes mot Johannes — jag förenar mig med fröken Ehrnfelt och tackar dig å mitt köns vägnar för att du klådde snobben Gullberg. Jag körde allt vad tygen höll för att hinna hit och ta afsked.

Johannes tryckte kraftigt hans hand och sträckte sedan sin mot Ebba.

— Tack för allt, Ebba. Jag skall försöka att inte svika din tillit. Detta, att någon finns som tror på en, ger mod och styrka.

— Sokrates tror också på dig, och han är världens visaste man. Du kommer att sluta som samhällsreformator.

Lektorn log sitt blida leende och sade, då han tog avsked.

— Vi träffas kanhända i sommar. Ebba och jag har gjort upp resällskap till Köpenhamn.

Lokomotivet, som pustat och flåsat en god stund, beslöt sig slutligen för avfärd, och rasslande kom tåget i gång.

Johannes svingade sin mössa. Han var blek, men lugn och behärskad och bar sitt huvud högt. Över munnen fanns ett drag av beslutsamhet och kraft, och ögonen lyste av nyvaknat levnadsmod.

— Hurra — hurra — bölade Rodell.

Ebbas vita näsduk fladdrade i luften tills tåget var ur synhåll.

— Optimisterna har alltid rätt — sade hon till lektorn, då de gingo hemåt — man skall aldrig misströsta. Långben kommer att bli upprorsman.

Om en stund sade hon med ett varmt mjukt tonfall:

— Du har inte sett rätt glad ut på senare tid. Vad är det, min vän, är det något, som tynger ditt sinne?

— Ja, ensamheten, men jag är för gammal att numera gifta om mig, och den jag ville ha är dessutom besluten att inte gifta sig.

— Är det där skon klämmer — sade Ebba lugnt — vad heter föremålet?

— Ebba Ehrnfelt.

— Vackert namn — sade Ebba obesvärat och utan en skymt av överraskning, endast färgen på hennes kinder steg — men tycker du inte, att jag som kvinna är rasande gammal för ett äktenskap?

— Jag är en gammal man, men en kvinna som du blir aldrig gammal. Du äger allt som hör ungdomen till: livsglädje, entusiasm, det glada modet och den fasta tron på rättfärdighetens seger, du —

— För himlens skull, Sokrates, upphör! Om du håller på så där, kommer du också att säga, att mina ögon äro som stjärnor, mina tänder som pärlor och mitt hår som silke. Och trubadur-stilen passar inte för dig.

Hon skrattade muntert, men lektorn såg allvarsam ut.

— Staden kommer att säga: nu får Sokrates äntligen sin Xantippa. Är du inte rädd att komma under toffeln?

— Inte det minsta.

— Alla kommer att beklaga dig.

— Men jag blir lycklig.

— Så gå och ta ut lysning — sade Ebba med

en rodnad, som gjorde henne flere år yngre — om man engång skall i eländet, må det ske forstast möjligt.

Lektorn stack sin hand under hennes arm och drog henne till sig.

— Blott du inte ångrar dig, Ebba, att du gifter dig med en gammal man.

— Å prat, en kvinna med min livserfarenhet är hundra år. Och jag vet, att du aldrig kommer att lägga hinder i vägen för mina reformplaner för mänsklighetens välfärd.

— Ebba, du vet, att du alltid kommer att ha full frihet i alla avseenden. Men säg mig uppriktigt: är det blott av medlidande du tar mig?

Han fick icke något svar i ord, endast en blick, men hans ansikte lyste upp, och han slöt hennes arm fastare intill sig.

— Vad tror du Långben säger, om vi i sommar uppträder som ett par kuttrande turturduvor i Köpenhamn? Jag sade engång till honom, att erotiken var en övervunnen ståndpunkt för oss. Nu står jag med skammen.

— Att misstaga sig är mänskligt och kan hända den klokaste — sade lektorn leende.

— Han kommer att skratta åt oss, och vi förtjänar det. Undrar varför vi egentligen lekt blindbock så länge.

Lektorn följde Ebba uppför trappan, då de kommo till hennes hem.

— Nu vet jag, varför du överraskat mig med ett frieri — sade hon och såg illmarigt på honom, när hon stack nyckeln i låset — fast jag är tio år äldre än Långben, är du rädd att i sommar låta oss på tumanhand resa vidare från Köpenhamn. Du vill ha anledning att följa med till London. Bekänn sanningen, min herre.

— Jag bestrider ingenting — sade lektorn och kysste henne.

Pr. sköml. 1.
Åkesson

KANSALLISKIRJASTO-KANSALLISKOKOELMA

120 102 1205

B2381

X

